

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra anglického jazyka

Diplomová práce

Vliv znalostí žáků získaných osvojováním
angličtiny na písemný projev v němčině

Impact of Pupil's Acquired Knowledge of
English on Their Writing in German

Vypracovala: Michaela Mikulášková
Vedoucí práce: PaedDr. Hana Andrášová, Ph.D.

České Budějovice 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou prací na téma „Vliv znalostí žáků získaných osvojováním angličtiny na písemný projev v němčině“ vypracovala samostatně a pouze s použitím pramenů uvedených v bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s novým ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30. dubna 2013

.....
Michaela Mikulášková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla srdečně poděkovat vedoucí diplomové práce, PaedDr. Haně Andrášové, Ph.D., za vstřícnost, trpělivost a odborné rady, které mi při psaní diplomové práce velice pomohly.

Děkuji také své rodině za psychickou a materiální podporu, kterou mi poskytovala nejen při psaní diplomové práce, ale během celého studia na vysoké škole.

Anotace

Hlavním cílem této diplomové práce je prokázat vliv znalostí anglického jazyka na písemný projev v jazyce německém.

V teoretické části se budu zabývat historickým vývojem obou jazyků s důrazem na události, které tento vývoj v průběhu let formovaly, protože vzhledem k těmto událostem se každý jazyk vyvíjel trochu jiným směrem. V následné kapitole jsou poté oba jazyky porovnány a vyzdviženy nejdůležitější odlišnosti. Práce se dále zabývá problematikou anglicismů v německém jazyce, mnohojazyčností a transferem, jehož prostřednictvím dochází k přenosu informací z jednoho jazyka do druhého. Poslední kapitola této části práce je věnována chybě.

Empirická část práce, která bezprostředně navazuje, doplňuje teoretické poznatky získané srovnáním obou jazyků v praxi. Na základě opravy německých písemných prací žáků na úrovni 2. stupně základních škol s důrazem na chyby způsobené interferencí z anglického jazyka práce předkládá nejen zajímavá vyhodnocení dle různých kritérií, ale zároveň dokazuje vliv znalostí angličtiny na německý písemný projev. Práce následně uvádí jednotlivé jazykové okruhy, ve kterých se interferenční chyby žáků vyskytovaly nejčastěji, a rozebírá a komentuje autentické chyby vybrané z prací žáků.

Poslední část práce obsahuje různé didaktické materiály, které mohou učitelé německého jazyka využít, jestliže chtějí u žáků předejít tomuto druhu chyb.

Abstract

The main aim of this diploma thesis is to prove the impact of pupil's acquired knowledge of English on their writing in German.

In the theoretical part the historical development of both languages is shown with the emphasis on such historical events that determined this development. It is because of these events that each language developed in a different way. In the next chapter both languages are compared and the most important differences are pointed out. Next chapters are about Anglicisms in German, multilingualism and transfer, on this basis information are transferred from one language to another. The topic of last chapter in this part is "error".

The practical part supports the theoretical knowledge gained by languages-comparing in a practical situation. On the basis of the corrections of upper primary school level German essays with the emphasis on the errors caused by the interference for English the practical part presents not only interesting results gained from many points of view, it also proves the impact of pupil's acquired knowledge of English on their writing in German. Subsequently, the particular language areas are presented in which this type of errors was the most common. The authentically chosen errors are also commented on.

The last part of the work includes various kinds of didactic material that can be used by such teachers of the German language who want to prevent this type of mistakes in their lessons.

Obsah:

1. Úvod	8
2. Vývoj anglického a německého jazyka	9
2.1 Jazyky - jejich vznik, druhy a význam	9
2.2 Vývoj prazákladu anglického a německého jazyka	11
2.3 Změny, díky nimž se germánština vydělila z indoevropského základu	14
2.3.1 Přízvuk a flexe	14
2.3.2 Hlásky	15
2.3.3 Další změny	15
2.4. Vývoj anglického jazyka	15
2.4.1 Události před příchodem anglického jazyka na ostrovy	15
2.4.2 Vývoj anglického jazyka na Britských ostrovech.....	16
2.4.2.1 Příchod germánských kmenů na ostrovy	16
2.4.2.2 Stará angličtina	19
2.4.2.3 Střední angličtina	21
2.4.2.4 Moderní angličtina	24
2.5 Vývoj německého jazyka.....	26
2.5.1 Stará horní němčina	26
2.5.2 Střední horní němčina	28
2.5.3 Raná nová horní němčina	29
2.5.4 Nová horní němčina	30
3. Srovnání anglického a německého jazyka z různých hledisek	34
3.1 Srovnání jazyků z hlediska genealogického	34
3.2 Srovnání jazyků z hlediska lexikálního	35
3.3 Srovnání jazyků z hlediska morfologického.....	37
3.4 Srovnání jazyků z hlediska syntaktického	38
3.5 Srovnání jazyků z hlediska fonologického	38
3.6 Předpokládaný vývoj anglického a německého jazyka v budoucnu.....	39
4. Anglicismus.....	41
4.1 Co je anglicismus.....	41

4.2 Druhy anglicismů.....	41
4.3 Jak identifikovat anglicismus.....	42
4.4 Různé pohledy na problematiku anglicismů.....	43
4.5 Používání anglicismů ve výuce německého jazyka.....	43
4.6 Nejznámější anglicismy v němčině	45
5. Mnohojazyčnost	46
5.1 Simultánní a sukcesivní mnohojazyčnost.....	47
5.2 Transfer.....	47
5.3 Výuka cizího jazyka z hlediska prosazování mnohojazyčnosti.....	50
5.4 Výuka dalšího cizího jazyka	51
5.4.1 Role L1 a L2 ve výuce L3	51
5.4.2 Problematika zakotvení mezipředmětových vztahů do výuky L3.....	52
5.4.2.1 Mezipředmětové vztahy.....	52
6. Chyba	54
6.1 Chyby a jejich pojetí	54
6.2 Chyby a jejich klasifikace.....	55
6.2.1 Weimerova klasifikace chyb.....	55
6.2.2 Další druhy klasifikací chyb	56
6.2.3 Lingvistická klasifikace chyb	57
6.3 Chyby a jejich oprava	57
6.4 Funkce a význam chyby v učení.....	58
6.4.1 Pozitivní stránka chyby.....	58
6.4.2 Negativní stránka chyby	59
7. Výzkum chyb.....	60
7.1 Úvod.....	60
7.2 Význam výzkumu a jeho popis.....	60
7.2.1 Význam výzkumu	60
7.2.2 Hypotézy výzkumu	61
7.2.3 Popis výzkumu.....	61
7.3 Zadání úkolu	63
7.3.1 Zadání úkolu na úrovni A1	63
7.3.2 Zadání úkolu na úrovni A2	63

7.4 Složení výzkumného vzorku.....	64
7.4.1 Školy a třídy, které se do výzkumu zapojily.....	64
7.4.2 Žáci, kteří se do výzkumu zapojili.....	66
7.4.3 Tabulka s informacemi o místě výzkumu.....	67
7.5 Výsledky výzkumu	69
7.5.1 Podíl chyb způsobených interferencí anglického jazyka.....	69
7.5.1.1 Shrnutí (potvrzení/vyvrácení stanovených hypotéz)	72
7.5.2 Rozbor konkrétních chyb.....	75
7.5.2.1 Chyby, které udělali žáci učící se pouze němčinu	75
7.5.2.2 Chyby žáků, kteří mají němčinu jako L2 a žáků s němčinou jako L3.....	76
7.6 Diskuze	86
8. Tipy pro učitele, kteří chtějí předejít interferenčním chybám z angličtiny	88
8.1 Materiály použitelné ve výuce němčiny	88
8.1.2 Vlastní materiály k výuce němčiny	89
8.1.2.1 ZOO	90
8.1.2.2 Ryan a Fritz.....	95
8.1.2.3 Roční období a jejich měsíce	97
8.1.2.4 Nápojový lístek	100
8.1.2.5 Jídlo.....	102
8.1.2.6 Ovoce	104
9. Závěr	107
10. Resumé.....	109
11. Bibliografie:.....	111
12. Přílohy.....	115
12.1 Rozdělení indoevropských jazyků	116
12.2 Dotazník pro žáky	117
12.3 Zadání úkolu na úrovni A1	118
12.4 Zadání úkolu na úrovni A2	119
12.5 Tabulka testů s chybami - ukázka.....	120
12.6 Nejdůležitější okruhy slov podobných v angličtině a němčině	121

1. Úvod

Diplomová práce reaguje na problematiku, která je v dnešní době na většině českých základních škol velmi aktuální. Němčina jako první cizí jazyk v průběhu několika minulých let velmi rychle ustoupila na místo dalšího cizího jazyka a její pozici nyní zaujímá jazyk anglický. Cílem práce bude sledovat, jak znalost anglického jazyka ovlivňuje žáky základních škol při učení se němčině. Práce je zaměřena především na problematiku při německém písemném projevu.

Teoretická část práce je rozdělena do pěti kapitol. Nejprve se zabývá charakteristikou obou jazyků z hlediska historického vývoje a poukazuje na zásadní odlišnosti, ke kterým vlivem tohoto vývoje došlo. Práce sleduje převážně odlišnosti v oblasti lexikologie, ortografie a sémantiky a dále rozdíly v oblasti syntaxe. Další část práce je zaměřena na problematiku anglicismů v němčině. Následující kapitoly pracují s pojmy „mnohojazyčnost“, „mezipředmětové vztahy“ a poslední kapitola je věnována problematice chyb. Všechny tyto aspekty výuky mají vliv na to, jak bude žák výuku druhého cizího jazyka zvládat.

Empirická část diplomové práce je založena na analýze písemných prací žáků 6. - 9. ročníků, které byly získány testováním ve vybraných třídách základních škol. Tyto práce byly opraveny a chyby způsobené transferem znalostí anglického jazyka na německý roztrženy a zpracovány do tabulky. Poté byla data statisticky zpracována podle různých kritérií.

Poslední část práce obsahuje tipy a metodické rady pro učitele. Navrhuje, jak přistupovat k výuce německého jazyka, a to především v oblasti písemného projevu, aby se chyby způsobené znalostí angličtiny co nejvíce eliminovaly. Závěrem práce poskytuje vybraná cvičení, která jsou zaměřena na procvičování vybraných oblastí učiva, ve kterém žáci, kteří se učí němčinu jako druhý cizí jazyk, nejvíce chybují. Tato cvičení by rozhodně neměla při hodinách německého jazyka chybět.

2. Vývoj anglického a německého jazyka

Tato diplomová práce sleduje ve své empirické části vliv anglického jazyka, kterému se žáci učí jako prvnímu cizímu jazyku, na jazyk německý, a to na základě chyb, které žáci dělají v německém písemném projevu. V následujících šesti kapitolách jsou uvedena teoretická východiska, která slouží jako základ pro analýzu žákovských prací.

V této kapitole je uvedena stručná charakteristika obou výše zmiňovaných jazyků z hlediska jejich druhu a světového významu a poté stručný přehled vývoje anglického i německého jazyka. Jen díky historickému kontextu můžeme plně pochopit, proč se vývoj obou jazyků ubíral odlišným směrem. Ač je tato kapitola obsáhlejší, byly vybírány pouze ty události, které přímo determinovaly či nějakým způsobem ovlivňovaly cestu, kterou se oba dva jazyky v minulosti ubíraly.

2.1 Jazyky - jejich vznik, druhy a význam

Na světě se vyskytuje velké množství jazyků, ale určit jejich přesný počet je z různých důvodů nemožné. Existují místa světa, ještě neprobádaná, která mohou ukrývat pro nás nové národy a jejich jazyky. Některé jazyky postupně vymírají (řeč severoamerických Indiánů či původních obyvatel Austrálie). Problémy v určení počtu jazyků způsobuje dále například fakt, že je dnes velmi obtížné rozlišit, zda se jedná o zcela nový jazyk či jen o různá nářečí téhož jazyka. Existují také různé politické důvody. Velkou překážkou je i to, že se skoro tři čtvrtiny všech jazyků vyskytují pouze v mluvené podobě, což situaci značně znesnadňuje (srov. Bok 1995, s. 29 - 30).

Z hlediska vzniku rozlišujeme jazyky přirozené a umělé. Mezi přirozené řadíme takové jazyky, jež se vyvíjejí spolu s nositelem, který daný jazyk používá. Takové jazyky mají bohatou slovní zásobu a jejich gramatický systém je složitý. Mezi přirozené jazyky patří zvláštní skupina tzv. smíšených jazyků. Tyto jazyky obvykle vznikaly smíšením dvou jazyků. Smíšené jazyky nejčastěji vznikaly v oblasti obchodu jako prostředek dorozumívání mezi obchodníky jiných národností. Ve skupině smíšených jazyků rozlišujeme jazyky pidžinové a kreolské. Pidžinové jazyky se vyznačovaly zjednodušenou

slovní zásobou a gramatickou stavbou. To vše mělo usnadnit komunikaci mezi obchodníky či jinými uživateli onoho jazyka. Jestliže si pidžinový jazyk nějaký kmen nebo společenská vrstva osvojila natolik, že ho přijala za mateřský, pak mluvíme o jazyku kreolském/kreolizovaném. Jeho slovní zásoba se vlivem častého užívání jazyka obohacuje a gramatická stavba upevňuje. Postupně se z tohoto jazyka tak stává jazyk přirozený (srov. Bok 1995, s.27 - 28).

Druhou skupinu jazyků tvoří jazyky umělé. Jsou vytvářeny záměrně konkrétními tvůrci a mají za cíl usnadnit dorozumívání mezi lidmi různých národností. Nejznámější z více jak 700 pokusů o vytvoření univerzálního jazyka je esperanto či jeho zjednodušená forma - ido. Mezi umělé jazyky patří dále i jazyky symbolové a jazyky programovací, které se odlišují, protože vzhledem k tomu, že se jedná o soubor znaků, v nich nemůžeme komunikovat o různých tématech (srov. Bok 1995, s.28 - 29). Tento druh jazyků s tématem práce nesouvisí a nadále mu nebude věnována pozornost. Je uveden jen kvůli úplnosti dělení.

Angličtina i němčina se pochopitelně řadí k jazykům přirozeným.

Angličtina má rovněž zjednodušenou variantu, tzv. pidgin English. Jejím základem je anglická slovní zásoba se značně pozměněnou výslovností a syntaxí podobnou čínštině. Tímto jazykem se mluví například v Oceánii, kde se jí dorozumívají místní kmeny (srov. Bok 1995, s. 53). Kreolizovanou angličtinou se mluví na některých územích bývalých anglických kolonií, jako jsou Havaj a Jamajka, kde byli původní obyvatelé zotročeni kolonizátory, nuceni přijmout jejich jazyk. A z pidžinového jazyka se stal jazyk kreolský (srov. Bok 1995, s. 28).

Ne všechny jazyky mají ale stejně velký význam. Měřítkem významu může být počet mluvčích, kteří v daném jazyce komunikují. Jak anglický, tak i německý jazyk patří podle tohoto měřítka k nejrozšířenějším jazykům. Dalším důležitým aspektem je hojnost jazyka v politické, obchodní a vědecké sféře. V dnešní době má zcela mimořádné postavení angličtina. Velký počet mluvčích ji má jako svou mateřštinu, další ji využívají jako druhý jazyk. Angličtina se postupně stává jazykem obchodu, politiky i ekonomiky. Němčina si svůj velký význam udržuje především velkým počtem rodilých mluvčích. Vzhledem k její poloze ve střední Evropě je jazykem obchodu, kultury a vědy. Výhodou je i to, že německy mluvící země sousedí s poměrně velkým množstvím států, které tak s němčinou přicházejí do běžného styku (srov. Bok 1995, s. 30 - 32).

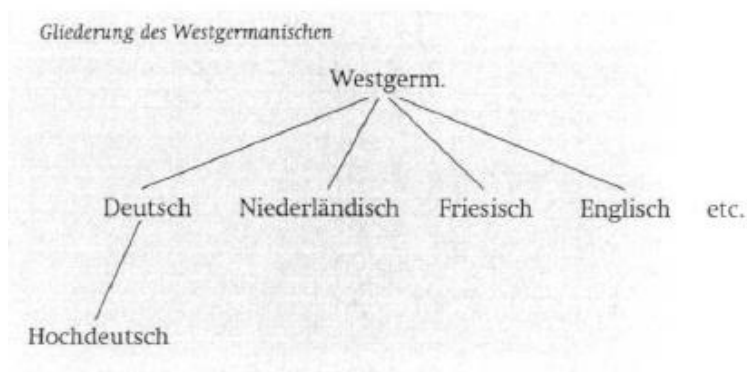
2.2 Vývoj prazákladu anglického a německého jazyka

Následující podkapitola podává stručné informace o vzniku jednotlivých jazyků, počínaje indoevropským prajazykem, jenž tvoří základ, ze kterého se postupně jednotlivé jazyky včetně angličtiny a němčiny vydělily.

Schmidt (1969, s. 26) uvádí, že prvním vědecky fundovaným pokusem vysvětlit jazykovou rozličnost Indogermánštiny byla tzv. Stammbaumtheorie německého jazykovědce Augusta Schleichera. Ten považuje indoevropský prajazyk¹ za kmen a indoevropské jazyky za větve.

„Nach Ansicht der Stammbaumtheorie war aus einem einheitlichen Indogermanisch ein einheitliches Germanisch entstanden (in der älteren Forschung als „Urgermanisch“ bezeichnet), das dann in ein „Gemeingermanisch“ übergegangen sein soll, d.h. in eine immer noch einheitliche Sprachform, die allen Germanenstämmen gemeinsam war (kurz vor dem Auseinanderbrechen in einzelne germanische „Sprachen“); dieses „Gemeingermanisch“ spaltete sich dann durch Abwanderung in „Nordgermanisch“, „Ostgermanisch“ und „Westgermanisch“. Aus dem Westgermanischen gingen also neben dem Deutschen noch andere moderne Sprachen hervor“ (srov. Ernst 2006, s. 60).

Rozdělení západogermánských jazyků

(Ernst 2006, s.60)

¹ Rozdělení indo-evropských jazyků viz příloha č. 12.1

Jak dále uvádí Ernst (2006, s. 61), dnes chápeme germánštinu spíše jako počátek diferenciaci jazyka na různé dialekty.

Bok (1995, s. 59) uvádí, že prazáklad budoucího anglického a německého jazyka - germánština/pragermánština se do střední Evropy dostal spolu s jeho nositeli, germánskými kmeny. Ty se během doby bronzové začaly přesouvat ze severní Evropy směrem na jih a jihovýchod. Postupně tak obsadily oblast, kde dnes leží většina německy mluvících zemí a dostali se až k řece Rýn. Během těchto přesunů se jejich jazyk postupně pozvolna měnil. „*Durch Anwachsen der Bevölkerung und durch Wanderungszüge breiteten sich die Germanen über das übrige Nordeuropa und den nördlichen Teil des kontinentalen Europa aus, sodass sie sich in der Folge stammesmäßig und sprachlich differenzierten*“ (srov. Ernst 2006, s. 57).

Rozšíření Germánů v r. 300 př. n. l.

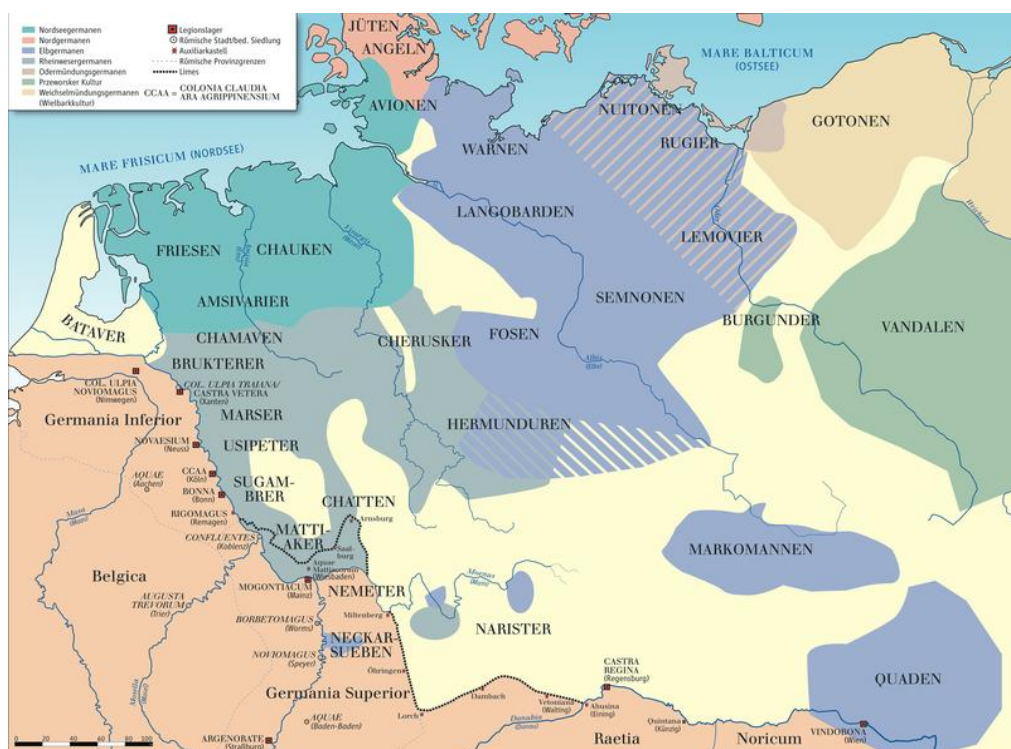
(Ernst 2009, s. 57)

Friedrich Maurer, známý německý historik a lingvista, vystoupil ve svém díle proti klasickému rozčlenění germánských kmenů na Západogermánské, Východogermánské a Severogermánské a uvedl, že již v době před stěhováním národů existovalo pět kulturně i jazykově odlišných skupin: Nordgermanen (v jižní Skandinávii), Ostgermanen nebo Oder-Weichsel-Germanen (Vandalen, Burgunder, Goten), Elbgermanen (Sueben, Markomannen, Langobarden, Quaden, později Alamannen), Weser-Rhein-Germanen

(později Franken a Hessen) a Nordseegermanen (Sachsen, Friesen, Angeln) (srov. Schmidt 1969, s. 45).

Jak píše Bok (1995, s. 59 - 60), severní Germáni osídlili téměř celou Skandinávii a Island, východní Germáni (Oder-Weichsel-Germanen) se rozšířili do východní a jižní Evropy a vzhledem ke stěhování národů se hodně často stěhovali. Polabští Germáni postupně obsazovali jih a jihozápad kontinentu a dostali se až do severního Švýcarska a na jihozápad Německa. Další kmeny polabských Germánů putovaly až do severní Itálie a část se usadila na území dnešního Slovenska, Čech a Moravy. Kmeny Vesersko-rýnských Germánů zabraly území dnešního Nizozemí, Belgie a severní Francie. Poslední skupina, Germáni u Severního moře, obývala Jutský poloostrov a pobřeží Severního moře až k hranicím s Belgií. Část tohoto kmenu - Anglové a Sasové se v 5. století přesunula na Britské ostrovy.

Rozšíření Germánů v r. 50 n. l.

(Rozšíření Germánů: online)

Právě odchod Anglů a Sasů z pevniny do Anglie je důležitým mezníkem, protože jím začíná samostatný vývoj anglického jazyka. Díky částečnému odloučení od pevniny je uchráněn před změnami, které postupem času proběhnou na území evropského kontinentu.

Díky tomu, ale i díky mnoha dalším historickým událostem, které proběhnou buď jen na kontinentu, nebo jen na ostrovech, dojde ke vzniku dalších významných odlišností obou jazyků.

2.3 Změny, díky nimž se germánština vydělila z indoevropského základu

V této době se jazyk Germánů, tzv. pragermánština, již značně odlišoval od původního indogermánského základu a tvořil samostatnou jazykovou větev.

Schmidt (1969, s. 33) uvádí, že nejvíce patrné rozdíly, kterými se germánština od indoevropského prazákladu odlišuje, spadají do oblasti přízvuku, hláskosloví a flexe.

2.3.1 Přízvuk a flexe

Ernst (2006, s. 64) uvádí, že důležitým znakem postupného vydělování germánštiny z indoevropského základu byly změny v oblasti přízvuku. Původní volný dynamický větný přízvuk se postupně ustálil na první slabice a značně zesílil, což mělo zásadní vliv na další vývoj germánských jazyků. „*Die Wortbetonung (der Akzent) konnte im Indogermanischen – bestimmten Regeln folgend – auf jedem der drei Wortteile stehen, er war frei (allerdings nicht im Sinn von „beliebig“). Es handelte sich um einen vorwiegend musikalischen Akzent, d.h., er wurde durch die Tonhöhe und nicht wie dann im Germanischen durch erhöhten Stimmdruck (dynamischer Akzent, ergibt Länge-Kürze) geregelt*“ (srov. Ernst 2006, s. 47). Jak dále píše Ernst (2006, s. 62), díky ustálení a zesílení přízvuku docházelo k redukci koncových nepřízvukných slabik či k jejich odpadávaní. Tím zanikly některé koncovky, kterými se dříve vyjadřovaly gramatické kategorie a ze syntetického jazyka se tak postupně stával jazyk analytického typu.

Funkci koncovek později nahradily členy, předložky či zájmena. Díky tomu byla gramatická stavba pragermánštiny výrazně jednodušší než indoevropský základ, který byl velmi flexivní (srov. Bok 1995, s. 61).

2.3.2 Hlásky

Jednou z nejdůležitějších změn, díky které došlo k vydělení germánštiny, bylo tzv. 1. posouvání, které mělo za následek změny u některých souhlásek (srov. Schmidt 1969, s.35).

Hlásky p, t, k a aspirované ph, th, kh se změnily ve f, þ, ch (*pater*→*fadar* (otec)), bh, dh, gh se změnily na b, d, g (*ghost*→*gast* (host)) a hlásky b, d, g se změnily ve p, t, k (*genu*→*kniu* (koleno)) (srov. Schmidt 1969, s. 35).

2.3.3 Další změny

U silných sloves dochází k systematictějšímu zakotvení ablautu, pravidelnému střídání samohlásek v kmenové slabice slova, jež je jevem indoevropským a v germánštině zůstal zachován. K dalším důležitým změnám dochází i v oblasti slovní zásoby (srov. Bok 1995, s. 54).

Ernst (2006, s. 64) dále uvádí, že prvním posouváním proběhly i některé změny v oblasti samohlásek, které opět přispěly ke značnému zjednodušení jazyka. U substantiv se objevuje slabé skloňování, tzv. n-deklinace a u adjektiv se vedle silného skloňování začíná vyskytovat i slabé (*der gute Mensch, guter Mensch*). V oblasti časů se pak nově objevují slabá préterita s koncovkou –t (*lachen – lachte - gelacht*).

Jazyk se díky těmto změnám začíná stávat více systematickým, což je trend, který přetrvává dodnes, kdy postupně mizí výjimky a nepravidelné tvary jsou postupně vytlačovány a nahrazovány tvary pravidelnými.

2.4. Vývoj anglického jazyka

2.4.1 Události před příchodem anglického jazyka na ostrovy

Prvními známými osadníky Britských ostrovů jsou Keltové. Ti byli v od roku 55 před Kristem vytlačováni příchozími Římany pod vedením Julia Caesara a později Claudia. Původní osadníci tak byli nuceni ustoupit na sever kontinentu, do severních

oblastí Skotska a Walesu. Jazyk těch, kteří obývali území Walesu se vyvinul ve Velštinu, jazyk původních Skotů v Gaelštinu (srov. Eckersley 1970, s. 417 - 418). Tyto jazyky patří k nejstarším na kontinentu, ale bohužel postupně vymírají.

S dnešní angličtinou nemají prakticky nic společného, kromě několika slov, která mají zřejmě původ ve Skotské Gaelštině (např. *whisky*), Velštině (*flannel, bard*) a staré Irštině (*galore*). V jazyce se také zachovalo mnoho keltských místních označení - např. řeka Avon nese jméno podle původního keltského označení pro řeku, řeka Don je také pozůstatek jiného keltského označení pro vodu. Některá jména (např. *Trent*) mají svůj původ též v keltštině (srov. Eckersley 1970, s. 418).

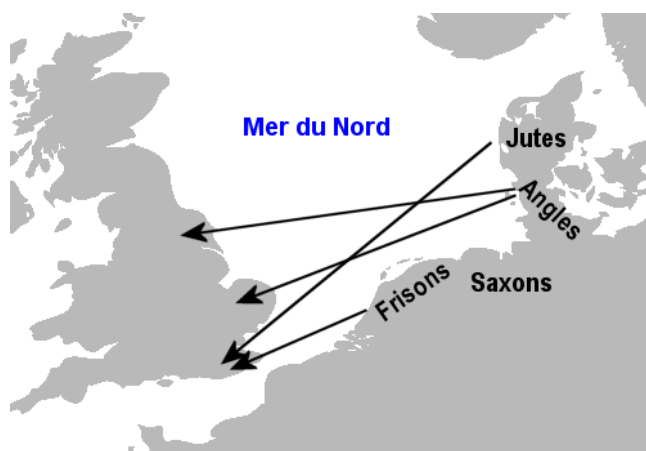
Římané si z jižní části ostrova vytvořili kolonii, kde uplatňovali svou politiku i jazyk, ale museli čelit neustálým útokům původních keltských obyvatel ze severu ostrova a později také nájezdům germánských kmenů. Nakonec byli z ostrova odvoláni, aby chránili Řím před nájezdy Vandalů. Jejich přítomnost na ostrově ovšem zanechala nesmazatelné stopy jak v každodenním životě (vybudování moderních domů, stavba silnic), tak i v jazyce. Latina, jazyk římských kolonizátorů, sice nikdy nenahradila původní místní jazyk Keltů, ale používala se paralelně s ním. Latinsko-keltský bilingvismus se objevoval především mezi původními obyvateli vyšších tříd. Pozůstatky latiny můžeme pozorovat např. u některých místních názvů (srov. Fisiak 1995, s. 29 - 30).

2.4.2 Vývoj anglického jazyka na Britských ostrovech

2.4.2.1 Příchod germánských kmenů na ostrovy

Angličtina je původem jazyk západogermánské větve germánštiny a vyvinul se z anglofrízských dialektů. Do dnešní Velké Británie se dostal společně s jeho nositeli, germánskými kmeny, kteří do Anglie přišli z kontinentu, konkrétně z dnešního severozápadního Německa a Nizozemí (srov. *History of the english language: online*).

Invaze Germánů na ostrovy

(Invaze Germánů: online)

„The story of English in England, therefore, begins in the first half of the fifth century when the invaders came, the Angles from Schleswig, the Saxons from Holstein, the Jutes from Jutland. The language they all spoke belonged to the Germanic speech family [...] The Jutes settled in Kent, Southern Hampshire and the Isle of Wight; the Saxons in the rest of the Southern England south of the Thames; the Angles in the land north of the Thames“²(srov. Eckersley 1970, s. 418 – 419).

Každý z těchto tří kmenů mluvil trochu odlišnou formou téhož jazyka, a tak se v Anglii vyvinula tři rozdílná nářečí. Čtvrté nářečí, které mělo dvě formy, se vyvinulo na severu země. První formou, Northumbrian, se mluvilo v oblasti, která nese anglický název Humber³, jižní variantě se říkalo Mercian. Nejprve nabylo na významu nářečí Northumbrian, ovšem za vlády Alfréda Velikého, který jako své sídelní město zvolil Winchester, se stala dominantním nářečím západní saština. Vedoucí postavení měla až do začátku vlády Eduarda III. , který za své sídlo zvolil Westminster. Poté se Londýn stal hlavním městem země a z místního nářečí - Mercian, kterým se mimo Londýn mluvilo například i ve městech Oxford a Cambridge, se stal nejvýznamnější jazyk země. Z tohoto

² Příběh anglického jazyka na území Anglie začíná v první polovině pátého století, kdy přišly do Anglie kmeny Anglů (ze Šlesvicka), Sasů (z Holštýnska) a Jutů. Jazyk, kterým všechny tyto kmeny mluvily, patřil do germánské jazykové rodiny [...] Jutové se usadili v Kentu, jižním Hampshireu a ostrově Wight; Sasové ve zbylé části jižní Anglie, jižně od Temže; Anglové na území severně od Temže. (překlad autora)

³ Oblast na sever od ústí soutoku řek Ouse a Trent, Anglie (srov. Humber: online)

dialektu vznikla standardní angličtina, kterou mluvíme dnes (srov. Eckersley 1970, s. 419-421).

Rozšíření staroanglických nářečí

(Fisiak 1995, s. 19)

Jazyk, který Germáni na ostrovy přinesli, byl již předtím z části ovlivněn latinou. V Evropě totiž germánské kmeny udržovaly obchodní i válečné styky s Římany, a tím se do jazyka Germánů dostala slovíčka jako *cup*, *cheese*, *silk*, *cooper*, *plum*, *bishop*, *mile*, *pound* nebo *street* (srov. Eckersley 1970, s. 429). Např. *street*: „*Old English* *stret* (*Mercian, Kentish*), *stræt* (*West Saxon*) "*street, high road,*" *an early West Germanic borrowing from Late Latin strata, used elliptically for via strata "paved road," from fem. past participle of Latin sternere "lay down, spread out, pave," from PIE *stre-to- "to stretch, extend," from root *stere- "to spread, extend, stretch out" (see structure). The*

Latin is also the source of Spanish estrada, Old French estrée, Italian strada”⁴ (srov. Street: online).

Římané dali jazyku Germánů dokonce i slovíčka, která sami přejali z jiných jazyků (např. *butter, chest, devil, wine*).

2.4.2.2 Stará angličtina

Stará Angličtina, nebo také Anglo-saština, je podle Fisiaka (1995, s. 24) datována přibližně od r. 700 do 1100 n. l. .

Jak popisuje Eckersley (1970, s. 421), stará angličtina byl jazyk flektivního typu. Substantiva měla pět pádů (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ), u adjektiv se rozlišovalo silné a slabé skloňování (pro všech pět pádů), u sloves bylo úplné časování včetně konjunktivu a existoval systém gramatického rodu. „ *So in Old English hand was feminine, fot (= foot) was masculine, but heafot (= head) was neuter; wif (= wife) was neuter, but wifmann (= woman) was masculine; dæg (= day) was masculine but niht (= night) was feminine* “⁵ (srov. Eckersley 1970, s. 421).

Stará angličtina nahradila latinu a keltské jazyky na území dnešní Anglie. Jazyk původního keltského obyvatelstva přežíval na území Skotska, Walesu a Cornwallu. Římská latina zůstala jazykem keltské církve a školství pro vyšší vrstvy obyvatelstva. Stará angličtina byla de facto směsicí nářečí a jazyků různých kolonizátorů. Ač se zdá, že s dnešní angličtinou toho má pramálo společného, téměř polovina běžně užívaných slov moderní angličtiny (např. *be, strong, water*) má své kořeny právě ve staré angličtině. V 10. a 11. století byl jazyk silně ovlivněn severogermánskými jazyky, především starou norštinou a dánštinou, jejichž nositelé se usadili na severovýchodní části ostrova. Jak angličtina, tak i skandinávské jazyky pocházely ze stejného základu, ale z rozdílné větve. Z hlediska lexikálního k sobě měly blízko, lišily se především gramatickou stavbou. Byl to zřejmě právě vliv těchto jazyků, které měly za následek značné zjednodušení staré

⁴ Staroanglické *stret* (Mercian, Kentish), *stræt* (západní saština) "street, high road," raná západogermánská přejímka z pozdně latinského *strata*, používaného pro *via strata* "paved road," z fem. latinského minulého přičestí *sternere* "lay down, spread out, pave," z PIE **stre-to-* "to stretch, extend," z kořenu **stere-* "to spread, extend, stretch out" (viz structure). Latina je též zdrojem španělského *estrada*, starofrancouzského *estrée*, italského *strada* (překlad autora)

⁵ Takže ve staré angličtině byla „ruka“ femininum, „chodidlo“ maskulinum, ale „hlava“ neutrum; „manželka“ byla neutrum, ale „žena“ maskulinum; „den“ byl maskulinum, ale „noc“ femininum. (překlad autora)

angličtiny, „zanikl systém mluvnických rodů, zachovalo se pouze rozlišení přirozeného rodu u osobních zájmen ve 3. osobě jednotného čísla“ (srov. Jmenný rod: online). Zanikly také koncovky slov (mimo zájmena) při skloňování (srov. History of the english language: online).

„The language spoken by the Danes was not unlike the language of England - words like mother and fater, man and wife, summer and winter, house, town, tree, land, grass, come, ride, see, think, will and a host of others, were common to both languages, and Saxon and Dane could more or less understand each other. But though the languages were similar, the endings were different; and, as the roots of the words were the same in both languages, Saxon and Dane found they could understand each other better if the inflectional endings tended to be levelled to the same form and ultimately to be dropped altogether“⁶(srov. Eckersley 1970, s. 422).

Z dánštiny se do jazyka dostala např. slova *leg, skin, knife, Thursday, flat, happy, low, ugly, cut, die, lift*, dále tvar slovesa *be - are, same...*(srov. Eckersley 1970, str. 422), „[...] and it is because of Danes that today we say eggs instead of the Saxon eyren“⁷ (srov. Eckersley 1970, s. 422).

Ze staré norštiny přejala stará angličtina také kolem dvou tisíc slov zejména z oblasti námořnictví, zákona a běžného života, jako např. „*anger, bag, both, hit, law, leg, same, skill, sky, take, ...they*“ (srov. History of the english language: online) „*band, bank, bull, egg, fellow, gap, keel, law, loan, root, scab, sister, ...skirt, ...steak, window, ill, low, meek, weak, wrong, call, cast, get, give, ...want, etc.*“ (srov. Fisiak 1995, s. 53).

„The fact that the Scandinavian language did not survive in England much beyond 1100 may be indicative of the switch of Scandinavian speakers to some sort of English with a strong admixture of Scandinavian elements and a simplified grammar [...] Yet, (whatever the truth about it is) there is no doubt that the development of English as evidence by a large number of Scandinavian elements in the English language. These

⁶ Jazyk Dánů byl podobný jazyku Angličanů – slova jako „matka, otec, muž, žena, léto, zima, dům, město, strom, země, tráva, přijít, jet, vidět, myslet, vůle“ a další byla v obou jazycích častá, a tak si oba národy do určité míry rozuměly. Jelikož byly kmeny slov v obou jazycích stejné a lišily se koncovky, Sasové a Dánové zjistili, že si budou rozumět lépe, když koncovky slov sjednotí nebo je nechají úplně odpadnout. (překlad autora)

⁷ A je to kvůli Dánům, že dnes říkáme *eggs* místo saského *eyren*. (překlad autora)

elements include loanwords, place names and personal names and grammatical (both morphological and syntactic) modifications“⁸(srov. Fisiak 1995, s. 53).

V 6. století se latina na území Anglie dostala znovu, spolu s křesťanskými misionáři, což mělo na tehdejší jazyk opět zásadní vliv. Angličtina tak přejala více než 400 latinských slov (priest, paper, school) a také některá slova řeckého původu (srov. History of the english language: online).

„The Christianization of the Anglo-Saxons was a slow process and came to Britain from two directions: straight from Rome and from the Irish-Scottish monastery of Iona to the north-west.“⁹(srov. Fisiak 1995, s.45).

2.4.2.3 Střední angličtina

Fisiak (1995, s. 24) datuje období střední angličtiny mezi roky 1100 - 1500.

Roku 1066 se do Anglie dostal Vilém Dobyvatel a spolu s ním začala i další etapa utváření anglického jazyka. Francouzština ovšem začala ovlivňovat angličtinu ještě několik let před jeho příchodem. Anglosaský král Ethelred si totiž vzal za manželku francouzskou princeznu a jejich syn Eduard III. byl vychován na francouzském dvoře. A tak se do Anglie dostala celá řada francouzských slov ještě před příchodem Viléma Dobyvatele (srov. Eckersley 1970, s. 423).

Normani, kteří na několik dalších století ovládli území Anglie, byli potomky Vikingů, kmenů, které ohrožovaly obyvatele ostrovů dávno před příchodem Viléma Dobyvatele. Od francouzského krále Karla III. dostali území dnešní Normandie. Stát, který si zde vytvořili, byl proslulý disciplinovaností, mimořádnou vojenskou dovedností a organizačními schopnostmi. Přijali křesťanství a jako svůj jazyk francouzštinu. Po porážce anglického krále Herolda u Hastingsu začal Vilém Dobyvatel přetvářet Anglii po vzoru Normanů. Do Anglie přicházeli Francouzi přinášející své učení. Následujících tři sta let mluvili všichni angličtí panovníci francouzsky. Francouzština byla jazykem politiky i církve a řešit politické i jakékoli jiné otázky týkající se státu v jiném než francouzském či

⁸ Fakt, že skandinávština v Anglii nepřežila rok 1100, může být způsoben přechodem skandinávských mluvčích k jazyku velmi podobnému angličtině se silnou příměsí skandinávských prvků a zjednodušenou gramatikou [...] Nyní není pochyb, že prvky skandinávštiny (přejatá slova, místní názvy a názvy osob, gramatické modifikace) se do angličtiny dostaly právě tímto způsobem. (překlad autora)

⁹ Christianizace Anglo-sasů byl velmi pomalý proces, který přišel do Británie ze dvou směrů: přímo z Říma a na severozápad z Irsko-skotského kláštera Iona. (překlad autora)

latinském jazyce nepřipadalo v úvahu. Na další tři století se tak na území Anglie mluvilo paralelně dvěma jazyky - „oficiální“ francouzštinou a angličtinou, která byla jazykem „obyčejných“ lidí (srov. Eckersley 1970, s. 423).

Když si nakonec angličtina vydobyla své zásadní postavení zpět, byla již předcházejícími událostmi značně přetvořená. Postupně docházelo k dalšímu odpadávání koncovek a dalšímu zjednodušování v oblasti gramatické stavby, což byl trend přetrvávající již z doby působení skandinávských jazyků na angličtinu. Simplifikace jazyka ovšem probíhala o poznání rychleji než v době staré angličtiny, a to především kvůli faktu, že anglický jazyk měl skoro tři století téměř výlučně jen mluvenou podobu a jeho vývoj tak nebyl bržděn psaným vzorem jazyka. Změny, které jazyk v této epoše prodělal, byly revoluční. Došlo k zániku gramatického rodu, pádové koncovky substantiv byly zredukovány pouze na jedinou - genitivní (přivlastňovací). Funkci zaniklých koncovek začaly nahrazovat předložky. Ke značnému zjednodušení došlo i v oblasti plurálních tvarů substantiv, i když se tedy všechny nepravidelné tvary nestaly výlučně pravidelnými. Celý jazyk se stal více flexibilním a expresivním (srov. Eckersley 1970, s. 424).

Nejvýraznější dopad francouzského vlivu můžeme pozorovat v oblasti slovní zásoby. Výzkumy moderní angličtiny ukázaly, že přibližně padesát procent anglické slovní zásoby má původ ve francouzštině či latině a skoro polovina z ní byla do jazyka přejata v době normanské nadvlády (srov. Eckersley 1970, s. 425).

Slovní zásoba přejatá z francouzštiny byla především z oblasti politiky (*government, prince, throne, crown, royal, state, country, people, nation, parliament, duke, minister, council...*). Dalšími přejatými normanskými slovy jsou například *honour, glory, duty, polite, pity, cruel...* Z oblasti stavitelství se dostala do jazyka například slova *palace, castle, tower* a z oblasti válečnictví pak *war, peace, battle, officer, soldier, navy, captain, enemy, danger, company* a další. Slova jako *justice, judge, jury, court, cause, crime, prison, tax, money, rent, property* nebo *injury* jsou též francouzského původu. Mezi další slova přejatá od Normanů řadíme *religion, sacrifice, pray* nebo *miracle* (srov. Eckersley 1970, s. 425 - 426).

„Borrowing from French was not limited to single words only. Whole expressions were translated into English, e.g., plenty of, because of, to take leave, to hold one's peace,

to do justice, to make believe, according to, subject to, in vain, by heart, at large, etc.“
¹⁰(srov. Fisiak 1995, s. 81).

Původem anglická slova mají obvykle význam nějaké obyčejné věci - *home, town, mother, father, sister, brother, happiness, sun, stars, morning, shoemaker, fisherman*. Slova mající punc luxusu jsou většinou původem francouzská - *castle, city, relations, pleasure, beauty, design, ornament, painter, tailor*. „*The whole situation is given in a very interesting passage in Scott's Ivanhoe, where Wamba points out to Gurth that the names of almost all the animals while they are alive are English, but when they are prepared for food they are Norman*“¹¹ (srov. Eckersley 1970, s. 426). Slovo *cow, bull, ox, sheep, lamb, pig*, nebo *deer* jsou slova původem anglická, zatímco *beef, mutton, pork*, nebo *venison* slova normanského původu (srov. Eckersley 1970, s. 426).

Slovíčka, která do jazyka přišla z francouzštiny, byla kompletně poangličtěna jak v přízvuku, tak výslovnosti. U původem francouzských slov, která se do jazyka dostala později, není poangličtění již tak výrazné, příkladem může být *garage, chef, rendez-vous, champagne, camouflage* a další. V jazyce dokonce existují významy, pro něž má angličtina jak svá, původem mateřská, tak i původem francouzská slova - např. *freedom X liberty, happiness X felicity*... Tato slova se obvykle odlišují svou emocionální hloubkou (srov. Eckersley 1970, s. 427 - 428).

Mimo francouzštinu působila na jazyk také latina. Ta se uplatňovala především v mluvené podobě jazyka učenců. Tento zastaralý jazyk byl ovšem pro mluvenou podobu jazyka značně limitující. Jako středověký mrtvý jazyk neměla latina na angličtinu tak zásadní vliv jako francouzština a před ní skandinávské jazyky. Latina na angličtinu působila především v oblasti psaného jazyka. Mnoho latinských slov se do angličtiny dostalo spolu s Wycliffovým překladem Bible i jinými teologickými, medicínskými a vědeckými spisy (např. *allegory, conspiracy, contempt, history, nervous, promote, skript, solar*...) (srov. Fisiak 1995, s. 81)

V době střední angličtiny do jazyka z latiny proniklo i několik odborných termínů (*index, pauper, equivalent, legitimate, tolerance*) (srov. Eckersley 1970, s. 429).

¹⁰ Přejímky z francouzštiny nebyly omezeny jen na jednotlivá slova. Přejímala se též celá sousloví, např. *plenty of, because of, to take leave, to hold one's peace, to do justice, to make believe, according to, subject to, in vain, by heart, at large*, atd. (překlad autora)

¹¹ Celý tento problém je zajímavě ilustrován v úryvku knihy *Ivanhoe* Waltera Scotta, v němž Wamba zdůrazňuje Gurthovi jména skoro všech zvířat, která v živé podobě nesou anglická označení, ale jakmile jsou připravena jako pokrmy, nesou již označení normanská. (překlad autora)

Další slova (např. *nap*, *huckster*, *booze*) se do jazyka dostala z holandštiny, oblasti severního Německa a dalších států, se kterými Anglie udržovala obchodní styky (srov. Fisiak 1995, s. 81).

2.4.2.4 Moderní angličtina

Fisiak (1995, s. 25) datuje období moderní angličtiny od roku 1500 do současnosti.

Od střední angličtiny ji odděluje tzv. the Great vowel shift, série samohláskových změn v jazyce, které probíhaly přibližně mezi léty 1350 - 1700. Jednou z několika změn je např. změna *í* na *ai* (*tíme* > *time*/ *příce* > *price*). Díky těmto změnám se hlásky v angličtině přestaly číst tak, jak byly napsané. (Např. *same* se ve střední angličtině četlo [a:], v moderní [eI], *boot* se četlo [o:], v moderní angličtině [u:]) (srov. Great vowel shift: online).

Významnou událostí, která se odehrála během vlády Jindřicha VIII., byla protestantská reformace, jež zapříčinila zavírání klášterů a ustanovila panovníka jako hlavu anglikánské církve. Díky tomu významně klesl vliv latiny jak v církvi, tak ve školství (srov. Fisiak 1995, s. 89).

Dalším významným obdobím pro utváření jazyka bylo období renesance, kdy v literatuře působila jména jako Christopher Marlowe či William Shakespeare. Došlo k velkému rozmachu slovní zásoby i jazyka samotného (srov. Fisiak 1995, s. 90).

Na konci 16. století začalo být v jazyce kritizováno množství pravopisných, lexikálních a také gramatických a výslovnostních forem. Tento problém byl způsoben původem spisovné varianty jazyka - ta byla jak v ústní, tak i písemné podobě směsicí různých dialektů, které se dle svého území výskytu odlišovaly. Především v oblasti školství začala být vyvíjena snaha dát jazyku řád a omezit pluralitu v jazyce. I přes všechny tyto snahy se ovšem nedosáhlo omezení na jedinou spisovnou formu a existuje celá řada spisovných variant. Kromě učitelů se touto problematikou zabývali také puritáni, kteří chtěli eliminovat množství variant především v oblasti slovní zásoby (srov. Fisiak 1995, s. 97 - 98).

V této epoše dochází ke značnému obohacování slovní zásoby přejímáním z jiných jazyků a to nejen z latiny a řečtiny. Díky kulturním a obchodním kontaktům, objevným plavbám a kolonizacím se do angličtiny se dostávají slova z více než padesáti cizích jazyků (srov. Fisiak 1995, s. 98).

Některá slova angličtina přejala z italštiny (*piano, sonata, opera, studio, model, balcony, parapet ...*) jiné ze španělštiny (*cargo, cigaretce ...*). Z objevných cest do Ameriky přijala např. slova *potato, tobacco, canoe, tobogan*; z Mexika *chocolate, cocoa, tomato*. Z indštiny má angličtina třeba slova *pyjamas, shampoo, khaki*. Slova *admiral, lemon, alcohol, coffee* pocházejí z arabštiny a slovo *tea* zase z číštiny. *Kangaroo* je slovo původem australské. Žádný jiný jazyk nemá schopnost absorbovat tolik cizích slov z jiných jazyků. Nová slova si totiž nejčastěji ponechala v jejich původním znění a nevytvářela pro ně nové vlastní varianty, jako to dělala například francouzština (srov. Eckersley 1970, s. 431).

Do jazyka se také dostalo mnoho řeckých slov, která byla nejprve přijata latinou a spolu s ní se prostřednictvím francouzštiny dostala do angličtiny. Opět se jedná především o slova technického či vědeckého rázu (*arithmetic, geometry, astronomy, grammar, logic, rhetoric, poetry, comedy, dialogue, prologue, theatre, academy...*). Řeckého původu jsou také některé prefixy a sufixy přidané k anglickému základu, či základu cizího původu. (anti- (*antipodes*), hyper- (*hyperbole*), arch- (*archbishop*), dia- (*diagonal*), hemi- (*hemisphere*), homo-, mono-, poly-, pro-, pseudo-, sym-, tele-, tri-, -ism, -ology ... (srov. Eckersley 1970, s. 430).

Od doby normanského záboru se podobná situace již nikdy neopakovala, ale to neznamenalo, že se angličtina jak v oblasti slovní zásoby, tak i oblasti gramatické dále nemodifikovala (srov. Eckersley 1970, s. 423 - 429).

V polovině 16. století snahy o regulaci pravopisu a gramatiky jazyka ještě sílí. Zdůrazňuje se nutnost vytvořit anglickou gramatiku a slovník, které by proces standardizace jazyka značně usnadnily. Během následujících století vzniklo mnoho děl, která se snažila dát jazyku řád a to jak v oblasti gramatické, tak i pravopisné, výslovnostní a lexikální (srov. Fisiak 1995, s. 103 - 107).

Ač se němčina a angličtina zdají na první pohled jako zcela odlišné jazyky, vyvinuly se ze stejného prazákladu, jak již víme z předchozích kapitol. Výše uvedené informace o vývoji anglického jazyka dokládají, proč se angličtina v určitých jazykových oblastech výrazně odlišuje od původního jazyka na kontinentu i například to, proč jsou některé jazykové jevy AJ a NJ v obou jazycích podobné či dokonce totožné a u jiných se jazyky zcela rozcházejí. Tyto odlišnosti nejsou způsobeny pouze odlišným vývojem

anglického jazyka na ostrovech, ale také událostmi, které ovlivnily německý jazyk na evropském kontinentu, a kterým angličtina zůstala uchráněná. Pro dokreslení kompletního obrazu uvádím na následujících stranách stručnou charakteristiku historického vývoje německého jazyka z hlediska událostí, které ovlivnily právě jazyk.

2.5 Vývoj německého jazyka

Vývojem německého jazyka rozumíme vývoj dvou důležitých jazykových oblastí - oblasti dolnoněmecké a hornoněmecké (srov. Bok 1995, s. 62).

Rozdíl mezi těmito dvěma oblastmi způsobilo 2. posouvání, které proběhlo pouze v oblasti hornoněmecké, jižně od Benrátské linie¹², která obě území oddělovala. 2. posouvání způsobilo, že mezi těmito dvěma oblastmi došlo ke změnám v oblasti hláskového systému (srov. Ernst 2006, s. 78).

P se mění na pf (*pund*→*pfund*, *appel*→*apfel*)

na ff, f (*open*→*offen*, *ship*→*Shiff*)

T se mění na tz (*ten*→*zehn*, *two*→*zwei*, *to*→*zu*, *sit*→*sitzen*)

na s (*water*→*wasser*, *etan*→*essen*, *what*→*was*)

K se mění na kch a na ch (*maken*→*machen*, *chind*→*kind*, *ik*→*ich*)

2.5.1 Stará horní němčina

Vývoj horní němčiny probíhal ve čtyřech důležitých obdobích - starohornoněmeckém (Althochdeutsch), středohornoněmeckém (Mittelhochdeutsch), období rané nové horní němčiny (Frühneuhochdeutsch) a období nové horní němčiny (Neuhochdeutsch) (srov. Bok 1995, s. 62).

„Die Bezeichnungen Alt-, Mittel-, Frühneu- und Neuhochdeutsch beinhalten sowohl eine chronologische als auch eine geographische sowie eine typologische Komponente: „Alt“, „mittel“ etc. Bezeichnen einen Zeitabschnitt, „hoch“ bezieht sich auf die räumliche Ausdehnung und auch die Sprachstruktur: Das Niederdeutsche umfasst das Gebiet nördlich der Benrather Linie, südlich davon befindet sich das Hochdeutsche, das

¹² Benrátská linie se na německém území táhne od západu směrem přes Cáchy, Kolín, Kassel, Wittenberg a Berlín a pokračuje dále do Polska (srov. Benrátská linie: online).

durch die Zweite (Hochdeutsche) Lautverschiebung gekennzeichnet ist“ (srov. Ernst 2006, s. 76).

V dataci jednotlivých vývojových období se jednotlivé publikace odlišují. Bok (1995, s. 62) datuje období starohornoněmecké mezi léty 750 - 1050.

Stará horní němčina nebyla jednotným jazykem, ale tvořila ji řada vedle sebe se vyskytujících a více či méně od sebe oddělených dialektů, které byly souhrnně označovány právě takto (srov. Ernst 2006, s. 76).

V tomto období dochází k rozvoji nejstaršího německého písemnictví, které je spojováno s významnými církevními centry, v nichž vedle německých textů vznikaly ve velmi hojné míře texty v latině. Za nejdůležitější centra, ve kterých docházelo k rozvoji německy psané literatury, je považován klášter Sankt Gallen na severovýchodě Švýcarska, Fulda na území Hesenska nebo bavorský Regensburg a Freising. Starohornoněmecké texty se vyznačují jazykovou nejednotností a značnou nářeční odlišností, neboť jeden jednotný jazyk v té době neexistoval (srov. Bok 1995, s. 63).

Jazyk se vyznačoval ještě bohatou flexí, díky níž byly tvary sloves, podstatných a přídavných jmen tvořeny koncovkami. Ale již v tomto období začíná pomalu docházet ke změnám, jako je vznik určitého a neurčitého členu, které posilují analytické tendence v jazyce. Jak již bylo řečeno výše, starohornoněmecké období je rovněž obdobím 2. posouvání, které proběhlo kolem 5. století n. l. na jihu země a odtud se rozšiřovalo na sever. 2. posouvání je považováno za důležitý mezník ve vývoji jazyka, neboť díky tomu, že neproběhlo ve všech oblastech germánského osídlení rovnoměrně a někde neproběhlo vůbec, došlo ke značným jazykovým rozdílům mezi jednotlivými oblastmi. Německé dialekty byly rozděleny do třech skupin. Nářečí na severu Německa, kde 2. posouvání neproběhlo, se od dnešní spisovné němčiny liší právě posunutím v hláskovém systému jazyka. Stejně tak se od spisovné formy němčiny odlišují i ostatní germánské jazyky (srov. Bok 1995, s. 63 - 64).

V období starohornoněmeckém dochází v jazyce i k dalším změnám. Probíhají monoftongizace a diftongizace, vzniká přehláska. K jejímu úplnému prosazení dochází ale až v následujícím vývojovém období (srov. Ernst 2006, s. 87, 88, 90).

Spolu s vývojem společnosti, objevy, vynálezy dochází také k rozvoji slovní zásoby. Nová slova vznikají nejen sufixací a prefixací, ale i skládáním. Vlivem misionářské činnosti pronikla do staré horní němčiny nová slova z oblasti náboženství

(např. *Zelle, Kloster, Münster, Mönch, Kirche, Kreuz, Weihnachten* atd.), která byla převážně latinského původu, nebo vznikala slova nová, jelikož některé výrazy neměly německé ekvivalenty. Dochází také ke vzniku tzv. kalků, což jsou nová slova vzniklá z domácího základu, ale přesně podle cizojazyčného vzoru (srov. Ernst 2006, s. 82).

V oblasti slovní zásoby můžeme tedy pozorovat tři velké skupiny – *Erbwörter* - slova původem indogermánská a tedy v německém jazyce nejstarší (*Auge, Baum*), *Fremdwörter* - slova převzatá z jiných jazyků, která si zachovala svou původní výslovnost, přízvuk i psanou podobu a je na první pohled rozlišitelné, že se jedná o slovo cizího původu (pro lepší ilustraci uvádí Ernst (srov. Ernst 2006, s. 83) moderní slovo *Computer* převzaté z anglického jazyka). Třetí skupinou jsou *Lehnwörter* - slova, která byla původem cizí, ale dnes již jejich cizí původ nejsme schopni rozeznat, jelikož se jejich výslovnost a pravopis přizpůsobily (např. *Spiegel* z lat. *spēculum*) (srov. Ernst 2006, s. 83).

2.5.2 Střední horní němčina

Období střední horní němčiny se datuje mezi léty 1050 - 1350, kryje se tedy s obdobím vrcholného středověku (srov. Bok 1995, s. 65).

K rozvoji jazyka dochází především díky třem důležitým společensko-kulturním změnám. První změnou je vznik rytířské dvorské kultury, dále roste význam měst a dochází ke značnému rozšíření německy mluvícího území, a to především na východ. Díky tomu se německá společnost dostává do kontaktu s jinými národy. To přispívá k dalšímu značnému obohacování slovní zásoby (srov. Ernst 2006, s. 101).

Velký význam má v tomto období francouzština, z níž do jazyka přechází mnoho výrazů z oblasti rytířství (např. *Turnier, Abenteuer, Flöte, turnieren...*). „Objevují se i výrazy přejaté z italštiny (např. *spazieren*) nebo jejím prostřednictvím převzatá slova označující orientální zboží, např. *Spinat* (původně slovo perské), *Zucker* (indické), *Sirup* (arabské)“ (srov. Bok 1995, s. 67).

Latina stále zaujímá pevné místo jazyka politiky, náboženství, kultury a vědy, pomalu se ale v některých dokumentech začíná již prosazovat němčina. V období střední horní němčiny dochází k velkému rozmachu německého básnictví. Vznikají první hrdinské eposy, rytířské romány a milostná lyrika *minnesangrů* (srov. Bok 1995, s. 66 - 67). „*Das Mittelhochdeutsche der staufischen höfischen Dichtung war keine Standardsprache im*

heutigen Sinn, denn es gab keine Standardisierung von Orthografie oder Wortschatz. Es hatte aber eine überregionale Geltung“ (srov. Mittelhochdeutsch: online).

Nejdůležitější hláskovou změnou, již se němčina starohornoněmecká a středohornoněmecká odlišuje, je oslabení plných samohlásek v nepřízvučných a koncových slabikách vlivem silného přízvuku (např. *salbôn*→*salben*, *morgan*→*morgen*). Dále se rozvíjí přehláska a ablaut u silných sloves (např. *singen-sang-gesungen*.) Střední horní němčina zná celkem sedm ablautových řad (srov. Ernst 2006, s. 117 - 119).

Vlivem oslabení samohlásek v nepřízvučných slabikách sloves a substantiv dochází k výraznému zjednodušení skloňování a časování. Oslabení dále způsobuje to, že slovesa i substantiva již nejsou schopna vyjádřit jednoznačně všechny mluvnické kategorie, a tak dochází k častějšímu užívání členů, předložek a osobních zájmen, a posiluje se tak analytický charakter jazyka (srov. Bok 1995, s. 66).

2.5.3 Raná nová horní němčina

Jak uvádí Bok (1995, s. 69), období rané nové horní němčiny začíná přibližně počátkem vlády Karla IV. a končí s koncem třicetileté války. Středověká rytířská kultura se pomalu vytrácí a dochází k prudkému rozvoji měst. Města bohatnou obchodováním, stávají se významnými hospodářskými centry. To vše má vliv na neustálé obohacování slovní zásoby. V období třicetileté války dochází ke spustošení Německa, které pak ještě dlouhou dobu poté zaostává za ostatními zeměmi západní Evropy.

Díky vynálezu knihtisku dochází k velkému nárůstu a rozšíření písemných památek. V oblasti běžného úřadu a náboženství je latina vytlačena němčinou. Dále však zůstává jazykem církve, vědy a vysokého školství (srov. Bok 1995, s. 70).

Důležité hláskové změny tohoto období proběhly v oblasti vokalizmu. Dochází k monoftongizaci některých dvojhlásek (ie, uo, ,üe → i:, u:, ü: *liebe guote brüeder* → *li:be gu:te brü:der*), diftongizaci některých dlouhých samohlásek (î, iu, û → ei, eu/äu, au: *mîn niuwez hûs* → *mein neues Haus*) a zkracování některých dlouhých samohlásek (*dehte* → *dachte*, *hôchzît* → *hochzeit*). V některých slovech se u, ü mění v o, ö (*sunne* → *sonne*, *nunne* → *nonne*) (srov. Ernst 2006, s. 142 - 147).

Oslabování nepřízvučných samohlásek vlivem silného počátečního přízvuku i nadále pokračuje, u některých slov dochází i k úplnému odpadnutí e v nepřízvučných

slabikách (*hane*→*Hahn*, *gelücke*→*Glück*). Vlivem apokop¹³ a synkop¹⁴ může ve slovech docházet ještě k dalším hláskovým změnám, když se tím například vedle sebe dostanou hlásky, které na sebe navzájem působí. Synkopou může tak dojít k asimilaci nebo k úplnému vypuštění některé souhlásky. Apokopa může způsobit změnu rodu u substantiva. V oblasti gramatiky dochází k dalšímu zjednodušování, kdy se například vyrovnávají odlišné kmenové samohlásky singuláru a plurálu (srov. Bok 1995, s. 71).

Dochází k upevňování větného rámce a postavení slovesa ve větě a v němčině se začínají hojně objevovat vícečlenná slovesa. „*Darunter versteht man die Tatsache, dass das Prädikat eines Satzes nicht nur aus einem einzigen Wort, sondern aus mehreren besteht.*“ (např. *hat tun lassen wollen*) (srov. Ernst 2006, s. 154).

„*Das althochdeutsche kannte keine grammatische Kategorie „Futur“ (dieser moderne Begriff stammt wie viele andere aus der lateinischen Grammatik). Im Mittelhochdeutschen kommt es zu einer gravierenden Umgestaltung des Systems. Ein Geschehen, das in der Zukunft imaginiert wurde, drückte man in der Regel mit einfachen Präsensformen (die heute als Futur zu übersetzen sind) wie er rîtet, eventuell mit Beiwörtern, die auf die Zukunft deuten (er rîtet morgens), oder mit besonderen Konstruktionen (er begunde singen) aus. Daneben wird aber auch eine analytische Futurumschreibung mit sol/will/muoz + Infinitiv üblich. Für das Neuhochdeutsche ist dann werden + Infinitiv charakteristisch*“ (srov. Ernst 2006, s. 155).

Významnou osobností této epochy je Martin Luther, německý teolog, kazatel a náboženský reformátor. Díky jeho překladu Bible do německého jazyka se myšlenky křesťanství dostaly i k těm nejobyčejnějším lidem. Snažil se překládat tak, aby byl text pro čtenáře co nejsrozumitelnější. Díky vynálezu knihtisku se dílo rychle rozšířilo a dosáhlo značné popularity. Lutherova němčina měla velký vliv na sjednocovací tendence jazyka i jeho následný vývoj (srov. Martin Luther: online).

2.5.4 Nová horní němčina

Bok (1995, s. 77) vymezuje toto období dobou třicetileté války po současnost.

¹³ odpadnutí nepřízvučného e na konci slova (srov. Bok 1995, s. 71)

¹⁴ odpadnutí nepřízvučného e uvnitř slova (srov. Bok 1995, s. 71)

V této době se významně mění sociální a společenské podmínky pro vývoj jazyka. Díky vynálezu knihtisku se rapidně zvyšuje množství psaného slova, vliv na jazyk mají také úřady, různé instituce i jednotlivci - např. M. Luther, J. Ch. Gottsched, J. Ch. Adelung. 18. a 19. století je obdobím normování pravopisu a výslovnosti (srov. Ernst 2006, s. 178).

V důsledku třicetileté války dochází k obrovskému zpustošení území Německa. Tím se značně zpomaluje společenský a hospodářský vývoj země, která tak za ostatními státy západní Evropy značně zaostává. Je politicky nejednotná, a umožňuje tak Prusku zvyšovat svůj význam v zemi, který v roce 1871 vede ke sjednocení Německa pod nadvládou Pruska. Důležitými centry pro rozvoj literatury a jazyka jsou v této době především Lipsko, Výmarn a částečně i pruský Berlín. „*Die Sprache der Weimarer Klassik hat auf die Sprachnorm des 19. Jahrhunderts allerdings einen geringeren Einfluss ausgeübt als bisher allgemein angenommen [...] Keine Auswirkungen sind in der Sprache der Wissenschaft, Technik und vor allem der Alltagssprache zu sehen*“ (srov. Ernst 2006, s. 206 - 207). Ke konci tohoto období dochází vlivem industrializace Německa, která vede ke vzniku velkoměst a dalším změnám ve společnosti, k ústupu nářečí a touze vytvořit pevné jazykové normy pro němčinu (srov. Bok 1995, s. 77 - 78).

„*Hauptcharakteristikum dieser Epoche ist das Fehlen einer allgemein akzeptierten Norm, sowohl in der Aussprache als auch in der Schreibung sowie auf allen sprachlichen Ebenen (Phonologie, Morphologie, Lexik, Syntax). Dem entspricht in etwa die politische Zersplitterung des deutschen Sprachraums*“ (srov. Ernst 2006, s. 178).

„*Der Beginn des 20. Jahrhunderts bringt eine Reihe von gesellschaftlichen und sozialen Änderungen mit sich (den Ersten Weltkrieg, das Ende des gründerzeitlichen Bildungsbürgertums, eine Umstrukturierung des öffentlichen Schulsystems etc.), die sich auch auf die Sprache auswirken. Es erscheint daher sinnvoll, hier eine Grenze zu ziehen, auch wenn als absolutes Ende dieser Einflüsse die Machtergreifung der Nationalsozialisten und der Zweite Weltkrieg zu sehen sind*“ (srov. Ernst 2006, s. 214).

Díky výraznému pokroku ve vědě a technice dochází ve 20. století k významnému obohacování slovní zásoby. Pomocí slovotvorných postupů vznikají nová německá slova, spousta dalších je do jazyka přejata, a to především z francouzštiny (např. *Cousin, Lieutenant, Mode, galant, Sofa, sich amüsieren*), dále ze španělštiny (*Brigade, Parade*) a italštiny (*Rakete, Oper, Galerie*). Stejně jako v českém jazyce jazykoví brusiči i v tomto

případě se objevují puristické snahy nahradit převzatá slova slovy ryze německými. Z těch se nakonec ujalo jen pár (např. *Hochschule, Tiergarten, Schauspieler*). „[...] *Purismus [...] ist geprägt von einer starken Politisierung und einem Nationalgefühl, das sich zum Nationalismus steigert [...] Erneut wurden Vorschläge für die Eindeutschung von Fremdwörtern gemacht, von denen sich allerdings die meisten im allgemeinen Sprachgebrauch nicht durchsetzen konnten, etwa Rauchrolle für Zigarre oder das Aut für Auto mit den „praktischen“ Ableitungen auteln „Auto fahren“, Autler „Chauffeur“* (srov. Ernst 2006, s. 220). Německá slovní zásoba byla také na nějakou dobu ovlivněna fašismem (např. nové slovo *Konzentrationslager*) (srov. Bok 1995, s. 78).

„*Im Wortschatz sind Spuren dieser Errungenschaften zu finden. Man kann dies durchaus mit dem heutigen Siegeszug des Computers vergleichen, der innerhalb weniger Jahre fast alle Lebensbereiche durchdrungen hat und sich auch auf den Wortschatz von Menschen auswirkt, die nichts mit ihm zu tun haben wollen (Etwa wenn sie auf der Bank kein Geld bekommen, weil „das System zusammengebrochen ist“)*“ (srov. Ernst 2006, s. 218 - 219).

Morfologická stavba jazyka je v tomto období díky nemalému počtu různých normativních gramatik a slovníků již do značné míry ustálena, ale to neznamená, že se dále nevyvíjí. Nejpatrnější změny jsou v oblasti morfologie a syntaxe. Vznikají nové varianty k některým tvarům a jevům, jako je například u substantiv potlačení užívání dativního –e v jednotném čísle u maskulin a neuter. To se zachovalo pouze v některých ustálených spojeních, jako je např. *zu Hause*. Tyto jevy získávají v jazyce rovnocenné postavení s původním tvarem, či ho dokonce vytlačují, jako tomu je v uvedeném příkladu. U substantiv dochází ke zjednodušování systému koncovek a opět se tak posiluje analytičnost jazyka. Oproti tomu stojí snaha více odlišit tvary plurálů a singulárů (srov. Bok 1995, s. 81).

Ke zjednodušování dochází také v oblasti sloves. Klesá počet silných sloves, což je proces, který pokračuje neustále a týká se hlavně sloves v jazyce méně frekventovaných. Větná stavba se zjednodušuje a dochází k tzv. uvolňování větného rámce, a to především u dlouhých vět (srov. Bok 1995, s. 82 - 83).

Prosazuje se psaní velkých písmen u substantiv a postupně také dochází ke sjednocování pravopisu a výslovnosti. Po druhé světové válce se vytváří dva německé

státy, což má opět vliv na jazyk. V něm se např. objevují dvojí označení pro totéž (např. *Bundestag* x *Volkskammer*) (srov. Bok 1995, s. 79 - 80).

„Selbstverständlich sind auch hier nicht nur die lexikalischen Unterschiede, sondern ebenso die Inhalte der Texte, die Kommunikationsstrukturen, Textsorten usw. zu betrachten. Nur geringfügige Unterschiede finden sich in der Morphologie und der Syntax. Der größte Teil des allgemeinen Wortschatzes ist beiden deutschen Staaten gemeinsam geblieben, nicht zuletzt auch durch den grenzüberschreitenden Einfluss von Rundfunk und Fernsehen“ (srov. Ernst 2006, s. 234).

V tomto období má největší vliv na jazyk angličtina *„In Grenzung dazu sind in der BRD aber Einflüsse aus dem Englischen, vor allem im Fachwortschatz der Informatik und der Wirtschaft (Manager, Cashflow) zu konstatieren“* (srov. Ernst 2006, s. 235). a poté ještě francouzština. Vznikají též hybridní slova - kombinace části domácího a cizího původu (např. *Parkplatz*) a roste počet zkratkových slov (*Uni, Pkw*) (srov. Bok 1995, s. 80). Nezanedbatelné jsou také vlivy Ruska (*Bolschewik, Agrotechnik, Partisan*) (srov. Ernst 2006, s. 235).

Mezi nejproduktivnější přípony, s jejichž pomocí vzniklo mnoho substantiv, adjektiv a příslovcí, patří -heit, -keit, -ung, z předpon be- a ver- zase vznikla celá řada sloves. Při tvorbě slov roste i používání polosuffixů, slov, která mohou existovat i sama o sobě (např. -gut, -weise, -arm, -fest) (srov. Bok 1995, s.78 - 80).

„In Lexik ist die Zunahme von Fremdwörtern aus dem Englischen/Amerikanischen am auffälligsten [...] muss man nüchtern feststellen, dass sich diese Fremdwörter nur in bestimmten Fachbereichen (etwa der Sprache der Jugend, der Wirtschaft und der Medien) häufen und die Umgangssprachen davon weit weniger betroffen sind. Außerdem besteht die deutsche Sprache aus mehreren Ebenen als allein der lexikalischen, sodass selbst die Zunahme von Fremdwörtern, die zumeist eklatant überschätzt wird, noch keine Auswirkung auf andere Ebenen (Phonologie, Morphologie, Syntax, Text) und damit das Gesamtsystem hat“ (srov. Ernst 2006, s. 237).

3. Srovnání anglického a německého jazyka z různých hledisek

V následující části práce srovnávám anglický a německý jazyk z různých hledisek, přičemž využiji poznatky z předchozích kapitol. V první podkapitole porovnáám oba výše zmíněné jazyky z genealogického hlediska, což je hledisko, které je v problematice, kterou se tato práce zabývá, velice důležité a nesmí být proto opomenuto. Právě společný základ obou jazyků dává vzniknout chybám, kterými se tato práce ve své empirické části zabývá.

V následujících podkapitolách porovnáám angličtinu a němčinu postupně z lexikálního, morfologického a syntaktického hlediska. Odlišností je velké množství, proto vyzdvihuji především ty jevy, které se při školském chybování projevují nejvýrazněji. Jak už bylo zmíněno v úvodu této práce, zaměřuji se především na jevy lexikální, syntaktické, popř. ortografické. Ač je práce zaměřena na výzkum chyb v písemném projevu, jedna podkapitola je věnována srovnání z hlediska fonologického, protože i odlišnosti výslovnostního rázu přispívají k chybování v psaném projevu.

3.1 Srovnání jazyků z hlediska genealogického

Z genealogického hlediska jsou angličtina a němčina jazyky příbuzné. Jejich značné shody ve slovní zásobě i podobné gramatické principy dávají tušit společný původ. Oba jazyky spadají do téže jazykové rodiny - indoevropské. Indoevropská jazyková rodina patří k nejdůležitějším jazykovým rodinám, protože jejími jazyky mluví až polovina světa. Vzhledem k tomu, že jsou si angličtina a němčina těsně příbuzné, řadíme je i do téže jazykové větve (srov. Bok 1995, s. 36).

Oba jazyky řadíme do germánské jazykové větve. Spolu s lucemburštinou, nizozemštinou, afrikánštinou, fríštinou, pensylvánštinou a jidiš spadají do skupiny jazyků západogermánských (srov. Bok 1995, s. 40).

Spojují je především některé podobné hláskové, lexikální a gramatické rysy.

Němčina se vytvářela především na labskogermánském a vesersko-rýnském základě, anglický jazyk potom na základě jazyků germánských kmenů u Severního moře (srov. Bok 1995, s. 47).

Jak již bylo řečeno výše, nejvíce se oba jazyky začaly odlišovat, když se část germánských kmenů - Anglové, Sasové a Jutové, přesunula na britské ostrovy. Zde byl jejich jazyk vystaven jiným podmínkám než na kontinentu. Nejprve byl konfrontován s jazykem místního obyvatelstva - Keltů. Později byl díky nájezdům severských kmenů, které se na ostrovech i částečně usídlily, ovlivněn právě skandinávskými jazyky. V době kolonizace území normanským vévodou Vilémem Dobyvatelem se na téměř tři století stala hlavním jazykem země francouzština a došlo k pofrancouzštění místních obyvatel. Díky tomu, že se anglický jazyk během tohoto období vyskytoval paralelně s francouzským, došlo opět k jeho značnému ovlivnění. Vzhledem ke strategické poloze ostrova se Angličané velmi aktivně zapojovali do objevných plaveb, námořního obchodu a tvorbě kolonií po celém světě a díky tomu byli konfrontováni jak s jazyky Severní a Jižní Ameriky, tak například Austrálie i asijských zemí. Nejvíce se vlivy všech těchto cizích jazyků odrážejí v oblasti lexikologické.

Jazyk oblasti dnešního Německa, kterou obývaly zbylé germánské kmeny, se vlivem odlišných historických událostí na tomto území vyvíjel trochu jiným směrem.

Stejně jako do angličtiny, tak i do němčiny pronikla některá slova keltského původu, která v jazyce patří k těm nejstarším přejatým. V době, kdy patřila část německé oblasti k rozpínající se Římské říši, byl jazyk ovlivněn latinou. Vlivem vpádu Hunů došlo ke stěhování národů na jihozápad země. Jazyk Germánů na jihu a západu území tak byl konfrontován s francouzštinou (srov. Deutschland: online).

3.2 Srovnání jazyků z hlediska lexikálního

Jak je již patrné z toho, co bylo uvedeno výše, oba jazyky byly vystaveny vlivu jiných jazyků, které měly v té době dominantní postavení. Nejvýrazněji se tyto vlivy projeví v oblasti slovní zásoby, která se vlivem přejímání značně obohatila.

Jak v angličtině, tak i v němčině můžeme najít slova keltského původu. Obvykle se jedná o místní názvy, které zůstaly po dlouhá staletí v nezměněné, či jen v nepatrně pozměněné podobě.

Významný vliv na oba jazyky měla i latina. Jazyk, který si germánské kmeny přinesly do oblasti dnešní Anglie, byl již latinou zčásti ovlivněn díky obchodním aktivitám v Evropě. Plně se latina na ostrovy dostala spolu s misionáři, kteří tam měli šířit

náboženství. Do německé oblasti se jazyk dostal především díky rozpínání Římské říše. Většina původem latinských slov (také z části ovlivněných řečtinou) nese označení pro odborné termíny z oblasti vědy, techniky či náboženství, které jsou přejata i jinými jazyky jako internacionalismy. Existují ale i běžně užívaná slova, jež jsou původem z latiny. Např. slovo označující „sýr“ angl. *cheese*, něm. *Käse* je původem latinské. („*Käse*, *M.*, >>*Käse*<<, *mhd. Kæe*, *M.*, >>*Käse*<<, *ahd. Kāsi* (*E. 8. Jh.*), *M.*, >>*Käse*<<, *as. Kēsi*, *M.*, >>*Käse*<<, *germ. *kāsjus*, *M.*, >>*Käse*<<, *Lw. Lat. caseus*, *M.*, >>*Käse*<<, *zu idg. *ju-*, *V.*, >>*menšen, mischen, rühren*<<, *die Germanen kannten ursprünglich nur Quark (Weichkäse, s. an. ostr)*“ (srov. Köbler, Bernard: *Deutsches Etymologisches Wörterbuch*, 2010: online).) Ač se zdají slova napohled rozdílná, mají stejný původ. Do jazyka se toto slovo mohlo dostat nejspíš vlivem obchodování v Evropě v latinském tvaru *kājsus* (z lat. *caseus*). Vlivem druhého posouvání dochází na části německého území k hláskovým změnám (viz podkap. 2.5) a u některých slov se hláska k mění na *ch* (něm. *maken*→*machen* x angl. *make*) Díky tomu dochází ve slovech *Käse/cheese* k odlišení. Vlivem hláskových změn, které proběhly na území Anglie během 14. až 17. století (tzv. Great vowel shift), došlo v anglické variantě slova ke změně výslovnosti, kdy se původně vyslovované [e:] změnilo na vyslovované [i:].

Na angličtinu měly velmi významný vliv skandinávské jazyky, ze kterých do slovní zásoby pronikla některá v běžné mluvě hojně využívaná slova. Slova dánského původu jsou např. *knife*, *ugly* či *happy*; z norštiny angličtina převzala např. slova *leg*, *sky* nebo sloveso *take*. Porovnání těchto slov s jejich německými variantami jen potvrzuje fakt, že na němčinu měly skandinávské jazyky pramalý vliv. (angl. *knife*/něm. *Messer*, *ugly/hässlich*, *happy/glücklich*, *leg/Bein*, *sky/Himmel*, *take/nehmen*).

Velmi výrazný je vliv francouzského jazyka. Němčina s ním byla konfrontována vlivem stěhování národů způsobeným Huny, v Anglii byl jazyk francouzštinou ovlivňován po více jak tři století, během normanské nadvlády a tedy intenzivněji než jazyk německý. Díky tomu je téměř padesát procent anglické slovní zásoby francouzského, popř. latinského původu.

Jak již bylo zmíněno v podkap. 2.4.2.4, vzhledem k aktivitám spojeným s obchodováním se angličtina i němčina dostaly do kontaktu s mnoha jinými jazyky, ze kterých často přejímaly slova týkající se převážně obchodování a zboží. Tento rys je opět výraznější v angličtině, která se díky objevným plavbám a kolonizátorství dostala téměř na

všechny světové kontinenty. Suroviny, rostliny a jiné zboží, které byly předmětem obchodu a v Evropě neznámé, si ve většině případů ponechávaly své původní názvy v originálním jazyce. Angličtina tato cizí pojmenování obvykle přijala za svá, ale např. francouzština si vedle originálních názvů tvořila i své vlastní. Některá přejatá slova zůstala nepozměněná a jak v angličtině, tak v němčině můžeme najít buď zcela totožné, či jen nepatrně pozměněné tvary. Např. angl. *butter*/ něm. *Butter*, *wine/Wein*, *alcohol/Alkohol*, *tomato/Tomate*, *tea/Tee*.

Nejstarší a nejpevněji zakořeněná, původem germánská, slova jsou si v obou jazycích také velmi podobná (*brother/Bruder*, *mother/Mutter*, *fater/Vater*, *sister/Schwester*...)

Velmi zajímavým jevem je podobnost slova anglického a německého, přičemž jejich význam je v obou jazycích zcela odlišný (např. angl. *become* (stát se)/něm. *bekommen* (dostat). Tato zrádná slova (*faux amis*, *falsche Freunde*, *false friends*) jsou velmi častým zdrojem chyb.

3.3 Srovnání jazyků z hlediska morfologického

Z morfologického hlediska je němčina původem flektivní jazyk analytického typu. Ačkoli se obě varianty flektivního jazyka - analytická a syntetická - vyznačují bohatým množstvím koncovek, flexivní syntetické jazyky dokáží jedním slovem vyjádřit několik gramatických kategorií najednou, zatímco analytické jazyky potřebují k vytvoření podobného tvaru slov několik. Oproti syntetickým jazykům mají jazyky analytické pevnější slovosled. Anglický jazyk řadíme mezi izolační jazyky, které při skloňování a časování obvykle koncovky nevyužívají. Pro vyjádření gramatických kategorií používají pomocná slovesa, předložky, osobní zájmena či členy. Stupňování a slovesné časy v angličtině jsou oproti německým koncovkám vyjadřovány pomocí různých opisných tvarů. Slovosled utváří syntaktické vztahy a jeho změnou obvykle dochází ke změně významu věty. Hranice mezi analytickými a izolačními jazyky je ovšem velmi tenká (srov. Bok 1995, s. 33 - 35).

Další rozdíly mezi oběma jazyky jsou ve tvorbě časů. Zatímco němčina využívá k tvorbě složeného minulého času pomocná slovesa *haben* a *sein*, angličtina používá jen sloveso odpovídající německému *haben*. Tzv. průběhový čas, který vyjadřuje, že určitá

činnost probíhá právě v tento moment, existuje pouze v angličtině (srov. Bok 1995, s. 56). Oba jazyky se liší počtem časů.

Angličtina i němčina mají společné užívání členů. Jak uvádí Bok (1995, s. 55), z ukazovacího zájmena se vyvinul člen určitý, z číslovky jedna člen neurčitý.

Němčina ovšem na rozdíl od angličtiny členy skloňuje. Stejně je tomu při užívání přídavných jmen.

Důležitým jevem, kterým se německý jazyk rovněž odlišuje od anglického, je psaní velkých počátečních písmen u podstatných jmen.

3.4 Srovnání jazyků z hlediska syntaktického

Jak již bylo uvedeno výše, němčina i angličtina se odlišují také pevností slovosledu.

V angličtině se vlivem sílicího přízvuku a následných odpadávajících koncovek původně volnější slovosled postupně upevňoval. Důkazem jsou například pevná pravidla pro řazení příslovečných určení (srov. Bok 1995, s. 56). Když je jich ve větě více, řadíme postupně příslovečné určení času, příčiny, způsobu a nakonec místa. V němčině je v tomto směru určitá tolerance.

Výrazným znakem němčiny, který naopak v angličtině není tak častý, je tvoření tzv. větného rámce. Jedná se o postavení určitých tvarů na určitá místa ve větě. Jedním z příkladů může být odlučitelná předpona na konci věty, dalším pak pozice modálního a plnovýznamového slovesa v téže větě. *Du kannst mit deinem Bruder gehen.* V angličtině se celý složený tvar vyskytuje pohromadě. *You can go with your brother* (srov. Bok 1995, s. 56).

3.5 Srovnání jazyků z hlediska fonologického

Oba jazyky mají stejně jako zbytek germánských jazyků flektivní základ. Zpočátku velmi bohatá flexe se postupem vývoje stále více redukovala. Germánské jazyky jsou charakterizovány silným počátečním dynamickým přízvukem, takže především díky sílicímu přízvuku docházelo k redukci koncovek. V některých jazycích, anglický

nevyjímaje, došlo dokonce k úplnému odpadnutí samohlásek v nepřízvučných slabikách (srov. Bok 1995, s. 53).

Tento rozdíl můžeme velmi dobře sledovat právě porovnáním anglického a německého jazyka. Zatímco němčina tvoří gramatické tvary pomocí velmi bohatého spektra koncovek, v angličtině se naopak vlivem rostoucího přízvuku koncovky redukovaly, až úplně odpadly.

Německý jazyk má přízvuk obvykle na začátku slova. Může se objevit i na jiném místě ve slově a to např. v případech, kdy pomáhá rozlišovat význam dvou graficky totožných slov. Např. podle postavení přízvuku ve slově *wiederholen* poznáme, zda je předpona *wider-* odlučitelná či neodlučitelná, a tak rozlišíme i význam slova. V anglickém jazyce nemá přízvuk ve slově své pevné místo a může tedy stát různě. Přízvuk je v angličtině stěžejní při komunikaci. Anglická slova se čtou jinak, než se píší, což bylo způsobeno hláskovými změnami během 14. - 17. století (tzv. Great Vowel Shift, popsány v podkap. 2.4.2.4) a ke správnému dorozumění je správné užívání přízvuku velice důležité. Přízvuk způsobuje redukci nepřízvučných hlásek, která je výrazně silnější než v němčině, a také charakteristickou melodičnost jazyka.

Dalším rozdílem mezi angličtinou a němčinou je frekvence používání přehlásky. „*Der Umlaut ist die totale oder partielle Assimilation eines Vokals an einen Vokal oder Halbvokal der folgenden Silbe, seltener an einen Nasal oder Vokal der eigenen Silbe*“ (srov. Ernst 2006, s. 68). Zatímco v němčině je používána hojně, v anglickém jazyce se vyskytuje zřídka (srov. Bok 1995, s. 55).

3.6 Předpokládaný vývoj anglického a německého jazyka v budoucnu

Ani jeden z jazyků neztrácí v dnešní době na významu, je tomu právě naopak. Anglický jazyk zažívá v dnešním světě obrovský vzestup a zčásti tak zastiňuje i druhý zmiňovaný. Je jazykem politiky, vědy, techniky i medicíny, jako hlavní jazyk jej využívají různé mezinárodní organizace. Angličtina se postupně stává jazykem univerzálním, takovým, kterým se člověk dnes dorozumí ve většině vyspělých států po celé zeměkouli. Dá se předpokládat, že tento trend bude i nadále pokračovat. Mnoho lidí se dnes učí angličtině jako prvnímu či dalšímu cizímu jazyku. Již nyní je neznalost anglického jazyka

značným handicapem např. při cestování, práci s počítačem či mezinárodní komunikaci. Angličtina se tedy postupně stává součástí každodenního života každého člověka a je pravděpodobné, že v budoucnu bude jeho znalost naprostou samozřejmostí pro úplně každého a lidé ho budou mít jako první cizí či další mateřský jazyk. Angličtina se za posledních pár let značně rozšířila, tudíž do mnoha jazyků včetně češtiny postupně proniká stále více anglicismů.

Německý jazyk měl v minulém tisíciletí nad angličtinou navrch, což byl stav, který se ale za posledních pár let změnil. Významnost německého jazyka oproti jazyku anglickému v celosvětovém měřítku poklesla, jinak je tomu ale v měřítku evropském. Pro nás i celou Evropu představuje němčina nadále jazyk velmi významný. V Evropě jím mluví značná část populace a pro nás, pro Čechy, je to jazyk o to významnější, protože jsme německy mluvícími státy obklopeni.

Již několik staletí dochází v obou zmiňovaných jazycích k procesu simplifikace, který pokračuje neustále a bude pokračovat i v budoucnu. Jak v německém, tak v anglickém jazyce se vyskytuje celá řada nepravidelných tvarů, které z jazyka pozvolna mizí. Jedná se např. o nepravidelné tvary minulých časů, které patří k nejstarší slovní zásobě jazyka. Obvykle se začne paralelně s nepravidelnou formou vyskytovat forma pravidelná, která je používána stále častěji, až starší nepravidelný tvar vymizí. Dá se předpokládat, že tato tendence zjednodušování jazyka bude pokračovat tak dlouho, dokud nepravidelnosti úplně nezmizí.

Další jev, který by mohl v budoucnosti formovat jazyky především po jejich lexikální stránce je přejímání slov. Zde mám na mysli především stále častější pronikání anglicismů jak do němčiny, češtiny, tak i do ostatních jazyků.

4. Anglicismus

4.1 Co je anglicismus

Eisenberg (2009, s. 63) uvádí, že anglicismus je slovo, jenž má vlastnosti, které běžnému mluvčímu připomínají angličtinu. „[...] *Anglizismus meint Wörter mit Eigenschaften, die für den Normalsprecher typisch für das Englische sind*“ (srov. Eisenberg 2009, s. 63).

„*Anglicismus, též anglicismus [lat.] jaz. výraz, jazykový prvek (příp. celá fráze) převzatý z angličtiny do jiného jazyka příp. podle angličtiny v něm vytvořený. Může se jednat o výraz do jazyka vžitý, který se stal součástí jeho spisovné slovní zásoby, např. videorekordér - podle ang. video recorder. Anebo nesprávný výraz či frázi, např. vezmu si tramvaj podle I'll take a tram namísto pojedou tramvají*“ (srov. Anglicismus: online).

Schäfer (2002, s. 75) definuje anglicismus jako důkaz síly anglického jazyka ovlivňovat jazyky jiné. „*Anglizismen werden als Ausweis der Stärke der exportierenden Sprache betrachtet*“ (srov. Schäfer 2002, s. 75).

Na příkladu slova *Computer* Schäfer (2002, s. 75) ovšem ukazuje vynikající asimilační funkci němčiny, která výše zmiňovanou sílu anglického jazyka významně převyšuje. Slovo *Computer* je na první pohled přejímka z angličtiny. I když jeho pravopisná stránka zůstala nepozměněna, první písmeno se dle německých pravidel píše velké. Další změnu prodělalo slovo ve výslovnosti. Oproti anglické výrazné redukci samohlásek [kəm'pjʊ:tə] je německá verze o poznání méně redukována [kɔm'pju:tə]. V dativu přibírá slovo pro němčinu typickou koncovku -n, koncovku, kterou angličtina nezná. *Computer* má též svůj gramatický rod, který mu v angličtině chybí. Slovo se tedy jazyku přizpůsobilo po pravopisné, morfologické, syntaktické i fonologické stránce.

4.2 Druhy anglicismů

Anglicismy nespádají jen do oblasti lexikální, ale zasahují například do oblasti syntaktické (místo *Ich denke daran, dass...* užíváme *Ich denke, dass...* podle anglického *I*

think that... „Andere syntaktische Anflüsse sind der Wegfall des Artikels bei Ländern wie Iran“ (srov. Schäfer 2002, s. 77), pravopisné (Schäfer (2002, s. 77) uvádí užití apostrofu jako označení genitivu-např. *Lisa's Bäckerlädchen*) a fonologické (*lady* [leidi] - psáno i vyslovováno jako v anglickém jazyce), do oblasti flexe či slovtvorby (tvoření slov pomocí anglických prefixů a sufixů (-ness, -ing). Zde je důležité poznamenat, že přejaté sufixy mohou být v němčině dále produktivní a za pomoci těchto koncovek nově vzniklá slova nejsou závislá na tom, zda se vyskytují i v angličtině, a když ano, tak zda tam mají stejný význam či nikoli. V neposlední řadě do této skupiny řadíme i přejímky přeložené podle anglického vzoru (např. německé *Arbeitsessen* z anglického *working dinner*) (srov. Eisenberg 2009, s. 63).

Schäfer (2002, s. 76) zmiňuje, že se vlivu anglického jazyka podrobily nejen jednoduché lexémy, nýbrž i ustálené obraty. Místo dřívějšího *Mein Name ist Sonja* se nyní dle anglického vzoru *I am Sonja* spíše používá *Ich bin Sonja*. Dalším slovním obratem, na kterém je patrný vliv anglického jazyka, je například *Bist du in Ordnung?* Z původního *Hast du dir wehgetan?* se toto spojení ujalo podle anglického *Are you OK?*. Třetím příkladem, který tuto problematiku dokresluje, je podle Schäfera spojení *nicht wirklich*. Podle anglického *not really* nahradilo původní *eigentlich nicht/wirklich nicht*.

Eisenberg (2009, s. 63) dále uvádí zvláštní skupinu anglicismů - tzv. pseudoanglicismy (něm. Scheinanglizismen). Na první pohled vypadají jako přejímky z anglického jazyka, ale ve skutečnosti je angličtina nezná. Nejznámějším případem je *Handy*, dalším příkladem je *Beamer* - toto slovo v angličtině sice existuje, ale pro význam německého *Beamer* má angličtina jiné vyjádření - (*data*) *projector*. Najít způsob, jak by šly rozlišit pravé anglicismy od pseudoanglicismů, není bohužel možné.

4.3 Jak identifikovat anglicismus

Rozeznat v jazyce anglicismus není pro běžného mluvčího nikterak jednoduché. Velmi záleží na tom, kdy byla slova z angličtiny přejata a jakou měrou se podobají původnímu jazyku. Běžný mluvčí, i když třeba zčásti ovládá angličtinu, neví, že kořeny sloves jako *grillen*, *parken* či *streiken* byly v minulosti převzaty právě z tohoto jazyka. Proto je tedy nejspíš za anglicismy považovat nebude. Tomu nahrává i fakt, že výslovnost těchto slov je německá a slova mají německé koncovky a pravopis. Z podobných důvodů

nebude běžný mluvčí slova jako *Maurer*, *Fenster* nebo *Schule* považovat za latinismy. Existují ovšem slova, která si ze svého původního jazyka ponechala více vlastností a můžeme je tak snadněji identifikovat jako anglicismy. Mohou se lišit například výslovností, která zůstala anglická, či anglickým pravopisem, a ač se skloňují podle německých pravidel či vytváří pomocí německých prefixů a sufixů nová německá slova, s přehledem je identifikujeme jako původem anglická. Mezi taková slova řadíme například slovesa *boomen*, *surfen* nebo *dealen* (srov. Eisenberg 2009, s. 63).

4.4 Různé pohledy na problematiku anglicismů

V současnosti dochází k vůbec nejintenzivnějšímu průniku anglicismů do jiných světových jazyků. Je to především díky tomu, že angličtina dosáhla v několika posledních desetiletích pozice jednoho z nejvlivnějších jazyků světa. Nejen do němčiny, ale i do češtiny a do ostatních jazyků pronikají anglická slova především z oblasti politiky, vědy, techniky, médií a moderního životního stylu.

Schäfer (2002, s. 77 - 78) ve svém článku uvádí, že anglicismy jsou v jazyce využívány především kvůli jazykové ekonomii. Podle něj se na anglicismy nejen v němčině, ale celkově v jakémkoli jiném jazyce, můžeme dívat ze čtyř různých hledisek. Hledisko psychologické představuje používání anglicismů jako snobismus. Z hlediska filologického můžeme na anglicismy pohlížet jako na trend, který do jazyka přináší nepotřebné dublety. Z politického hlediska ohrožuje používání anglicismů národní identitu. Poslední hledisko – sociální – poukazuje na to, že používání anglicismů znevýhodňuje lidi, kteří angličtinu neumí.

4.5 Používání anglicismů ve výuce německého jazyka

Anglicismů můžeme využít i při výuce němčiny. Faktem je, že předchozí znalosti anglického jazyka mohou do jisté míry osvojování němčiny ulehčit. Anglicismy ve výuce mohou ovšem tento proces i značně znesnadnit.

Dle Meurera (2008, s. 229) je důležité řídit se několika zásadami, aby nebyla narušena motivace žáků či výsledky výuky samotné. Významnou roli hraje rozsah zapojení

angličtiny do výuky němčiny. Je zde totiž riziko, že přílišné zapojování anglicismů a anglického jazyka obecně do výuky německého jazyka může žáky přimět k zamyšlení, proč se němčinu učit, když se de facto mohou solidně dorozumět anglicky. Toto může vést následně k demotivaci žáka. Od výuky německého jazyka se navíc očekává, že zprostředkuje žákům němčinu, ne angličtinu. Na druhou stranu si musíme uvědomit, že anglicismy představují v dnešní době velice aktuální fenomén, který by neměl být přehlížen.

Učitel by si měl ujasnit, ve kterých situacích a jakých tématických okruzích je vhodné žáky s anglicismy seznámit. Jedná se především o oblasti typu mládež a řeč mládeže, technická a hospodářská němčina, média a reklama, moderní komunikace. Je poté na každém žákovi, zda upřednostní původní německý výraz či anglicismus (srov. Meurer 2008, s. 229).

Meurer dále uvádí několik typů cvičení, které se na práci s anglicismy ve výuce německého jazyka zaměřují:

„ Versuche, für die folgenden Anglizismen treffende deutsche Übersetzungen zu finden: Account, After-Show-Party, Company, Ebony, Handout usw.

Denkst du, dass die deutschen Wörter, die hier als Ersatz für üblich auftretende Anglizismen benutzt werden, ebenso passend sind und dasselbe ausdrücken?

Meeting – Besprechung, Konferenz, Sitzung

Meeting Point – Treffpunkt

LAN-Party – Spielertreffen auf vernetzten Rechnern

Webcam – Netzkamera

Rallye – (Auto-) Orientierungsrennen“

(srov. Meurer 2008, s. 231).

Práce s anglicismy by měla probíhat výhradně u pokročilejších (přibližně od úrovně B2). Pro začátečníky toto není vhodné, prvotní je pro ně seznámení s německým jazykem. Na vyšší úrovni může práce s anglicismy pomoci rozšířit slovní zásobu učícího se, udělat výuku pro žáka zajímavější a zábavnější (srov. Meurer 2008, s. 232).

Jedním z cílů této diplomové práce je pokusit se dokázat, že na základě interference z angličtiny chybují ve velké míře žáci na úrovni druhého stupně základních škol a také vyvrátit to, že by se práce s anglicismy ve výuce němčiny měla týkat pouze žáků s vyšší

úrovni jazyka. Osobně si totiž myslím, že zapojit práci s anglicismy i do výuky žáků na nižší úrovni jazyka než B2, je více než vhodné. Zejména začátečníky mohou totiž anglicismy velmi motivovat. Ukazují jim, že z nového jazyka již vlastně některé věci znají a že nezačínají úplně „od nuly“.

4.6 Nejznámější anglicismy v němčině

Jak již bylo zmíněno výše, existují tématické oblasti, které jsou na anglicismy velice bohaté. Jedná se především o oblast mládeže, jejích aktivit a komunikace. Mezi nejznámější anglicismy této oblasti patří například „*chatten, mailen, scannen, simsen* (psát SMS zprávy), *stylen, relaxen* [...] *cool, trendy*“ (Březina, Jaroslav a Lenka Kalousková : *Anglicismy v němčině jako nástroj marketingu*, 2010: online) dále *shoppen, downloaden*. Dalším, velmi bohatým, zdrojem anglicismů v němčině je oblast moderního života, médií, vědy a trhu práce (např. *Marketing Manager*).

Je důležité poznamenat, že anglicismy se v němčině řídí výhradně pravidly německého jazyka. Substantiva mají v němčině gramatický rod, skloňují se podle německých pravidel, slovesa tvoří minulé časy stejně jako jiná německá slovesa.

5. Mnohojazyčnost

Vztahy mezi jazyky z pohledu, ze kterého jsou zde popisovány, jsou klíčovým tématem teorie mnohojazyčnosti. Výchova k mnohojazyčnosti je spolu s kompetencí naučit se učit se, komunikativní kompetencí a kompetencí interkulturní jedním ze čtyř cílů, ke kterým by měla směřovat výuka cizího jazyka.

Neuner (2003, s. 23) uvádí, že cíl výuky by měl být komunikativně zaměřen. Tzn. že žák by měl být schopen se v daném jazyce domluvit, reagovat a zároveň by měl umět řešit běžné životní situace. Druhou velice důležitou složkou, kterou by měl vytýčený cíl obsahovat, je složka interkulturní, totiž umět se nejen domluvit v daném jazyce, ale zároveň být schopen porozumět životnímu stylu a chování lidí, se kterými člověk v daném cizím jazyce komunikuje. „*Interkulturelle Zielsetzung: Fremdsprachenlernen dient aber nicht nur der elementaren Verständigung in Alltagssituationen, sondern es soll auch zu einem besseren und tieferen Verständnis für die Lebensart und Denkweisen der Menschen des Zielsprachenraumes und ihres kulturellen Erbes wie auch der eigenen Welt führen*“ (srov. Neuner 2003, s. 24).

Neuner (2003, s. 15) rozlišuje tři druhy mnohojazyčnosti. Prvním druhem je mnohojazyčnost retrospektivní – to je případ žáka přicházejícího např. do vyučování němčiny a v tomto jazyce již disponuje značnými znalostmi, které získal např. tím, že vyrůstá v česko–německém bilingvním prostředí. Má tedy oproti ostatním žákům výrazné zvýhodnění. Druhým druhem mnohojazyčnosti je mnohojazyčnost retrospektivně-prospektivní. Žák do vyučování přichází se značnými znalostmi L2, které opět získal např. životem v česko–německém bilingvním prostředí, ale tyto znalosti nejsou předmětem výuky, protože se žák učí dalšímu cizímu jazyku (L3), který je pro něj zcela nový (např. angličtině). Posledním a v České republice nejčastějším typem mnohojazyčnosti je mnohojazyčnost prospektivní. Žák přichází do výuky pouze se znalostí svého mateřského jazyka a jeho mnohojazyčnost bude tedy výsledkem pouze samotného vzdělávacího procesu, v němž se bude postupně s ostatními učit angličtině, němčině atd.

5.1 Simultánní a sukcesivní mnohojazyčnost

Müller (2006, s. 13) rozlišuje mnohojazyčnost simultánní (souběžnou) a mnohojazyčnost sukcesivní (postupnou). Simultánní mnohojazyčnost vzniká přirozeným osvojováním dvou či více jazyků zároveň. Speciálním případem tohoto druhu mnohojazyčnosti je bilingvismus. Pojem bilingvismus označují autoři schopnost člověka aktivně užívat dva jazyky na úrovni jazyka mateřského. Osvojení těchto jazyků probíhá již od raného dětství a to pouze přirozenou formou, tzn. bez formální výuky. *„Die Begriffe Zwei- und Mehrsprachigkeit werden häufig in wenig differenzierter Form und teilweise synonym verwendet. Während Zweisprachigkeit das Vorhandensein aktiver und/ oder passiver Sprachfähigkeiten in zwei Sprachen impliziert, beginnt die Ausformung von Mehrsprachigkeit erst mit dem Erwerbs- bzw. dem Lernprozess in einer dritten Sprache“* (srov. Elsner 2009, s. 4 – 5). Sukcesivní mnohojazyčnost se od simultánní liší formou osvojování jazyků. Zatímco u druhé zmíněné dochází k osvojování pouze přirozenou cestou, sukcesivní mnohojazyčnost vzniká především pomocí řízeného učení během formálního vyučování. *„Während der simultane Erwerb mehrerer Sprachen immer natürlich erfolgt, müssen für den sukzessiven Erwerb zwei Formen unterschieden werden, der natürliche Erwerb zweier oder mehrerer Sprachen, wie er in der Regel bei jedem Kleinkind erfolgt, und der gesteuerte Erwerb mit formalem Unterricht“* (srov. Müller 2006, s. 13).

5.2 Transfer

S mnohojazyčností úzce souvisí pojem transfer. Tímto výrazem označujeme proces přenosu informací (srov. Transfer: online), v tomto případě z jednoho jazyka do druhého.

Müller (2006, s. 19) vysvětluje pojem transfer jako přejímání prvků, znaků a pravidel z jiného jazyka. Dále uvádí, že transfer může být buď pozitivní, takový, který vede k ulehčení procesu osvojování cizího jazyka, nebo negativní – ten tento proces znesnadňuje a zpomaluje.

Negativní transfer nastává v případě, v němž v určitém jevu v obou jazycích (mateřském a cizím) platí rozdílná pravidla. Člověk, jenž se cizímu jazyku učí, má potom tendenci aplikovat pravidla svého mateřského jazyka na jazyk cizí, u kterého ale v dané situaci platí pravidla jiná. (srov. Müller 2006, s. 19) Tímto dochází k vážnému porušení jazykové normy cizího jazyka, k negativnímu ovlivnění a celkovému narušení procesu jeho osvojování. Tento druh transferu označujeme jako interference.

Ukázkou negativního transferu v oblasti lexikální může být například záměna významu mezi německým slovem *bekommen* a anglickým *become*. Po pravopisné stránce si jsou obě slova velmi podobná, proto se dá předpokládat, že i význam slov bude podobný či stejný. Ovšem zatímco německé *bekommen* znamená „něco dostat“, v angličtině má sloveso *become* význam „stát se“, jehož německým ekvivalentem je sloveso *werden*. Vlivem negativního transferu může tedy dojít k záměně významu a následnému chybnému užití slovesa. Zda tento transfer proběhne z německého jazyka do anglického či naopak, závisí na tom, který jazyk je v daném případě dominantní.

Dalším příkladem, tentokrát z oblasti syntaktické, může být užití nesprávného slovosledu. Zatímco v německém jazyce je tendence k tvoření větného rámce (*Ich möchte ins Kino gehen*), angličtina větný rámeček nezná. (*I want to go to the cinema.*) Vzhledem k této odlišnosti může tedy dojít k utvoření chybné německé věty s využitím anglických pravidel slovosledu „*Ich möchte gehen ins Kino*“ nebo anglické věty s užitím německého větného rámce „*I want to the cinema go*“. Opět zde záleží na dominanci jednoho z jazyků. V dnešní době se lidé častěji učí jako první anglický jazyk a až poté německý, proto je tedy častější přenos anglických pravidel do němčiny.

Poslední příklad negativního transferu uvedu z oblasti gramatické. Zatímco němčina používá při stupňování všech přídavných jmen (s výjimkou nepravidelného stupňování) pouze koncovku *-er* pro komparativ a *-est* pro superlativ, angličtina navíc rozlišuje stupňování krátkých a víceslabičných přídavných jmen. Zatímco pro stupňování krátkých přídavných jmen platí stejná pravidla jako v němčině, víceslabičná anglická přídavná jména se stupňují pomocí pomocných slov *more* a *the most*. Toto pravidlo v němčině neexistuje. Můžeme se tedy setkat s větou *Ich finde dein Buch mehr interessant*, kde je aplikováno anglické pravidlo pro stupňování či s anglickou větou, která se řídí pravidlem německého jazyka – *This book is interestinger*.

Podrobněji se touto problematikou zabývá empirická část práce, kde jsou uvedeny autentické příklady.

K pozitivnímu transferu dochází v případě, kdy pro oba dva jazyky platí v určitém jevu stejná pravidla. Žák pak může pravidla mateřského jazyka aplikovat na jazyk cizí (srov. Müller 2006, s. 19). Tím dochází ke značnému urychlení v dosažení požadovaných výsledků a ke snadnějšímu pochopení daného gramatického celku (srov. Müller 2006, s. 25).

Příkladem pozitivního transferu je předpoklad, že anglická předložka *under*, která se podobá německé předložce *unter* znamenající „pod“, má stejný význam.

Jiným příkladem může být správné vytvoření otázky u věty, jejímž přísudkem je sloveso „být“. V obou jazycích pro tento případ totiž platí stejná pravidla – prohození slovosledu. „*Bist du krank?*“ „*Are you ill?*“

Třetím příkladem pozitivního transferu je např. předpoklad, že slovesa, která mají v němčině/angličtině nepravidelné tvary minulého přičestí, budou mít v angličtině/němčině nepravidelná přičestí minulá také. (Např. něm. *gehen* - *ging* vs. angl. *go* - *went*, něm. *nehmen* - *nahm* vs. angl. *take* - *took*, něm. *schlafen* - *schlief* vs. angl. *sleep* - *slept*, něm. *essen* - *aß* vs. angl. *eat* - *ate*, něm. *kommen* - *kam* s. angl. *come* - *came*, něm. *treffen* - *traf* vs. angl. *meet* - *met*, něm. *geben* - *gab* vs. angl. *give* - *gave*)

Je důležité dodat, že jak transfer, tak interference zaujímají v procesu výuky cizího jazyka důležité místo. Během osvojování prvního cizího jazyka, kdy se transfer a interference z dalšího cizího jazyka samozřejmě nevyskytují, může docházet k velmi silné interferenci z jazyka mateřského. Transfer a interference z L2 se poté výrazně projevují při výuce dalšího cizího jazyka. Žák má v této době již za sebou vyučovací proces L2 a nyní má výraznou tendenci porovnávat L2 a L3, aby si výuku usnadnil a urychlil. I v tomto případě se může vyskytnout interference z mateřského jazyka.

Neuner (2003, s. 25) poukazuje na to, že je důležité si uvědomit, v jaké míře, jakým způsobem a u kterých tématických okruhů vytvořit tzv. „Transferbrücken“ (srov. Neuner 2003, s. 25), neboli ukázat žákům podobnost a rozdílnost obou jazyků v určitém jazykovém jevu. V tom hraje významnou roli typologická příbuznost L1, L2 a L3, jejich kontakt (např. přejímky).

Tato práce je zaměřena na vztahy mezi jazykem anglickým a německým. Jak již bylo podrobně popsáno v kapitole 2, oba jazyky se vyvinuly ze stejného základu a po

určitou dobu se vyvíjely vedle sebe. V důsledku toho u nich můžeme sledovat řadu odlišností, o kterých se tato práce v kapitole 3 již také zmiňovala. „*Wenn enge sprachtypologische Verwandtschaft und intensiver Sprachkontakt bestehen – wie dies bei Englisch und Deutsch der Fall ist – , dann ergeben sich aufgrund von gleichen oder ähnlicher Sprachformen relativ breit angelegte, vom Lernenden selbst leicht erkennbare Übergänge zwischen den Sprachen – z.B. im Wortschatzbereich, aber auch im Bereich grammatischer Strukturen (Satzbau; Wortbildung), die diesen Wiedererkennenstransfer in der Form von Hypothesenbildung zu Ähnlichkeiten (in Sprachform und –bedeutung) auslösen*“ (srov. Neuner 2003, s. 25).

5.3 Výuka cizího jazyka z hlediska prosazování mnohojazyčnosti

Podle Neunera (2003, s. 13) stála v minulosti výuka cizích jazyků na zcela odlišném základě, než je tomu dnes. Tradiční výuka cizích jazyků byla orientována především na učební látku – výklad gramatiky a procvičení, které mělo vést k jejímu důkladnému osvojení, a tudíž k celkovému zlepšení v cizím jazyku. Žáci byli ve vyučování spíše pasivní, důraz se kladl na otázky učitele a odpovědi žáků. Proces osvojování cizího jazyka se striktně kontroloval pomocí testování, zkoušení a následného známkování. Velký důraz byl kladen na kázeň. Ve středu učebního procesu nestál žák, ale učivo, které si měl pomoci přísných učitelských metod osvojit.

Postupem času se začíná pracovat s myšlenkou postavit do středu vzdělávacího procesu žáka a více se věnovat jemu samotnému (srov. Hufeisen 2003, s. 13). Udělat tedy z žáka, který byl doposud pouhým předmětem vyučování, jeho subjekt.

Nový koncept výuky se zabývá například otázkou, jaký význam mají pro výuku cizích jazyků předchozí znalosti a zkušenosti žáka a jakou roli tyto předchozí znalosti ve výuce cizích jazyků hrají (srov. Hufeisen 2003, s. 14). Zde je důležité si uvědomit, že ne všichni žáci začínají ve výuce cizího jazyka „od nuly“ a že předchozí znalosti mohou být u různých žáků rozdílné hloubky a rozsahu (srov. Hufeisen 2003, s. 16).

Nový koncept výuky se dále zabývá tím, jakou představu mají žáci o uplatnění toho, co se ve výuce cizího jazyka naučí, jaké mají zkušenosti s předchozí výukou cizího jazyka a jak nejlépe mohou být vědomosti získané z předchozí výuky upevněny a rozšířeny

o nové. Důležitá otázka je otázka cílů výuky, kterých by mělo být dosaženo (srov. Hufeisen 2003, s. 14).

5.4 Výuka dalšího cizího jazyka

5.4.1 Role L1 a L2 ve výuce L3

Jak již bylo řečeno výše, ve výuce dalšího cizího jazyka hraje důležitou roli nejen jazyk mateřský, ale i první cizí jazyk. V mozku žáka tvoří totiž oba tyto jazyky jakýsi koordinační systém, do kterého se informace, které žák z aktuálního učení dalšího cizího jazyka získává, zařazují. To znamená, že žák, který již používá první cizí jazyk a zároveň se učí dalšímu, neustále porovnává oba zmíněné jazyky mezi sebou a mezi jazykem mateřským. Zjišťuje, jaké jevy jsou v obou jazycích stejné či podobné, co je naopak rozdílné, co je na novém jazyce jedinečné, čím se od ostatních jazyků odlišuje (srov. Hufeisen 2003, s. 22).

Dle mého názoru platí toto pouze v ideálních případech. Mnoho žáků naopak vůbec nenapadne oba jazyky porovnat a z jejich podobnosti dále těžit a výuku druhého cizího jazyka si tak usnadnit. Proto by mělo být jedním z úkolů učitele přivést žáky k tomu, aby s předchozími znalostmi z L2 dovedli zacházet takovým způsobem, jaký byl uveden výše.

Jak uvádí Elsner (2009, s. 5), znalost L2 značně usnadňuje osvojování L3: *„Das Lernen einer dritten Sprache unterscheidet sich vom Lernen einer zweiten Sprache insbesondere dahingehend, dass der Lerner bereits Erfahrungen mit der Aneignung einer Fremdsprache gesammelt hat und innerhalb des Aneignungsprozesses in der L3 nicht mehr nur auf eine Sprache, sondern auf zwei Sprachen sowie auch bereits gemachte Sprachlernerfahrungen zurückgreifen kann [...] L3 Lerner erfolgreicher beim Fremdsprachenlernen vorankommen als Lerner, die dieselbe Sprache als L2 lernen.“* (srov. Elsner 2009, s. 5).

Učitel by měl umět odhadnout situace, v nichž je vhodné srovnávat další cizí jazyk s prvním a posoudit, kolik prostoru by mělo být porovnávání ve výuce věnováno. Porovnávání má totiž nejen své výhody (např. snadnější pochopení vybraného gramatického jevu, rychlejší zapamatování určité slovní zásoby), ale může také proces

výuky zbrzdit či jej narušit, jak již bylo uvedeno v podkapitole 4.5 Používání anglicismů ve výuce německého jazyka.

Tento přístup k výuce cizího jazyka je moderní oproti přístupu tradičnímu založenému na gramatice a drilu a otevírá nové možnosti a výukové postupy (srov. Hufeisen 2003, s. 23).

5.4.2 Problematika zakotvení mezipředmětových vztahů do výuky L3

5.4.2.1 Mezipředmětové vztahy

Otázka využití mezipředmětových vztahů v hodinách cizích jazyků a ve výuce vůbec je ve vědeckých kruzích v této době často diskutována. Mezipředmětové vztahy se netýkají jen cizích jazyků, existují i mezi různými dalšími předměty. Velice blízko k sobě mají přírodní vědy jako je např. biologie a geografie. Biogeografie např. zkoumá, ve kterých oblastech světa žijí jaké organismy a v jakém množství. (srov. Biogeografie: online). Jedná se tedy o částečné propojení obou věd. Dalším příkladem mezipředmětového vztahu může být souvislost se zvládnutím základních matematických operací, s jejichž použitím může následně žák vyřešit početní fyzikální úlohu. O vztazích mezi němčinou a angličtinou se již mluvilo dostatečně, existují ovšem i další mezipředmětové vztahy s jazyky. Jedním z nich může být např. vztah mezi cizím jazykem a zeměpisem (práce s reáliemi ve výuce cizího jazyka) či jazykem a dějepisem (možnost přečíst si historickou literaturu v originálním znění). S touto problematikou úzce souvisí také německý pojem „sprachübergreifendes Lernen“. Behr (2005, s. 28) tímto pojmem označuje překročení hranice jednoho jazyka, které zároveň signalizuje existenci právě již výše zmiňovaných mezipředmětových vztahů.

Jak píše Neuner (2003, s. 27), otázka využití mezipředmětových vztahů ve vyučování je nastíněna ve Společném evropském referenčním rámci pro jazyky. Metody, kterých by mohla výuka v tomto směru využívat, závisí ovšem na mnoha faktorech a nejsou jednoznačně dané. Jedním z faktorů, který mají na úspěšnou práci s mezipředmětovými vztahy vliv, je postoj dané školy k výuce cizích jazyků, výukové cíle a obsah učiva. Situaci může velice ovlivnit též skupina žáků, se kterou učitel pracuje.

Rozhoduje věk, motivace, zájmy žáků a úroveň jejich předchozích znalostí, vztah mezi L1, L2 a L3 atd.

Důležitá je i osoba samotného vyučujícího a jeho tradicionalistický či inovativní přístup k výuce cizího jazyka

Dle Neunera (2003, s. 27) záleží dále na situačním kontextu, vědomostech, které si žáci v dosavadní výuce osvojili, hodinové dotaci daného předmětu, materiálech a vybavení, které má vyučující k dispozici.

Důležitým faktorem je v neposlední řadě právě probírané téma, neboť ne každé umožňuje efektivně mezipředmětových vztahů využívat.

Jedná se určitě o inovativní přístup k výuce, který ukazuje žákům, že získané poznatky lze uplatnit i v jiných předmětech a samozřejmě v běžném životě. Toto zjištění by mělo vést ke zvýšení motivace žáků. Využití mezipředmětových vztahů ve výuce cizích jazyků zpestří vyučování a udělá ho pro žáky zajímavější.

Způsobu, jakým efektivně využít mezipředmětový vztah německého a anglického jazyka ve výuce němčiny, se bude podrobněji zabývat empirická část práce, na jejímž konci budou uvedena praktická cvičení, která se mohou ve výuce německého jazyka použít a též budou přiloženy některé didaktické pomůcky.

6. Chyba

Opravdovým zdrojem poznání je omyl.

Karel Čapek

„Als Fehler werden in der Regel Abweichungen von den geltenden Normen und/oder Verstöße gegen die sprachliche Richtigkeit und Angemessenheit bezeichnet“ (srov. Praxis FSU: Didaktisches Lexikon, 1 – 2009: online, s. 60).

6.1 Chyby a jejich pojetí

Podle amerického psychologa a zastánce teorie programovaného učení N. A. Crowdera poskytuje učiteli správná či chybná odpověď zprávu o aktuálním stavu žáka, o tom, do jaké míry si učivo osvojil a zapamatoval. V návaznosti na to se žákova odpověď stává podkladem pro vytvoření dalšího vyučovacího postupu učitele (srov. Kulič 1971, s. 10).

Stejný pohled na chybu má i Kleppin (1995, s. 22) *„Fehler werden somit als nützliche Hinweise auf wichtige Lehr- und Lernprobleme, auf den momentanen Sprachstand, auf Lernfort- oder Rückschritte und auf Verarbeitungsprozesse gesehen und analysiert“* (srov. Kleppin 1995, s. 22).

Poněkud jiný pohled na chybu má tradiční pedagogika v klasickém vyučování. Chyba je zde brána převážně negativně, jako znak neúspěchu při osvojování učiva a většinou stojí mimo vlastní vyučovací proces (srov. Kulič 1971, s. 13).

Asocianisté chápou chybný výkon jako vytvoření *„nepřiměřeného spojení v neadekvátní situaci“* (srov. Kulič 1971, s. 25).

H. Weimer, jeden z prvních autorů, kteří se pokusili o vytvoření komplexní teorie chyby (srov. Kulič 1971, s. 22), definuje chybu jako jednání, jenž nedosáhlo cíle, jako nesprávný výkon a vysvětluje ji selháním psychických funkcí (především paměti, myšlení, pozornosti). Chyba je podle něj *„jednání, které proti úmyslu svého nositele se odklání od správného a jehož nesprávnost je podmíněna selháním psychických funkcí [...] chybný*

výkon je výsledkem působení zákonitostí psychického dění, a není tedy náhodný“ (srov. Kulič 1971, s. 26).

Spearmanova reproduktivní teorie chyby zase říká, že za chybu může reproduktivní schopnost paměti člověka, který řeší určitý problém za pomoci prvku, jenž již dříve v podobném kontextu použil a byl úspěšný, ale nyní je tento prvek neadekvátní. Dle Kuliče (1971, s. 28) se v tomto případě jedná spíše o chybu z nepochopení či nepozornosti (nepostřehnutí změny kontextu).

Pohledy na chybu jsou různorodé a počet uvedených teorií chyby není ani zdaleka konečný.

Kulič (1971, s. 10) dále uvádí, že celá řada výzkumů - jak našich, tak zahraničních, prokázala, že *„učení bez chyb není [...] samo o sobě zárukou kvalitního osvojení a naopak chyby v průběhu učení jej nevyklučují“* (srov. Kulič 1971, s. 10).

Dle mého názoru se pohled na chybu a typ její opravy mění spolu s tím, jak dlouho se žák danému jazyku učí, jakou látku má již probranou a co ještě nezná. Chyba, která je v jedné situaci brána jako malá či nepodstatná, může v situaci jiné znamenat zásadní neznalost. Důležité je také sledovat dění okolo žáka, který chyboval. Ne vždy totiž chyba pramení z neznalosti. Může se stát, že žák jen nedával pozor, nebo chybuje na základě specifické poruchy učení.

6.2 Chyby a jejich klasifikace

6.2.1 Weimerova klasifikace chyb

Existují různé druhy klasifikací dle různých kritérií. Weimer chyby rozděluje na chyby vzniklé na základě větší zběhlosti, perseverativní chyby, chyby na základě podobnosti, chyby podmíněné působením emocí a volních procesů a chyby, které vznikají současným působením několika faktorů zároveň. První zmiňovaný druh chyby se může objevit např. při čtení. Žák zamění psané slovo za jiné pravopisně podobné, avšak s odlišným významem, a to proto, že frekvence jeho výskytu je několikanásobně vyšší. Žák má se slovem tedy větší zkušenost. Perseverativní chyba může vzniknout na základě setrvání žáka u určité činnosti, která byla ovšem již nahrazena jinou. K takové chybě může

dojít například v případě, když se žák delší dobu učí němčinu, když má poté čist anglický text, uplatní německou výslovnost. (Např. německé slovo *See* [zɛ:] přečte anglicky [si:]). Chybou, která vznikla na základě podobnosti dvou elementů, je například překlad anglického *weak* jako „týden“ (týden se v angličtině označuje výrazem *week* a s *weak* (slabý) má totožnou výslovnost.) (srov. Kulič 1971, s. 26 - 27).

6.2.2 Další druhy klasifikací chyb

Existuje celá řada dalších klasifikací.

Kleppin (1998, s. 41) uvádí rozdělení na performanční chyby (něm. *Performanzfehler*) a chyby kompetenční (něm. *Kompetenzfehler*). Performanční chyby (mistakes) vznikají díky nedokonalému zautomatizování pravidel a struktur jazyka. Jedná se spíše o nepřesnosti, které výrazněji nenarušují komunikaci a žáci je většinou dokáží opravit sami. Kompetenční chyby (errors) jsou naopak chyby těžšího rázu, které mohou vést k narušení komunikačního procesu a není v žákových schopnostech tyto chyby odhalit a opravit. Obvykle vznikají na základě neporozumění látce.

Další rozdělení chyb, které Kleppin (1998, s. 42) uvádí, je rozdělení dle jejich místa ve vyučovacím procesu. Jedná se o tzv. výpadky (něm. *Ausrutscher* (slips), což jsou chyby, které žák dokáže opravit sám (např. přeteknutí), dále omyly (něm. *Irrtümer* (errors), chyby, které žák udělal v již probrané látce a které svědčí o tom, že žák učivu dostatečně neporozuměl, a pokusy (něm. *Versuche* (attempts), což jsou chyby, vzniklé na základě pokusu vyjádřit něco, co ještě nebylo probráno - k těmto chybám řadíme chyby na základě interference, kterými se bude zabývat empirická část práce.

Chyby můžeme dále rozdělit například dle závažnosti. Existují totiž chyby nezávažné, mezi které řadíme například překlep či chybu způsobenou nepozorností. Ty obvykle nejsou závažného rázu a nemají na další proces výuky velký vliv. Učitel by je neměl zcela opomíjet, ale nemusí jim věnovat zvýšenou pozornost. Důležitější je zaměřit se na chyby závažnějšího charakteru, jakými jsou například ty z neznalosti již probraného učiva. Ve výuce cizích jazyků je třeba věnovat vysokou pozornost chybám, které mohou vést ke ztížení porozumění a komunikace celkově.

Zvláštním druhem chyb jsou ty, které způsobují specifické poruchy učení jako dyslexie, dysortografie, atd.. Učitel by měl být opět schopen rozlišit, zda se jedná o chyby způsobené těmito poruchami či nezvládnutím učiva.

6.2.3 Lingvistická klasifikace chyb

Tato práce bude ve své empirické části klasifikovat chyby z hlediska lingvistického. Podle toho, do jaké jazykové roviny chyby spadají, je můžeme rozdělit na pět velkých skupin - pravopisné, morfologické, syntaktické (chyby ve slovosledu), lexikální (chyby ve slovní zásobě) a chyby způsobené vlivem anglické výslovnosti. Detailněji se bude těmito druhy chyb zabývat empirická část práce.

6.3 Chyby a jejich oprava

V průběhu každého vyučovacího procesu se učitel setkává s množstvím chyb, které k výuce neodmyslitelně patří. Chyby, které jsou velice často vnímány negativně, jsou ovšem důležitým komponentem vyučovacího procesu a pro jeho průběh mají zásadní význam. Ovlivňují nejen celou výuku, ale determinují i učitelovy postupy, ovlivňují žákovu psychiku a jeho další výkony. Učitelův přístup k chybám a žákovi, který chybí, je proto pro celé vyučování zásadní.

Kulič (1971, s. 66) uvádí, že je důležité zajistit, aby „výsledek – ať již správný nebo chybný – zůstal pozitivním funkčním elementem v celém složitém kontextu učení. [...] v lidském učení jde převážně o instrumentální využití výsledků činnosti. Člověk využívá výsledků své činnosti pod zorným úhlem svých cílů a záměrů především tak, že podle nich přizpůsobuje svoji další činnost a učí se. Dosažené výsledky, a to i negativní, mohou měnit samostatnou strukturu učení, ovlivňují i řadu vnitřních proměnných (poznatky, dovednosti, postoje, systémy hodnot, vlastnosti osobnosti), které je třeba [...] chápat [...] jako produkty činnosti a učení“ (srov. Kulič 1971, s. 66 - 67).

Při práci s chybou by měl učitel posuzovat chybu především podle toho, jaké důsledky by měla na další průběh osvojování učiva (srov. Kulič 1971, s. 67).

Při korekci je důležité rozlišit nejen závažnost chyby, ale také její druh, jelikož ne každá chyba je způsobena žákovou nepozorností či špatným osvojením učiva. Ve výuce cizích jazyků můžeme narazit například na chyby, které vznikly na základě interference (viz kap. 5.2) mezi cizími jazyky – jazykem, kterému se žák ve vyučování aktuálně učí, a prvním cizím jazykem, který již na určité, obvykle vyšší, úrovni ovládá. Ze snahy žáka aplikovat pravidla jednoho jazyka na jazyk druhý může vzniknout řada chyb, ke kterým by měl učitel v porovnání s běžnými chybami přistupovat zcela jinak. Učitel by neměl chybu tohoto typu trestat a v případě výskytu v testu či jiné písemné práci by neměla mít vliv na výsledné hodnocení. To platí samozřejmě v případě, kdy chyba nebyla učiněna v již probrané a procvičené látce. Pakliže se například žák snaží říci v němčině větu v minulém čase za pomoci pravidel anglické gramatiky, měli bychom ho za snahu pochválit a poukázat na podobnosti a odlišnosti v obou cizích jazycích. Chyba tohoto typu může být v určitých případech naopak ku prospěchu a učitel by měl být schopen s ní dál pracovat.

Chybám tohoto typu se bude intenzivněji věnovat empirická část této práce.

6.4 Funkce a význam chyby v učení

6.4.1 Pozitivní stránka chyby

Kleppin (1995, s. 22) uvádí, že chybování a chybu jako takovou bychom neměli chápat pouze jako něco negativního. Když žák při svém výkonu chybuje, může to také ukazovat na to, že v hodině přemýšlí, snaží se pracovat kreativně - například přejímat pravidla z jiných jazyků, pracovat s analogií či vytvářet vlastní hypotézy a pravidla.

„Viele Fehler zeigen, dass Lerner intuitiv oder auch bewusst Hypothesen über Sprache bilden“ (srov. Praxis FSU: Didaktisches Lexikon, 1 – 2009: online, s. 60).

Jestliže učitel poskytne žákovi pomoc a chybu s ním opraví, potom je právě chyba prvním krokem na cestě k pochopení a naučení (srov. Kleppin 1995, s. 23).

Chyby jsou navíc ukazatelem stavu žákových vědomostí a tím pádem i celé výuky a poskytují vyučujícímu cennou zpětnou vazbu o efektivitě jeho metod. Jsou také východiskem pro další směřování vyučování (srov. Kleppin 1995, s. 22).

6.4.2 Negativní stránka chyby

Kleppin (1995, s. 23) uvádí, že chybování může mít v některých případech na výuku velmi špatný vliv a dokonce ji může i vážně narušit. Stává se, že chybování žáků bývá vnímáno i jako důkaz špatných vyučovacích metod a přístupu učitele. Učitelé mohou mít proto tendenci na žákovské chyby reagovat nepřiměřeně (například různými posměšky či ironickými poznámkami) a mohou tak v žácích vyvolávat strach chybovat.

Tím může dojít ke snížení žákova zájmu o daný předmět, potlačení jeho kreativních a experimentátorských snah, k celkovému snížení motivace či dokonce strachu ze samotného vyučování.

Někdy může k narušení vyučování dojít i přílišnou snahou učitele opravovat každou chybu, a to i v situacích, jako je například volná řeč, kdy by měla být v tomto směru určitá tolerance (srov. Kleppin 1995, s. 23). *„Häufig liest und hört man die Meinung, daß freie Rede nicht durch Korrekturen unterbrochen werden sollte und daß Korrekturen vor allem in gelenkteren Unterrichtsphasen sinnvoll sind“* (srov. Kleppin 1995, s. 23).

7. Výzkum chyb

7.1 Úvod

Jak už bylo naznačeno v úvodu a předchozích kapitolách, empirická část této práce se věnuje zkoumání chyb žáků druhého stupně základních škol v německém psaném projevu. Práce je zaměřena výhradně na chyby způsobené interferencí z anglického jazyka.

V následujících kapitolách je podrobněji popsán samotný výzkum, jaké výsledky od něj očekávám, jeho význam i to, čím by mohl přispět k zefektivnění výuky na druhém stupni základních škol, popř. víceletých gymnázií a středních odborných školách.

7.2 Význam výzkumu a jeho popis

7.2.1 Význam výzkumu

Tento výzkum má dokázat, že žáci učící se němčině jako dalšímu cizímu jazyku jsou při osvojování látky ovlivňováni nejen znalostmi z jazyka mateřského, ale i prvním cizím jazykem, který již na určité úrovni ovládají. V posledních několika letech němčina postupně ztratila pozici prvního cizího jazyka, kterému se děti ve školách učí, a její místo dnes zaujímá stále více se rozpínající angličtina. Vzhledem k našim zeměpisným podmínkám je význam německého jazyka stále velký, avšak děti se mu dnes již učí převážně až po angličtině.

Vzhledem k tomu, že oba jazyky vznikly ze stejného základu a jsou řazeny rovněž i do stejné jazykové větve, můžeme mezi nimi sledovat určité podobnosti. Teoreticky se těmto podobnostem věnovala kapitola 2 a 3, prakticky se jimi zabývá tento výzkum. Některé podobnosti dokáží totiž zaznamenat i žáci. Ti se snaží aplikovat pravidla jazyka, který již znají (v tomto případě je to angličtina) na jazyk, jemuž se aktuálně učí (němčina), ve snaze ulehčit si jeho osvojování. Právě tato snaha je zdrojem velkého množství chyb. Tento výzkum by měl odhalit oblasti jazyka, které jsou interferencí zasaženy nejmarkantněji a zároveň popsat jevy, jimž by měla být věnována, právě kvůli tendenci výskytu interference ve výuce žáků na úrovni druhého stupně základních škol, zvláště

pozornost. Touto pozorností je myšlen takový přístup a aktivity, které dopomohou ke snížení tohoto typu chybování.

7.2.2 Hypotézy výzkumu

Před zahájením výzkumu jsem si vytýčila následující hypotézy:

H1: angličtina prokazatelně ovlivňuje psaný projev v německém jazyce, a to především u žáků, kteří se učí němčinu po angličtině;

H2: děti, které se učí německému jazyku jako L2 a anglický jazyk buď vůbec neovládají, nebo ho mají jako L3, převládá minimální interferenční chybovost. Neočekávám však, že by u těchto dětí převládala v tomto směru úplná bezchybnost. Domnívám se totiž, že i děti, které se anglickému jazyku aktivně neučí, mohou mít tendenci používat anglická slovíčka, která znají například z práce s počítačem, hudby či návštěvy sociálních sítí.

H3: interferenční chyby se vyskytují prakticky ve všech oblastech jazyka, nejmarkantněji ovšem v oblasti lexikální, pravopisné a oblasti syntaxe, vliv může mít i anglická výslovnost.;

H4: obě pohlaví chybují podobnou měrou nezávisle na tom, zda navštěvují vesnickou či městskou školu;

H5: chybování se zvyšuje s rostoucím odstupem úrovní obou jazyků;

H6: čím déle se žáci učí anglický jazyk, tím častěji chybují v L3

7.2.3 Popis výzkumu

Sběr dat, která slouží jako podklad této práci, byl proveden ve dvou etapách v letech 2007 a 2010. Sestával se ze dvou částí, a to z dotazníku a didaktického jazykového testu, který zkoumal úroveň znalostí respondentů v německém jazyce.

Dotazník, jenž pro tento výzkum sestavila PaedDr. Hana Andrášová, Ph.D., obsahoval otázky týkající se nejen samotného respondenta (jméno, třída, od které třídy se žák učí německy a podle jaké učebnice, zda se učí další cizí jazyky popř. které a jak dlouho), ale také jeho vztahu k cizím jazykům (zda ho baví či nebaví a proč, který jazyk preferuje a proč, který jazyk by chtěl ovládat nejlépe a proč či zda se žákovi bude němčina

v životě hodit)¹⁵. Data, jež byla na základě těchto dotazníků sebrána, poskytla základ pro zpracování a vyhodnocení celého výzkumu. Pro účel zaznamenání těchto dat byl vytvořen speciální kódovací systém, s jehož pomocí byly všechny údaje zaneseny do přehledné tabulky.

Didaktický jazykový test, jenž byl převzat z *Fif für fit*¹⁶ a byl pouze graficky upraven, zkoumal úroveň jazykových znalostí žáků. Skládal se z části písemné (poslech s porozuměním, čtení s porozuměním a písemný projev) a části ústní (dialog učitele se žákem). Didaktický jazykový test měl dvě varianty – A1 a A2. Pro jednotlivé třídy byla vybrána odpovídající úroveň testu na základě předchozí konzultace s jejich učiteli.

Hlavní část výzkumu provedli studenti katedry germanistiky Pedagogické fakulty Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích v rámci svých souvislých praxí.

Žáci, jež se výzkumu zúčastnili, navštěvovali převážně druhý stupeň základních škol, víceletá gymnázia a střední odborné školy. Testy byly zadány žákům jak městských, tak vesnických škol, a to po celé České republice s výraznou převahou jižních Čech. Žáci, kteří testy vyplňovali v roce 2007, se učili němčinu převážně jako L2. Ve druhé etapě výzkumu v roce 2010 se žáci, jež test vyplňovali, učili německému jazyku převážně jako dalšímu cizímu jazyku - po angličtině.

Pro účel této práce jsem si vytvořila vlastní tabulku dat¹⁷. V té byla zanesena pouze ta část informací, na jejichž základě mohu potvrdit či vyvrátit výše stanovené hypotézy.

Jelikož je tato práce zaměřena na analýzu chyb v německém písemném projevu, tabulka obsahuje též počet a druh chyb, které jednotliví žáci udělali ve svých písemných pracích. Údaje o chybách byly získány systematickou analýzou 460 písemných prací, při níž jsem se soustředila na chyby způsobené interferencí z anglického jazyka. Tyto chyby jsem následně rozčlenila do pěti skupin podle jejich charakteru a vznikla tak přehledná tabulka. Tato tabulka obsahovala nejen chyby, které jednotliví žáci udělali, ale i údaj o správné verzi v němčině a anglický překlad, z něhož žák během psaní pravděpodobně vycházel. Pokud to bylo nutné, vedle chyby jsem umístila krátký komentář.

¹⁵ Dotazník viz příloha 12.2

¹⁶ Kursiša, Anta et Al. *Fit für fit in Deutsch 1 und 2. Tipla und Übungen*. Ismaning: Max Hueber Verlag, 2007

¹⁷ Tabulka viz příloha 12.5

7.3 Zadání úkolu

7.3.1 Zadání úkolu na úrovni A1¹⁸

V testu úrovně A1 měli žáci za úkol odpovědět nejméně třiceti slovy na e-mail, který dostali od Antonia.

Zadání úkolu:

Du hast diese E-Mail bekommen. Antworte darauf bitte mit mindestens 30 Wörtern.

Hallo,

Ich heiße Antonio und ich bin 16 Jahre alt. Ich wohne in Rom und gehe in die zehnte Klasse. Ich habe drei Geschwister, einen Bruder und zwei Schwestern. In meiner Freizeit spiele ich manchmal mit meinem Bruder Computerspiele und gewinne oft. Dann ist er immer traurig. Ich mache auch sehr gern Sport. Ich spiele Basketball in unserem Schulteam. Machst Du auch Sport? Schreib mir bitte bald.

Liebe Grüße

Antonio

7.3.2 Zadání úkolu na úrovni A2¹⁹

V testu úrovně A2 jsou žáci na studijním pobytu v Německu a mají odpovědět dopisem na leták, který dostali.

Zadání úkolu:

Du lernst in Deutschland an einer großen Sprachschule Deutsch und bekommst diese Information:

¹⁸ viz příloha 12.3

¹⁹ viz příloha 12.4

Wir wollen eine Fotoausstellung organisieren. Wer macht mit?

Wir, Jana und Maria, Tony und Charles, sind sehr gute Klassenkameraden. Unser gemeinsames Hobby ist das Fotografieren. Wir wollen für das Schulfest im Sommer eine Fotoausstellung mit dem Titel „*Was ist interessant in unserer Stadt?*“ organisieren. Für unser Fotoprojekt suchen wir auch ausländische Teilnehmer in unserer Stadt.

Habt ihr Spaß am Fotografieren? Dann meldet euch bitte bei: Tony Steins, Friedrich-Ebert-Straße 5, Kassel

Antworte bitte mit einem Brief (mindestens 50 Wörter). Schreibe zu jedem Punkt bitte ein bis zwei Sätze.

Tony Steins möchte einiges von dir wissen:

- 1 Stell dich bitte vor (z.B. Name, Alter, Schule)
- 2 Seit wann bist du in Deutschland
- 3 Hast du Erfahrungen mit dem Fotografieren? Welche?
- 4 Wann und wo kanast du Tony Steins zum ersten Mal treffen?

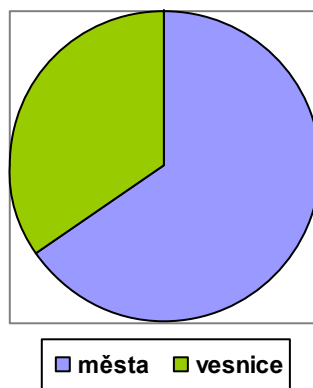
7.4 Složení výzkumného vzorku

7.4.1 Školy a třídy, které se do výzkumu zapojily

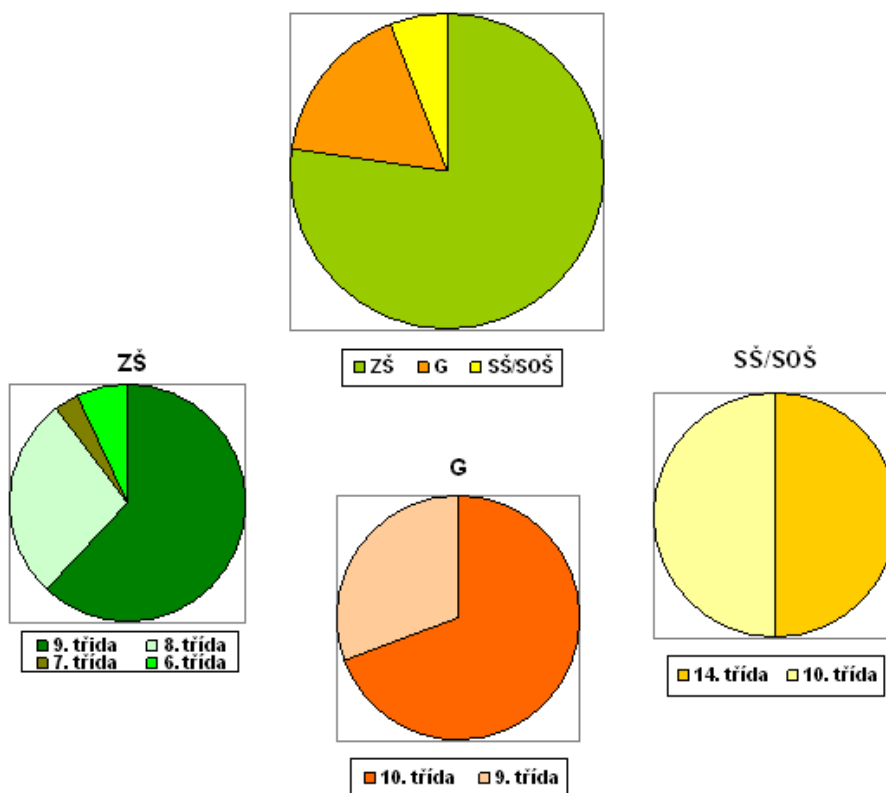
Do výzkumu se zapojily jak školy ve městech (65 %)²⁰, tak školy na vesnicích²¹ (35 %).

²⁰ Počty uvedené v procentech jsou přibližné.

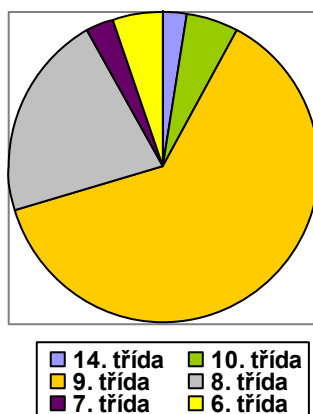
²¹ Rozdělení na města a vesnice je dle hranice 3000 obyvatel, jež je ze zákona podmínkou pro udělení statusu města (srov. Vesnice: online).

Jednalo se celkem o 35 různých škol. Z tohoto počtu bylo 28 škol základních (77 %), 6 gymnázií (17 %) a 2 střední či střední odborné školy (6 %). Testování byli převážně žáci na úrovni 2. stupně ZŠ a to především žáci 8. a 9. tříd.

Celkem test proběhl ve dvaceti třech 9. třídách (59 %), osmi 8. třídách (20,5 %), jedné 7. třídě (2,5 %), dvou 6. třídách (5 %) a na gymnáziích, popř. středních školách i na úrovni 10. třídy (5 %) a 14. třídy (2,5 %).

7.4.2 Žáci, kteří se do výzkumu zapojili

Testování se zúčastnilo celkem 460 žáků, z toho 304 vypracovalo test úrovně A1 (66 %) a 156 test úrovně A2 (34 %).

	Celkem	A1	A2
Počet testů	460	304	156

Žáci, kteří test vypracovávali, se učili buď jen německý jazyk (32 %), nebo se k němčině učili též angličtinu (68 %).

	Celkem	A1	A2
Počet žáků ve výzkumu učících se pouze NJ	148	69	79
Počet žáků ve výzkumu učících se NJ i AJ	312	235	77

Ze žáků, kteří test vypracovali, mělo 49,8 % němčinu jako L2 a 50,2 % němčinu jako L3 po angličtině.

	Celkem	A1	A2
Počet žáků s NJ jako L2	229	113	116
Počet žáků s NJ jako L3	231	193	38

V následující tabulce je shrnující přehled výše uvedených dat spolu s čísly testů, které konkrétní žáci z uvedených škol vypracovávali a jejichž analýzou se tato práce dále zabývá.

7.4.3 Tabulka s informacemi o místě výzkumu

Číslo školy	Typ školy	Třída	AJ	Úroveň testu	Číslo testu
Úroveň A1					
1	ZŠ	6.	ANO/NE	A1	1 - 8
2	ZŠ	8.	ANO/NE	A1	9 - 29
3	ZŠ	9.	NE	A1	30 - 36
4	ZŠ	7.	ANO	A1	37 - 47
5	G	9.	ANO	A1	48 - 66
6	ZŠ	6.	ANO/NE	A1	67 - 75
7	ZŠ	8.	NE	A1	76 - 86
8	G	10.	ANO	A1	87 - 99
9	G	9.	ANO	A1	100 - 114
10	SOŠ a SOU	14.	ANO	A1	501 - 514
11	ZŠ	9.	ANO	A1	515 - 535
12	G	9.	ANO	A1	536 - 546
13	ZŠ	8.	ANO	A1	547 - 553
14	ZŠ	8.	ANO/NE	A1	554 - 561

15	ZŠ	9.	ANO	A1	562 - 571
16	ZŠ	8.	<u>ANO/NE</u>	A1	572 - 581
17	ZŠ	9.	ANO/ <u>NE</u>	A1	582 - 588
18	ZŠ	9.	<u>ANO/NE</u>	A1	589 - 596
19	G	9.	ANO	A1	597 - 609
20	ZŠ	9.	ANO	A1	610 - 617
21	G	10.	ANO	A1	618 - 631
22	ZŠ	9.	ANO	A1	632 - 645
23	SŠ	10.	ANO/ <u>NE</u>	A1	646 - 657
24	ZŠ	8.	ANO	A1	658 - 671
25	ZŠ	9.	NE	A1	672 - 678
26	ZŠ	9.	ANO	A1	679 - 691
Úroveň A2					
27	ZŠ	8.	ANO/NE	A2	115 - 124
28	ZŠ	9.	ANO/NE	A2	125 - 137
29	ZŠ	9.	ANO	A2	138 - 152
30	ZŠ	8.	ANO/ <u>NE</u>	A2	153 - 165
31	ZŠ	9.	ANO/ <u>NE</u>	A2	166 - 184
32	ZŠ	9.	NE	A2	185 - 192
33	G	10.	ANO	A2	193-200
34	ZŠ	9.	ANO	A2	201 - 212
35	ZŠ	9.	ANO/ <u>NE</u>	A2	213 - 222
36	ZŠ	9.	NE	A2	223 - 233
37	ZŠ	9.	ANO/NE	A2	234 - 249
38	ZŠ	9.	ANO	A2	692 - 701
39	G	9.	ANO	A2	702 - 714

7.5 Výsledky výzkumu

Výsledky svého výzkumu jsem rozdělila do dvou částí. V první části jsou sebraná data zpracována za pomoci statistických a srovnávacích metod. Číselné údaje jsou následně vyhodnoceny, zaneseny do přehledných tabulek a krátce okomentovány. Práce nabízí též procentuelní srovnání dat a několik grafů.

Druhá část je věnována konkrétním chybám, které žáci ve svých písemných pracích udělali. Tyto chyby jsou opět rozčleněny do pěti skupin dle charakteru chyby. V rámci jednotlivých skupin chyby dále člením a k jednotlivým podskupinám uvádím vždy několik autentických příkladů.

7.5.1 Podíl chyb způsobených interferencí anglického jazyka

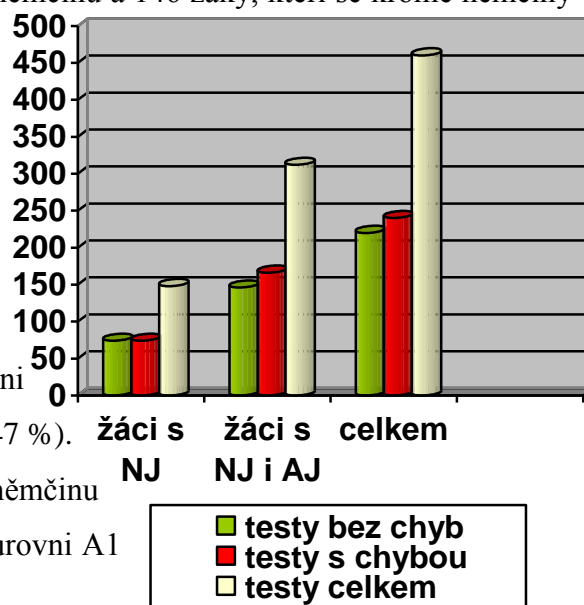
Důležité je dodat, že ne všechny texty obsahovaly stejný počet slov. Některé byly velmi krátké. Objevily se dokonce práce psané pouze v bodech. Z celkového počtu 460 testů se celkem v 220 testech (48 %) neobjevila žádná chyba způsobená interferencí z angličtiny. Z těchto 220 textů, ve kterých nebyla nalezena žádná interferenční chyba, bylo 74 z nich psáno žáky, kteří se učí pouze němčinu a 146 žáky, kteří se kromě němčiny učí i angličtinu.

Ve 240 testech (52 % z celkového počtu testů) se objevily chyby způsobené interferencí z anglického jazyka.

Více chybovali žáci na úrovni A1. Z celkového počtu 304 testů udělali jednu a více chyb ve 166 z nich (55 %). Žáci na úrovni A2 chybovali ze 156 testů pouze v 74 z nich (47 %).

Žáci, kteří se jiný cizí jazyk než němčinu neučí, chybovali přesně v polovině textů. Na úrovni A1 v 59 %, na úrovni A2 pak pouze ve 42 %.

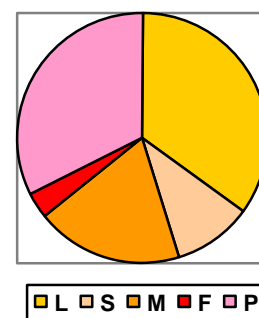
U žáků, kteří se učí oba dva cizí jazyky, došlo k chybě přibližně v 52 % textů. Na obou úrovních se přitom chybovalo přibližně stejně a to v 53 % případech.

	Celkem	A1	A2
Celkový počet testů	460	304	156
Počet testů bez chyb	220	138	82
Počet testů bez chyb u žáků, kteří se učí pouze NJ	74	28	46
Počet testů bez chyb u žáků, kteří se učí NJ i AJ	146	110	36
Počet testů s chybami	240	166	74
Počet testů s chybami u žáků, kteří se učí pouze NJ	74	41	33
Počet testů s chybami u žáků, kteří se učí NJ i AJ	166	125	41
Počet testů s chybami u žáků, kteří se učí NJ jako L2	120	68	52
Počet testů s chybami u žáků, kteří se učí NJ jako L3	120	98	22

Tabulka, jejíž ukázka je přiložena v příloze²² zobrazuje konkrétní žáky, kteří udělali ve svém testu chybu, jejich pohlaví, jazykovou úroveň (jak dlouho se učí NJ, popř. AJ) a zda se učí němčinu jako jediný, první, nebo další cizí jazyk. V pravé části tabulky je potom zaznamenán počet chyb i to, zda se jedná o chyby lexikální (L), syntaktické (S), morfologické (M), chyby způsobené vlivem anglické výslovnosti (F) či chyby pravopisné (P).

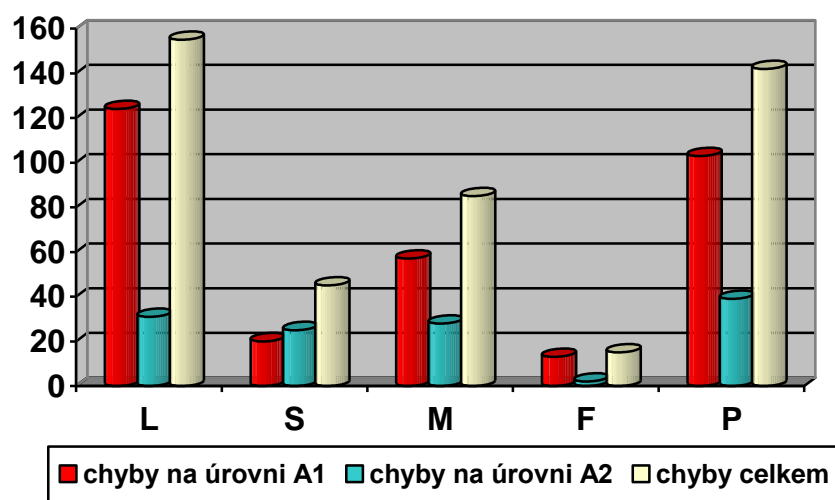
Z dat v tabulce vyplývá, že nejvíce žáci chybovali v oblasti lexikální a pravopisné. Nezanedbatelné procento tvoří též chyby syntaktické a **celkové zastoupení chyb** morfologické. V textech se objevilo i 15 chyb způsobených vlivem anglické výslovnosti. Z celkového počtu 442 chyb bylo 35 % chyb v oblasti lexikální, 32 % v oblasti pravopisné, 19 % chyb bylo morfologických, 10 % syntaktických a necelé 4 % žáků v písemném projevu chybovala na základě znalosti anglické výslovnosti daného slova, kterou použili v jeho psané podobě.

Vzhledem k tomu, že na každé z obou úrovní byl proveden nestejný počet testů, nabízím procentuelní srovnání. Na úrovni A2 chybovali žáci výrazně méně než na úrovni

²² viz příloha 12.5

A1. V testech úrovně A1 se vyskytlo celkem 317 chyb (necelých 72 % z celkového počtu). Zde žáci nejvíce chybovali v oblasti lexikální a pravopisné. Texty úrovně A2 obsahovaly 125 chyb (28 % z celkového počtu). Opět bylo nejvíce chyb lexikálních a pravopisných, počet chyb v jednotlivých jazykových oblastech je ale výrazně vyrovnanější než u nižší úrovně. Chyby morfologického a syntaktického rázu jsou téměř vyrovnané, stejně jako chyby morfologické a lexikální.

Chyby	L	S	M	F	P
Počet chyb v úrovni A1	124	20	57	13	103
Počet chyb v úrovni A2	31	25	28	2	39
Celkový počet chyb	155	45	85	15	142

Je zajímavé, že žáci, kteří se učí němčinu jako L2, chybovali na základě angličtiny výrazně méně než ti, kteří se ji učí až po angličtině. 229 žáků učících se NJ jako L2 udělalo celkem 83 chyb. Daleko vyšší počet chyb se vyskytl u 231 žáků učících se německý jazyk po angličtině, a to 208 chyb. Z toho vyplývá, že angličtina ovlivňuje němčinu více, když se ji žák učí jako první cizí jazyk. Druhým chyb, které tito žáci dělají, se věnuje druhá polovina empirické části práce.

	Celkem					A1					A2				
	L	S	M	F	P	L	S	M	F	P	L	S	M	F	P
Počet chyb u žáků s NJ jako L2	35	11	11	3	23	24	4	6	3	13	11	7	5	0	10
Počet chyb u žáků s NJ jako L3	96	17	42	6	60	83	11	30	5	57	13	6	12	1	3

7.5.1.1 Shrnutí (potvrzení/vyvrácení stanovených hypotéz)

Hypotéza H1 (viz H1), že angličtina prokazatelně ovlivňuje psaný projev v německém jazyce, a to především u žáků, kteří se učí němčinu po angličtině, se potvrdila. Výzkum ukázal, že angličtina má na výuku německého jazyka opravdu značný vliv. Ze 460 prací byla nalezena chyba způsobená vlivem angličtiny ve 220 z nich (v 52 %). Dále se prokázalo, že žáci učící se němčinu jako L3 po angličtině dělají daleko více interferenčních chyb než ti, kteří mají němčinu jako L2 a angličtinu jako L3.

Hypotéza H2 (viz H2) se nepotvrdila. Žáci, kteří se v době výzkumu učili pouze němčinu, udělali pod vlivem angličtiny nezanedbatelné množství chyb. Tito žáci udělali interferenční chybu v každém druhém testu, v 74 testech ze 148. Myslím si, že to, že se žáci angličtinu aktivně neučí, ještě neznamená, že je neovlivňuje. V dnešní době je tento jazyk všude okolo nás – v televizi, rádiu, tisku, na obalech potravin, na internetu. Spoustu anglických slovíček mohou žáci pochytit právě z každodenního života.

Dle předpokladu (viz H3) se prokázalo, že chyby způsobené interferencí z angličtiny se projevují prakticky ve všech oblastech jazyka, a to nejvýrazněji v oblasti lexikální (35 % všech chyb) a pravopisné (32 %) a dále morfologické (19 %) a syntaktické (10 %). 4 % chyb byla dále způsobena vlivem anglické výslovnosti.

Hypotéza H4 se potvrdila jen částečně. Dle předpokladu chybovala v testech obě pohlaví podobnou měrou. V testech sice více chybovaly dívky, ale pouze o 2 % (udělaly

chybu v 53 % textů (celkem 222 chyb), chlapci pak v 51 % testů (celkem 220 chyb)).
 Dívky nejvíce chybovaly v oblasti lexikální, chlapci v oblasti pravopisné.

	Dívky (F)	Chlapci (M)
Celkový počet testů	240	220
Počet testů s chybou	128	112
Celkový počet chyb	222	221
Chyby lexikální	92	63
Chyby syntaktické	24	21
Chyby morfologické	46	39
Chyby způsobené vlivem anglické výslovnosti	7	8
Chyby pravopisné	53	89

Jak již bylo řečeno v úvodu, výzkum probíhal jak v městech, tak i na vesnických školách. Z níže uvedené tabulky vyplývá, že více chyb se dopustili žáci městských škol (přibližně 55 % (353 chyby ve 352 textech)). Děti z vesnických škol chybovaly přibližně ve 42 % testů (90 chyb ve 108 textech).

	Města	Vesnice
Celkový počet testů	352	108
Počet testů s chybou	195	45
Celkový počet chyb	353	90
Chyby lexikální	121	34
Chyby syntaktické	32	13
Chyby morfologické	75	10
Chyby způsobené vlivem anglické výslovnosti	14	1
Chyby pravopisné	110	32

Myslím si, že to, že děti z vesnických škol chybovaly výrazně méně, je způsobeno právě prostředím, ve kterém tyto děti vyrůstají. S angličtinou se na vesnicích setkávají dle mého názoru daleko méně. Ve městech je vylepeno velké množství plakátů, probíhá tam mnoho kulturních akcí s cizojazyčnými kapelami apod. Děti z měst tak přicházejí s angličtinou do kontaktu častěji, což je může ovlivňovat.

Stanovená hypotéza (viz H5), že chybování se bude zvyšovat s rostoucím odstupem obou jazyků, se potvrdila. Nejméně chybovali žáci, jejichž odstup jazyků byl od 1 do 3 let. Chybovali celkem v 47 % testů. Žáci, kteří mají rozestup mezi jazyky od 4 do 5 let, udělali chybu v 61 % testů. Nejvíce, v 62 %, chybovali žáci, jejichž odstup jazyků byl od 6 let výše.

Odstup obou jazyků	Celkový počet testů	Počet testů s chybami	Celkový počet chyb
1 – 3 roky	184	87	162
4 – 5 let	74	45	86
6 a více let	47	29	55

Domnívám se, že žáci, kteří mají markantnější rozdíl v úrovních jazyků, chybují právě proto, že jeden jazyk ovládají výrazně lépe. Tendence přenášet informace z jazyka, který umí, do toho, který umí méně, může být dle mého názoru způsobena například neschopností přijmout fakt, že pravidla, na která jsou žáci zvyklí a která v jazyce platí, v tom druhém najednou nefungují. Myslím si, že žáci, jež se učí oba dva jazyky s minimálním odstupem, jsou v tomto směru více flexibilní a dokáží lépe rozpoznat odlišnosti mezi jednotlivými jazyky a s těmito odlišnostmi se vyrovnat.

Hypotéza H6 (viz H6), že čím déle se žáci učí anglický jazyk, tím více chybují, se nepotvrdila. Výzkum totiž ukazuje, že nejvíce v němčině chybují žáci, kteří se učí angličtinu kratší dobu (zde 1 - 2 roky). Tito žáci chybovali celkem v 63 % testů. Může to být způsobeno silnou snahou začátečníků ulehčit si osvojování nového jazyka a proces tak urychlit. V této fázi žáci objevují odlišnosti mezi jazyky. Nejméně chyb udělali naopak žáci, kteří se anglickému jazyku učí v rozmezí 4 – 6 let. Bylo to celkem ve 44 % testů. Žáci

učící se angličtinu 8 – 10 let chybovali v 55 % testů. U těchto žáků ale připadá nejvíce chyb na jeden chybný test - cca 2 chyby. Vysoká chybovost u žáků, kteří se učí anglický jazyk poměrně dlouho, může být způsobena právě větším množstvím znalostí, jež tito žáci mají. Mohou mít například tendenci používat v němčině anglická slovíčka v domněnku, že se jedná o internacionalismy a to jen proto, že z předchozích zkušeností již celou řadu internacionalismů znají.

Žáci učící se AJ	Celkový počet testů	Počet testů s chybami	Celkový počet chyb
1 – 2 roky	49	31	55
4 – 6 let	157	69	121
8 – 10 let	44	24	47

7.5.2 Rozbor konkrétních chyb

Následující kapitola se zabývá analýzou konkrétních chyb, kterých se žáci ve svých textech dopustili. Tyto chyby jsou rozlišeny do pěti okruhů a každému okruhu je na následujících stranách věnována pozornost.

Učitelům tedy následující řádky odkryjí oblasti a konkrétní jazykové jevy, které jsou interferencí z anglického jazyka zasaženy nejmarkantněji. V těchto oblastech by měl učitel tyto chyby předvídat a v nejlepší případě se jim pokusit zvolením vhodných metod – např. porovnáním jazykového jevu v němčině a angličtině – předejít.

Vzhledem k tomu, že chyb byl vysoký počet a některé se ve velké míře opakovaly, uvedu vždy k jednotlivým typům chyb jen několik ilustračních příkladů, které danou problematiku nejlépe vystihují.

7.5.2.1 Chyby, které udělali žáci učící se pouze němčinu

Výzkumu se zúčastnilo celkem 148 žáků, kteří se v té době učili pouze němčinu. Z tohoto počtu se našly chyby pod vlivem angličtiny u 74 z nich. Největší počet chyb (59)

vznikl v oblasti pravopisné. Jednalo se převážně o malá počáteční písmena u substantiv. Druhou oblastí, ve které tito žáci nejvíce chybovali, byla oblast morfologická (32 chyb). Zde vzniklo nejvíce chyb nevyčíslením sloves a užitím jejich infinitivních tvarů. Dále se objevilo několik porušení rámcové konstrukce. V jednom případě se vyskytl plurálový tvar *fischs*. Třetí nejvyšší počet chyb (23) vznikl v oblasti lexikální. Zde byly nalezeny tvary, u nichž není pochyb, že byly inspirovány angličtinou – *music, Czechisch republik, Gymnastic, fünfteen, two, Czech republik, Nature, friend*. Několik chyb (17) bylo nalezeno i v oblasti syntaxe. Kromě chyb v pořádku slov po spojkách a v rámcové konstrukci umísťovali žáci v mnoha případech slovo *gern* na místo, kde bývá anglické *like*. 6 chyb se objevilo i na základě vlivu anglické výslovnosti na písemnou podobu slova, a to např. *clups* nebo *republik*. U obou lze uvažovat o interferenci z anglického jazyka.

Dá se předpokládat, že většina chyb, které se našly u žáků učících se pouze němčinu, byla spíše než interferencí z anglického jazyka způsobena neznalostí pravidel jazyka německého. Některé lexikální a fonetické chyby, které tito žáci ve svých testech udělali, ovšem dokazují, že ač se člověk angličtinu aktivně neučí, je jí stejně do jisté míry ovlivňován.

7.5.2.2 Chyby žáků, kteří mají němčinu jako L2 a žáků s němčinou jako L3

Jak již bylo zmíněno v úvodu kapitoly, výzkum se uskutečnil ve dvou etapách. Větší část výzkumu proběhla v roce 2007, druhá etapa pak v roce 2010. V době, během které se výzkum uskutečnil, došlo ve školství k velmi výrazné změně pozic anglického a německého jazyka. Jak již bylo uvedeno výše, během několika let němčina, která do té doby zaujímala místo prvního cizího jazyka, ztratila svou vedoucí pozici a byla vytlačena angličtinou. V první etapě výzkumu, v roce 2007, se němčinu jako první cizí jazyk učilo znatelně více žáků, než tomu bylo v roce 2010. V druhé etapě výzkumu již převažovali ti, jež se učili německý jazyk jako L3 po angličtině. Z výzkumu vyplynulo, že angličtina ovlivňuje žáky ve větší míře, pokud se jí učí jako prvnímu cizímu jazyku. V následující podkapitole jsou uvedeny a okomentovány chyby, které žáci ve svých pracích udělali.

7.5.2.2.1 Chyby lexikální

Největší počet chyb, které žáci ve svých písemných pracích udělali, byly z oblasti slovní zásoby (35 % z celkového počtu chyb).

1) záměna anglického a německého slova

Velká část chyb, která se v této oblasti vyskytla, spočívala v záměně anglického a německého slovíčka.

a) anglické slovíčko bylo použito beze změny

- *I wohne* (z angl. *I live*) místo něm. *Ich wohne*
- *music* (z angl. *music*) místo něm. *Musik*
- *and* (z angl. *and*) místo něm. *und*
- *Czech Republic* (z angl. *Czech republic*) místo něm. *Tschechische Republik*
- *my* (z angl. *my*) místo něm. *mein*
- *Ich liebe them.* (z angl. *I love them.*) místo něm. *Ich liebe sie.*
- *My Bruder working in Bauhaus.* (z angl. *My brother is working in B.*) místo něm. *Mein Bruder arbeitet im B.*
- *Ich finde school good.* (z angl. *I think shool is good.*) místo něm. *Ich finde die Schule gut.*
- *Here ist...* (z angl. *Here is...*) místo něm. *Hier ist...*
- *December* (z angl. *December*) místo něm. *Dezember*
- *July* (z angl. *July*) místo něm. *Juli*

b) anglické slovo bylo ve svém tvaru nebo pravopise přizpůsobeno pravidlům německého jazyka

ba) anglické slovíčko psáno s velkým počátečním písmenem

- *Music* (z angl. *music*) místo něm. *Musik*
- *History* (z angl. *history*) místo něm. *Geschichte*
- *Inline – Skating* (z angl. *skating*) místo něm. *Inline – Skaten*

- *Activity* (z angl. *activity*) místo něm. *Aktivitäten*
- *Game* (z angl. *game*) místo něm. *Spiele*
- *Flute* (z angl. *flute*) místo něm. *Flöte*
- *Mein Father* (z angl. *My father*) místo něm. *Mein Vater*

bb) k anglickému slovíčku přidána německá koncovka

- *swimen* (z angl. *swim*) místo něm. *schwimmen*

c) vzniklo hybridní anglicko–německé slovíčko

- v německém slově použit anglický spelling, koncovky atd. K tomuto druhu chyb došlo zejména ve slovech, která si jsou v obou jazycích velmi podobná

- *schwimming* (z angl. *swimming*) místo něm. *Schwimmen*
- *Ich schwime* (z angl. *I swim*) místo něm. *Ich schwimme*
- *Guittaare* (z angl. *guitar*) místo něm. *Gittare*
- *rod* (z angl. *red*) místo něm. *rot*
- *Fotbal* (z angl. *football*) místo něm. *Fußball*)
- *Czechien* (z angl. *Czech Republic*) místo něm. *Tschechien*
- *klas* (z angl. *class*) místo něm. *Klasse*
- *zwelf* (z angl. *twelve*) místo něm. *zwölf*
- *danze* (z angl. *dance*) místo něm. *tanzen*
- *Photografieren* (z angl. *to take photograph*) místo něm. *Fotografieren*
- *Meine Muther* (z angl. *My mother*) místo něm. *Meine Mutter*
- *Brother* (z angl. *brothers*) místo něm. *Brüder*
- *underwasser rugby* (z angl. *underwater rugby*) místo něm. *Unterwasserrugby*
- *Ich bin 15 Jahre ald.* (z angl. *I am 15 years old.*) místo něm. *Ich bin 15 Jahre alt.*
- *funfeen* (z angl. *fifteen*) místo něm. *fünfzehn*

2) nevhodně zvolené slovo

Další velice zajímavá skupina chyb vznikla na základě nevhodně zvoleného slova, které můžeme v určité situaci v angličtině použít, ale německý jazyk pro stejnou situaci užívá slovo jiné.

- *Ich gehe gern bei Fisch.* (z angl. *I like to go fishing.*) místo něm. *Ich gehe gern angeln.*

- *Ich mache nicht Sport.* (z angl. *I do no sport. (do = dělat)*) místo něm. *Ich treibe keinen Sport.*

3) ponechání substantiva bez generové koncovky

Zajímavá je i tato chyba: *Sie ist Student* (z angl. *She is a student*) místo něm. *Sie ist eine Studentin*, kdy žák po vzoru angličtiny nepřidal ke slovu německou gendrovou koncovku. Ačkoli v angličtině existuje tvar *male-student / female-student*, častější je označení „student“.

4) další zajímavé chyby

Jiná chyba, která si zaslouží pozornost, je tato: *Ich gehe im Österreich.* (z angl. *I go to Austria.*) místo něm. *Ich fahre nach Österreich.* žák zde evidentně čerpal ze znalostí angličtiny, kde se pro význam „jít“ a „jet“ používá jedno slovíčko – „go“. Němčina má ale pro oba dva významy různá slova.

V případě *In Deutschland wohne ich vor zwei Jahren.* (z angl. *I live in Germany for two years.*) místo něm. *Im Deutschland wohne ich zwei Jahre.* přenesl žák anglickou předložku, která se správně v tomto kontextu používá, do němčiny, ve které se ale v této situaci žádná předložka nepoužívá. Žák dal předložce navíc německou psanou formu „vor“. Tato předložka v němčině také existuje, ale vyjadřuje něco jiného.

7.5.2.2.2 Chyby syntaktické

Nezanedbatelné množství chyb (10 % z celkového počtu), které se v textech objevily, byly chyby způsobené přenosem anglického slovosledu na slovosled německý.

1) nepoužití rámcové konstrukce

Mezi nejčastější chyby, které se v této oblasti objevovaly, patřilo nepoužití rámcové konstrukce ve větě. V němčině je velmi užívaná, v angličtině se nevyskytuje.

- *Wir können treffen uns am Freitag in München* (z angl. *We can meet in Munich on Friday*) místo něm. *Wir können uns am Freitag in München treffen.*

- *Ich will Tony Steins treffen morgen.* (z angl. *I want to meet Tony Steins tomorrow.*) místo něm. *Ich will Tony Steins morgen treffen.*

2) nesprávný pořádek slov po spojkách

Další chyby byly způsobeny nesprávným pořádkem slov po spojkách, po kterých v německé větě následuje nepřímý pořádek slov se slovesem na konci, což je jev, který angličtina nemá.

- *...weil mein Hobby sind...* (z angl. *because my hobbies are...*) místo něm. *weil meine Hobbys...sind.*

- *Wenn ich fahre nach Deutschland...* (z angl. *when I go to Germany...*) místo něm. *Wenn ich nach Deutschland fahre...*

3) špatné umístění slova

a) špatné umístění „auch“

Zajímavou chybou, která se také vyskytla hned několikrát, bylo špatné umístění „auch“ ve větě. Žáci se zde opět řídili pravidly angličtiny, která

aa) dává své „also“ většinou na druhé místo, hned za podmět.

- *Ich auch reite gern.* (z angl. *I also like riding a horse.*) místo něm. *Ich reite auch gern.*
- *Ich auch höre...* (z angl. *I also listen to...*) místo něm. *Ich höre auch...*

ab) dává své „too“ vždy až na konec.

- *Ich bin 16 Jahre alt auch.* (z angl. *I am 16 years old too.*) místo něm. *Ich bin auch 16 Jahre alt.*
- *Ich habe einen Bruder auch.* (z angl. *I have a brother too.*) místo něm. *Ich habe auch einen Bruder.*
- *Du musst spiel es auch.* (z angl. *You have to play it too.*) místo něm. *Du musst se auch spielen.*

b) špatné umístění „gern“

Další chybou, která se hojně vyskytovala, bylo anglické umístění slova „gern“.

- *Ich habe sehr gern das Pferd.* (z angl. *I like the horse.*) místo něm. *Ich habe das Pferd sehr gern.*
- *Ich gern Ski fahre.* (z angl. *I like skiing.*) místo něm. *Ich fahre gern Ski.*
- *Ich gern fotografieren.* (z angl. *I like to take pictures.*) místo něm. *Ich fotografiere gern.* - zde ještě došlo k další chybě, a to k užití infinitivu slovesa (angl.) místo jeho časování (něm.).

4) další zajímavé chyby

Další zajímavé chyby, ke kterým v dané oblasti došlo:

- *Ich spiele Fußball oft.* (z angl. *I play football very often.*) místo něm. *Ich spiele oft Fußball.*
- *In meiner Freizeit ich reiten gern.* (z angl. *In my free time I like riding a horse.*) místo něm. *In meiner Freizeit reite ich gern.*

7.5.2.2.3 Chyby morfologické

V textech se zákonitě vyskytovaly i chyby z oblasti morfologie, a to celkem v 19 % z celkového množství chyb, které žáci udělali.

1) chybná flexe

a) použití infinitivu místo časování

Mnoho chyb bylo způsobeno použitím infinitivu slovesa místo jeho vyčasováním, tedy dle anglického vzoru, který slovesa nechává v nepozměněné formě stejné s infinitivem s výjimkou 3. osoby singuláru.

- *Ich spielen...* (z angl. *I play...*) místo něm. *Ich spiele...*

- *Ich gehen...* (z angl. *I go...*) místo něm. *Ich gehe*

- *Ich wohnen...* (z angl. *I live...*) místo něm. *Ich wohne...*

Další z řady chyb, které způsobuje fakt, že německá slovesa přibírají při časování různé koncovky, ale angličtina nechává sloveso v infinitivní podobě a s výjimkou 3. os. sg žádné koncovky nepřibírá, je tato: *Ich mach...* (z angl. *I do...*) místo něm. *Ich mache...*

b) slovo nedeklinováno

ba) přídavná jména

- *Ich wohne in Tschechische Republik.* (z angl. *I live in the Czech Republic.*) místo něm. *Ich wohne in der Tschechischen Republik.*

- *Judo ist gut Sport.* (z angl. *Judo is a good sport.*) místo něm. *Judo ist ein guter Sport.*

- *schwarz Haar* (z angl. *black hair*) místo něm. *schwarze Haare.*

bb) předložky

- *Zu Schule* (z angl. *to school*) místo něm. *Zur Schule*

bc) neurčitý člen

Několik dalších chyb bylo způsobeno chybným tvarem neurčitého členu. Tyto chyby mohou být na jednu stranu způsobeny neznalostí rodu daného substantiva, na stranu

druhou se může jednat o interferenci z anglického jazyka, kde se, vzhledem k tomu, že v angličtině zanikl gramatický rod, člen neskloňuje.

- *Ich habe ein Hund.* (z angl. *I have a dog.*) místo něm. *Ich habe einen Hund.*

- *Ich habe ein Bruder.* (z angl. *I have a brother.*) místo něm. *Ich habe einen Bruder.*

2) záměna neurčitého členu za číslovku základní

Zajímavou chybou je *Ich habe eins Schwester.* (z angl. *I have one sister.*) místo něm. *Ich habe eine Schwester.* Zde došlo k záměně neurčitého členu za číslovku základní. Zatímco v angličtině je tato záměna možná, v německém jazyce je chybná.

3) nesprávný tvar plurálu

Další skupinou chyb, ze které je interference z anglického jazyka patrná na první pohled, jsou chyby týkající se nesprávného plurálového tvaru s koncovkou –s, která je typická právě pro angličtinu.

- *Hundes* (z angl. *dogs*) místo něm. *Hunde*

- *Sports* (z angl. *sports*) místo něm. *Sportarten*

- *Monats* (z angl. *months*) místo něm. *Monate*

- *Fischs* (z angl. *fishes*) místo něm. *Fische*

- *freunds* (z angl. *friends*) místo něm. *Freunde*

4) záměna zápornky „kein“ za „nicht“

Další velmi častou chybou je záměna zápornky „kein“ za „nicht“. Žáky k této záměně může vést anglická zápornka „not“. Vzhledem k jejímu počátečnímu písmenu n- poté žáci v němčině chybně užívají právě „nicht“.

- *Ich mache nicht Sport.* (z angl. *I do no sport.*) místo něm. *Ich treibe keinen Sport.*

5) vypuštění zvratného zájmena

Jiným druhem chyb, který se v této oblasti poměrně často vyskytoval, bylo vypuštění zvratného zájmena. Tato chyba může být buď způsobena nepozorností – že ho žák zapomene napsat, nebo může chybovat na základě interference z anglického jazyka, a to především u sloves, která jsou v němčině zvratná, ale v angličtině nikoli.

- *Ich möchte mit Tony Steins treffen.* (z angl. *I would like to meet Tony Steins.*) místo něm. *Ich möchte Tony Steins treffen.*

6) špatný výběr předložky

Žáci také chybovali kvůli špatnému výběru předložek. Existují předložky, které mají v angličtině i němčině totožný význam a můžeme je užít v obou jazycích ve stejných situacích (např. něm. *unter*, angl. *under*). V následujícím případě žák použil předložku *durch* (angl. *through*) v situaci, jejíž užití angličtina umožňuje, ale němčina pro ni používá jinou předložku – *während*. *Durch die Wochenende...* (z angl. *Through the weekend...*) místo něm. *Während des Wochenendes...*)

7.5.2.2.4 Chyby na základě vlivu anglické výslovnosti

Několik chyb (4 % z celkového počtu), které se v textech objevily, byly způsobeny přenesením anglické výslovnosti slovíčka na stejné slovo v němčině.

1) anglické slovo psané dle anglické výslovnosti

V některých případech bylo v textu nalezeno přímo anglické slovo, které žák napsal tak, jak se v anglickém jazyce vyslovuje:

- *Hai* (z angl. *Hi* ['*haI*]) místo něm. *Hallo*

- *Repablik* (z angl. *republic* ([*ri'pʌblik*]) místo něm. *Republik*

- *bay bay* (z angl. *Bye, bye* ['*baI*]) místo něm. *Tschüss*

2) německé slovo psané dle anglické výslovnosti

V dalších případech napsal žák hybridní slovo se základem v němčině, ale částečně poupravené na základě výslovnosti v angličtině:

- *Halou* (z angl. *Hello* [he'ləʊ]) místo něm. *Hallo*
- *Es ist besser dann Basketball* (*dann* z angl. *than* ['ðæn]) místo něm. *als*
- *Galeri* (z angl. *gallery* ['gæləri]) místo něm. *Galerie*

7.5.2.2.5 Chyby pravopisné

Druhý nejvyšší počet chyb (32 % z celkového počtu) udělali žáci v oblasti pravopisu.

1) Malé počáteční písmeno u substantiv

Hojně frekventovaným druhem chyby bylo psaní substantiv s malým písmenem. Opět zde lze uvažovat o interferenci z anglického jazyka, neboť angličtina, na rozdíl od němčiny, píše substantiva – až na některé výjimky – s malým počátečním písmenem. Žáci chybovali např. v těchto slovech: *aerobic* (z angl. *aerobic*) místo něm. *Aerobic* / *hobby* (z angl. *hobby*) místo něm. *Hobby* dále se v textech vyskytovaly slova jako *bruder*, *computer*, *sport*, *fußbal*, *radfahren* (z angl. *cycling*) místo něm. *Radfahren*, *schwester*, *bowling*, *spaß*, *schade* a mnoho dalších.

2) „Ich“ s velkým počátečním písmenem uprostřed věty

Zajímavou chybou, která se opět vyskytla hned několikrát, byl výskyt osobního zájmena „Ich“ s velkým počátečním písmenem uprostřed věty, protože jak je známo, v angličtině se osobní zájmeno „I“ píše vždy s velkým písmenem.

3) měkké „i“ v plurálu substantiva Hobby

Další pravopisnou chybou, které se žáci dopustili, bylo psaní měkkého „i“ v plurálu substantiva Hobby: *hobis* (z angl. *sg. hobby*, *pl. hobbies* – v Aj zde dochází ke změkčení) místo něm. *Hobbys*.

4) složenina psaná rozděleně

Jiná chyba, u které je patrný vliv angličtiny, je tato: *gründ Schule* (z angl. *primary school*) místo něm. *Grundschule* / *lieblings Essen* (z angl. *favorite food*) místo něm. *Lieblingsessen*. V těchto případech žák slovo napsal rozděleně, stejně jako je tomu v angličtině.

7.6 Diskuze

Výzkum splnil má očekávání – prokázal, že znalosti žáků získané osvojováním angličtiny mají vliv na písemný projev v němčině. Dle mého názoru přinesl výzkum cenné informace zejména učitelům cizích jazyků. Z výzkumu vyplynuly oblasti, ve kterých se žáci dopouštějí interferenčních chyb z dalšího cizího jazyka. Jednotlivé chyby pak vytvořily jazykové podoblasti, ve kterých k tomuto typu chybování dochází častěji než jinde. Tyto výsledky mohou sloužit jako podklad nejen pro učitele dalšího cizího jazyka, ale i pro učitele prvního cizího jazyka, jelikož jazyky se mohou ovlivňovat nezávisle na tom, zda se jedná o první či další cizí jazyk.

Jsem si plně vědoma toho, že v některých oblastech jazyka je určení interferenčních chyb složitější než v jiných. V některých případech se nemusí jednat o chybu způsobenou přenosem poznatku z angličtiny na němčinu, ale chyba může vzniknout na základě interference z jazyka mateřského či se jedná o chybu, která se čistě náhodou shoduje s pravidly anglického jazyka. V těchto případech by bylo vhodné promluvit si osobně s jednotlivými žáky, chyby s nimi rozebrat a s jejich pomocí poté zjistit, proč daná chyba vznikla. Vzhledem k tomu, že výzkum byl proveden na různých školách po celé České republice a navíc v letech 2007 a 2010, bylo by dnes již velmi obtížné dohledat jednotlivé žáky. Vzhledem ke stáří výzkumu by rozhovor s nimi již neměl pravděpodobně žádný efekt.

Plně jsem si též vědoma toho, že písemná část výzkumu zkoumá jen určitou oblast jazyka a slovní zásoby (vzhledem k tématu dopisů v zadání úloh). Tematicky ale zkoumá takovou oblast, ve které je jedna z nejvyšších koncentrací podobnosti mezi angličtinou a němčinou, a stačí tedy na vytvoření jazykových okruhů, ve kterých k interferenčním chybám většinou dochází.

Uvědomuji si také, že data, která byla z obou dvou etap výzkumu sebrána, mohu vyhodnotit v daleko širším rozsahu, ale vzhledem k délce a povaze práce jsem se soustředila pouze na ta nejzajímavější hlediska.

8. Tipy pro učitele, kteří chtějí předejít interferenčním chybám z angličtiny

Poslední kapitola práce přináší několik materiálů, které mohou učitelé cizích jazyků využít ve svých hodinách, pokud chtějí ve výuce němčiny předcházet interferenčním chybám způsobeným angličtinou.

Několik teoretických rad jsem uvedla již v průběhu práce, např. v podkap. 6.3 jsem psala o tom, jak by měl učitel přistupovat k žákovi v situaci, kdy udělal tento typ chyby, a jakým způsobem tuto chybu opravit. Proto nyní zprostředkuji spíše praktické tipy, které mohou učitelé při výuce němčiny využít.

8.1 Materiály použitelné ve výuce němčiny

Nejdůležitější okruhy, ve kterých si je anglická a německá slovní zásoba velice podobná, jsou:

- já a moje rodina
- barvy
- volný čas, sport a zábava
- zdraví, nemoc, hygiena
- nápoje
- klima, počasí, příroda
- lidské tělo
- média
- oblečení a móda
- dny, měsíce a další časové jednotky
- hudba
- rostliny
- škola a školní předměty
- jídlo
- město

- zvířata
- bydlení
- číslovky, váhové jednotky²³

(srov. Kursiša 2006, s. 1)

Při tvorbě vlastních cvičení jsem se tedy zaměřila právě na tyto oblasti slovní zásoby a k vybraným z nich jsem vytvořila vlastní didaktické materiály.

8.1.2 Vlastní materiály k výuce němčiny

Na základě výše zmíněných tématických okruhů slovní zásoby, v nichž dochází díky podobnosti s angličtinou k častému chybování, jsem sestavila 6 cvičení. Žáci si při práci s nimi procvičí nejen německé i anglické tvary daných slov, vyplněním pracovních listů si zároveň vytvoří vlastní učební materiál. Díky doprovodným aktivitám, které jsou ke každému cvičení navrženy v příslušném komentáři, si žáci tvary též upevní a zafixují si nejdůležitější rozdíly mezi anglickými a německými slovy.

²³ Kompletní seznam okruhů i se slovíčky z daného okruhu viz příloha 12.5

8.1.2.1 ZOO

Úkolem žáků v tomto cvičení je přiřadit do výběhů na pracovním listě kartičky s odpovídajícími zvířaty. Každý výběh je vždy označen názvem zvířete, které do něj patří. Učitel má k dispozici dva druhy pracovních listů, a to buď v angličtině, nebo v němčině. Když žák pracuje s německým pracovním listem, přiřazuje do něj zvířata z anglické sady kartiček. K anglickému pracovnímu listu patří německá sada kartiček.

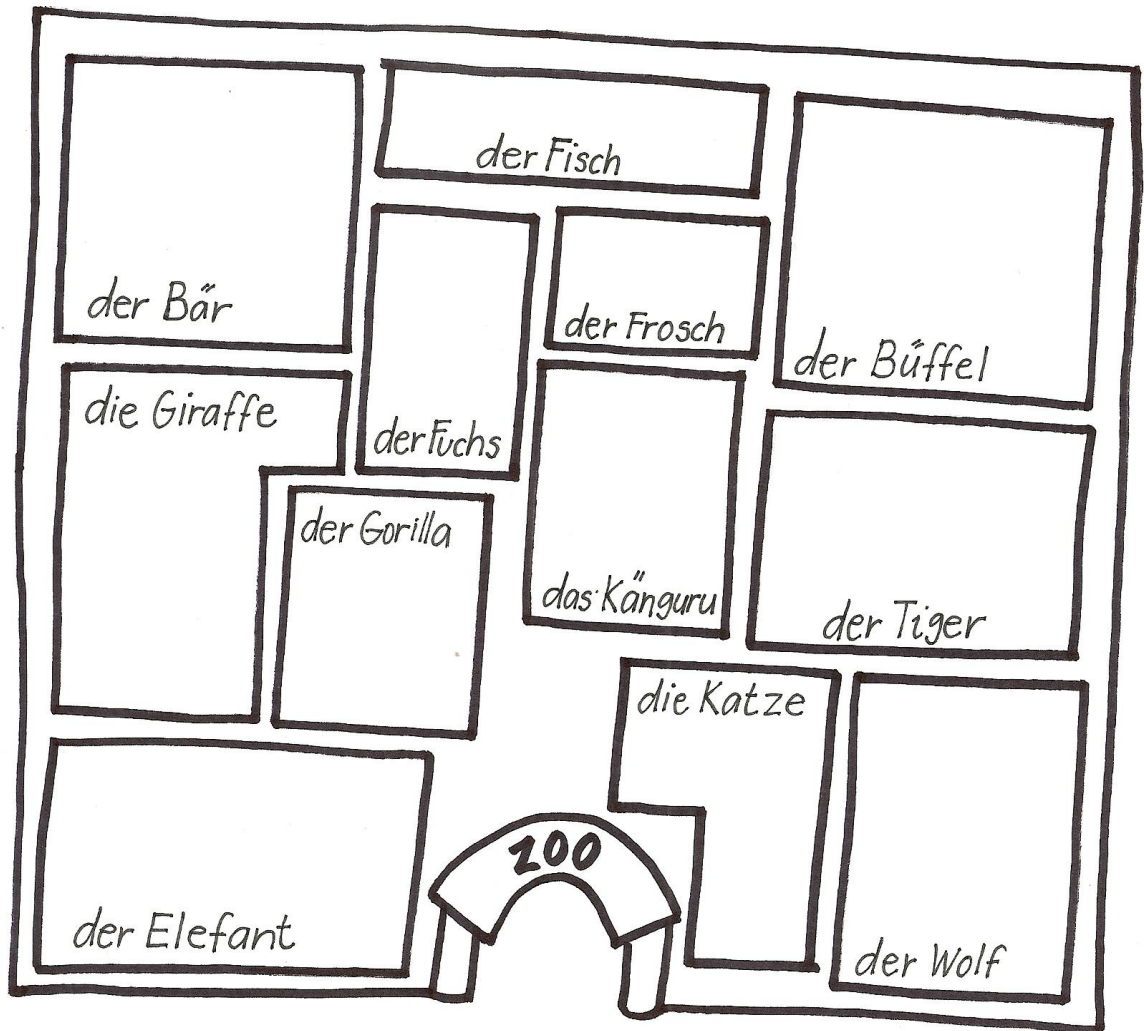
Tento úkol může být modifikován dle jazykové úrovně žáků. Lze pracovat s celou kartičkou (obrázek + slovíčko), a to u žáků s nižší úrovní jazykových znalostí, lze též použít jen samotné slovíčko. Zde je již nutné, aby znal žák význam alespoň v jednom z jazyků, jelikož vizuální nápovědu k dispozici nemá.

Po splnění zadaného úkolu mohou následovat doplňující úkoly:

- Zakroužkuj slovíčka, která se píšou v obou jazycích úplně stejně.
- Vyber taková zvířata, jejichž anglické a německé označení se od sebe liší jedním až dvěma písmeny.
- Čím se anglická a německá slovíčka po formální stránce odlišují? (toto poukazuje na zásadní rozdíly, a to velikost počátečního písmena a přítomnost členu)

Tato cvičení může učitel v hodině dále využít. Po doplnění kartiček do ZOO mohou žáci popisovat, kde bydlí jednotlivá zvířata, čímž procvičí některé předložky a výslovnost vybraných slovíček. Jednotlivá zvířata mohou též porovnávat (z hlediska velikosti, nebezpečnosti atd.), a tím procvičí stupňování přídavných jmen. Záleží na doposud probrané látce.

Pracovní list NJ:

Kartičky AJ:

buffalo

bear

fox

frog

kangaroo

gorilla

tiger

cat

fish

giraffe

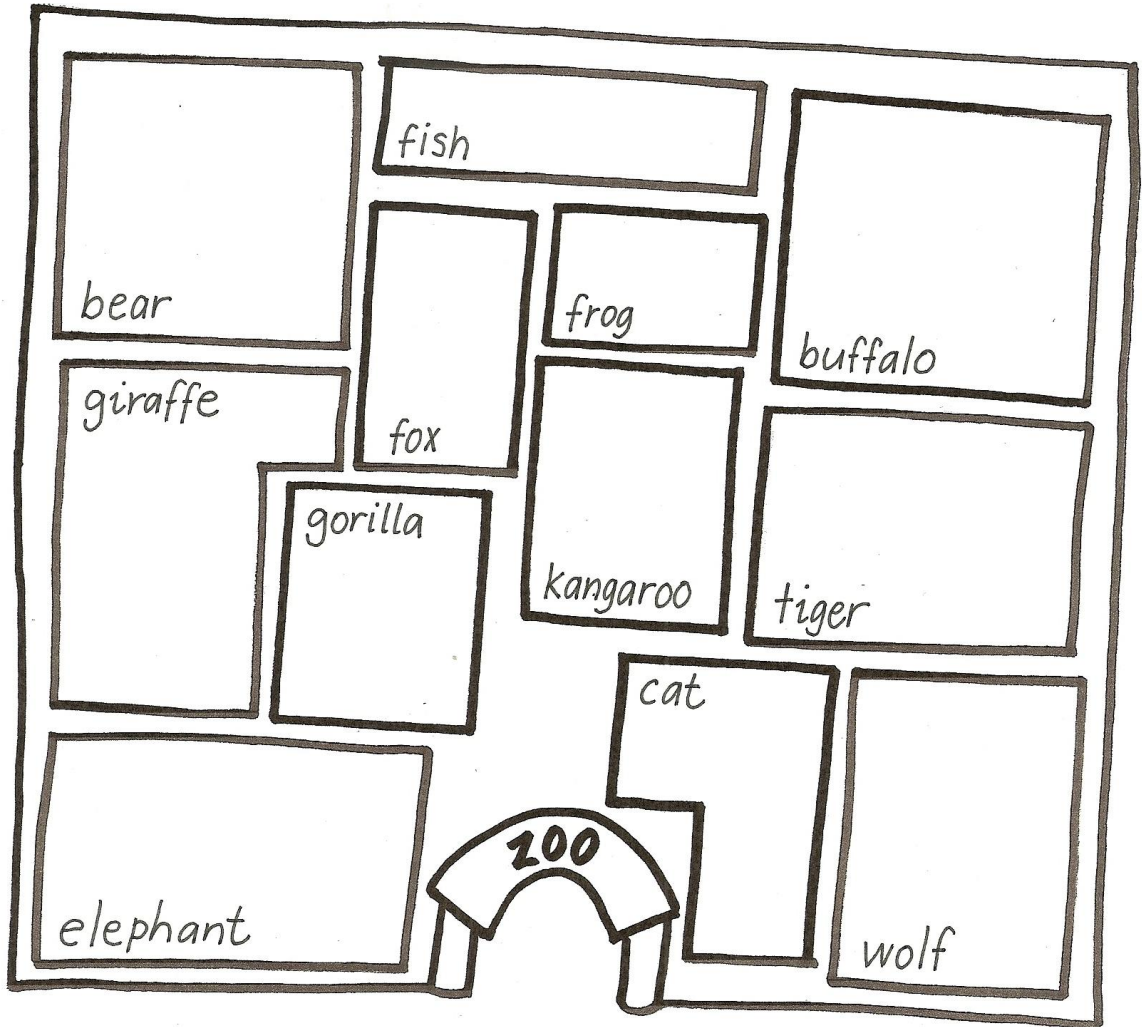

elephant

wolf

Pracovní list AJ:

Kartický NJ:

der Büffel

der Bär

der Fuchs

der Frosch

das Känguru

der Gorilla

der Tiger

die Katze

der Fisch

die Giraffe

der Elefant

der Wolf

8.1.2.2 Ryan a Fritz

Toto cvičení spočívá v přiřazení německých označení částí lidského těla k německé postavičce (Fritz) a anglických slovíček k anglické postavičce (Ryan). Žáci při tomto cvičení procvičují nejen slovní zásobu, ale zároveň se učí rozlišit, do kterého jazyka které slovíčko patří.

Žáci hned při prvním pohledu na tabulku se slovíčky vidí zásadní rozdíl mezi těmi anglickými a německými (člen, velikost písmene), což jim úlohu usnadní, ale zároveň si zásadní rozdíl plně uvědomí. Jelikož se jak u Ryana, tak u Fritze popisují stejné části těla, děti záhy zjistí, že znalost anglických slovíček jim při popisu Fritze může pomoci a naopak to, že znají německá pojmenování, jim může usnadnit přiřadit anglická slovíčka k Ryanovi. Tím si navíc uvědomí, že předchozí znalosti z jiného cizího jazyka mohou využít i jinde a může je to značně motivovat.

Po splnění tohoto cvičení mohou opět následovat doplňující úkoly, které byly uvedeny u cvičení předešlého.

Se cvičením můžeme opět v hodině dále pracovat. Žáci mohou například již bez použití pracovního listu popisovat části těla učitele či spolužáka, a tak procvičovat nejen samotná slovíčka, ale i jejich výslovnost.

Tabulka se slovní zásobou:

<i>arm</i>	<i>hand</i>	<i>der Mund</i>	<i>foot</i>
<i>die Hand</i>	<i>das Auge</i>	<i>eye</i>	<i>die Brust</i>
<i>der Ellenbogen</i>	<i>elbow</i>	<i>das Ohr</i>	<i>der Arm</i>
<i>hair</i>	<i>der Fuß</i>	<i>finger</i>	<i>chest</i>
<i>der Finger</i>	<i>knee</i>	<i>das Haar</i>	<i>das Kinn</i>
<i>nose</i>	<i>ear</i>	<i>mouth</i>	<i>die Nase</i>

Pracovní list:

Ryan

Fritz

8.1.2.3 Roční období a jejich měsíce

V následujícím cvičení budou žáci přiřazovat anglické označení měsíců k anglickým čtyřem ročním obdobím a německé měsíce k německým ročním obdobím. Oproti předchozímu úkolu je tento těžší, jelikož se v obou jazycích píší názvy měsíců s velkými písmeny.

Po splnění tohoto úkolu se dají opět použít doprovodné otázky. U tohoto úkolu by bylo dobré rozlišit výslovnost v jednotlivých jazycích.

Cvičení může opět posloužit k dalším aktivitám. Učitel může žáky například rozdělit do čtyř skupin, z nichž každé přidělí jedno roční období. Žáci mohou k danému období sepsat na papír co nejvíce slovíček a za domácí úkol napíše každý z nich za použití těchto slovíček krátké povídání o daném ročním období.

Tabulka s měsíci:

Januar	May	December	Oktober
October	April	July	January
April	February	September	Mai
August	August	Februar	Dezember
Septemer	März	Juni	June
Juli	November	March	November

Pracovní list AJ:

	
spring	summer
	
autumn	winter

Pracovní list NJ:

	
der Frühling	der Sommer
	
der Herbst	der Winter

8.1.2.4 Nápojový lístek

V následujícím cvičení mají žáci za úkol doplnit chybějící informace do německého nápojového lístku. K dispozici mají lístek v anglické verzi. Oproti předešlým úlohám zde žáci nemají k dispozici nabídku německých slovíček, pouze anglická, jejichž podobnost s německými označeními jim může posloužit jako nápověda. To, že uvidí slovíčka vedle sebe, jim pomůže ujasnit zásadní pravopisné rozdíly. Toto cvičení navíc dětem ukáže, že se s oběma jazyky mohou setkat v tak běžné životní situaci, jako je právě návštěva restaurace. To může opět posílit jejich motivaci.

Po splnění úkolu mohou opět následovat doprovodné otázky.

S vyplněným cvičením se dá v hodině též dále pracovat. Ve dvojicích (trojicích) si mohou žáci secvičit rozhovor. První žák je v roli číšníka, druhý pak v roli zákazníka, který si v restauraci objednává něco k pití (další dva pak v roli manželského páru/kamarádů). Rozhovorem si děti procvičí výslovnost daných slovíček, a propojí tak teoretické znalosti se situací v praktickém životě.

Pracovní list:

Drinks

Beer:

Gambrinus 0,5 l..... 32,-
Heineken 0,5 l..... 37,-

Non-alcoholic drinks:

Coke 0,3 l..... 35,-
lemonade 0,3 l..... 15,-
mineral water 0,25 l..... 25,-
water 0,5 l..... 10,-
tea..... 22,-

Wine:

Lambrusco 0,3 l..... 28,-
Sawignon 0,7l..... 129,-

Coffee:

Espresso..... 35,-

Getränke

_____:

Gambrinus 0,5 l..... 32,-
Heineken 0,5 l..... 37,-

Alkoholfreie Getränke:

_____ 0,3 l..... 35,-
_____ 0,3 l..... 15,-
_____ 0,25 l..... 25,-
_____ 0,5 l..... 10,-
_____..... 22,-

_____:

Lambrusco 0,3 l..... 28,-
Sawignon 0,7l..... 129,-

_____:

_____..... 35,-

8.1.2.5 Jídlo

V tomto cvičení mají žáci za úkol doplnit dle obrázků v tabulce na levou stranu anglické označení, doprava označení německé. Úkol je znesnadněn tím, že žáci nemají k dispozici nabídku slov, takže musí vycházet ze svých vlastních vědomostí.

Se cvičením se dá potom opět dále pracovat – žáci mohou například používat slovíčka z tabulky ve větách, nebo mohou ve dvojicích zinscenovat rozhovor dvou kuchařů, kteří se baví o svých nejoblíbenějších jídlech, ve kterém použijí všechna uvedená slovíčka. Toto cvičení krásně zapadá do lekce věnované jídlu.

Pracovní list:

8.1.2.6 Ovoce

V tomto cvičení mají žáci za úkol rozdělit slova a obrázky z níže přiložené tabulky do pracovního listu, který má tři sloupce. Do prvního doplňují význam – ve formě obrázku či českého překladu, do druhého pak slovo v angličtině a do třetího v němčině. Žáci mají k dispozici vzor, aby věděli, jak mají slovíčka správně psát. Jelikož jsou názvy ovoce pro znesnadnění úkolu psány všechny tiskacími písmeny, žáci musí při doplňování do tabulky zohlednit velikost počátečního písmene a člen.

Po splnění úkolu mohou opět následovat doplňující otázky a procvičení výslovnosti v obou jazycích.

Toto cvičení může opět posloužit jako základ k dalším doprovodným aktivitám. Velmi efektivně se na něm dají procvičovat barvy, které jsou si opět v obou jazycích velmi podobné.

Nabídka:

PINEAPPLE	BLUEBERRY		MELONE		ORANGE
APFEL		MANDARINE	TRAUBENWEIN	PEACH	
ANANAS	APRICOT	PFLAUME		PEAR	TRABLE GRAPES
	STRAWBERRY	PFIRSICH			PLUM
MANDARINE	MARILLE		APPLE	BANANE	BIRNE
	BLAUBEERE	CHERRY	ERDBEERE		LEMON
KIRSCH		BANANA		ZITRONE	MELON
	ORANGE				

Pracovní list:

		
	<i>raspberry</i>	<i>die Himbeere</i>

9. Závěr

Tato diplomová práce měla za cíl ukázat vliv znalostí žáků získaných osvojováním angličtiny na písemný projev v němčině.

Teoretická část popisovala historický vývoj obou jazyků od společného prazákladu až po jejich současný stav. Práce se především pak zaměřila na historické události, které determinovaly odlišné vývojové cesty pro angličtinu a němčinu. Oba jazyky byly poté porovnány z různých hledisek, a to nejen z hlediska genealogického, ale i z lexikálního, syntaktického, morfologického a fonetického a byly vyzdvíženy nejdůležitější jevy, kterými se oba jazyky odlišují. Následně se práce zabývala anglicismy v německém jazyce, které způsobují chybování žáků, které tato práce sledovala. Na základě popisu forem transferu bylo vysvětleno jádro problematiky, kterou se tato práce zabývala, a to přenos informací z anglického jazyka na německý. Poslední část teoretické práce byla věnována chybě a chybování obecně.

Teoretické poznatky získané studováním odborné literatury byly následně doloženy praktickým výzkumem, jehož rozbor byl jádrem empirické části práce. Na základě opravy 460 krátkých německých textů napsaných žáky na úrovni druhého stupně základní školy, a to postupně v letech 2007 a 2010 s cílem zachytit chyby, které způsobila interference z anglického jazyka, se vliv angličtiny na německý písemný projev prokázal v 240 pracích, tedy 52 % z celkového počtu. V těchto 240 pracích udělali žáci celkem 442 chyb. Dále se prokázalo, že žáci nejvíce chybovali v oblasti lexikální (35 %) a pravopisné (32 %), nezanedbatelné množství chyb se vyskytlo i v oblasti morfologické (19 %) a syntaktické (10 %), a našly se i chyby způsobené vlivem anglické výslovnosti (4 %). Vzhledem k tomu, že určité druhy chyb se velmi často opakovaly, vzniklo několik jazykových okruhů, u kterých byl výskyt interferenčních chyb nejčastější. Tyto okruhy byly v praktické části práce dále okomentovány a k jednotlivým jevům byly též přiloženy vybrané autentické chyby, které tuto problematiku co nejdůležitěji dokreslily. Výsledky výzkumu byly též vyhodnoceny z několika dalších hledisek, ovšem vzhledem k povaze práce byla vybrána pouze hlediska nejzajímavější.

V své poslední části diplomová práce zprostředkovala různé didaktické materiály, které mohou pomoci předcházet interferenci z anglického jazyka a jež mohou též eliminovat výskyt tohoto typu chyb u žáků na úrovni 2. stupně základní školy. Tyto

materiály může ve svých hodinách využít kterýkoli učitel německého jazyka. Didaktické materiály se věnují především oblastem slovní zásoby, a to takovým, ve kterých je podoba anglických a německých slov nejvýraznější.

10. Resumé

Diese Diplomarbeit hatte als Ziel, den Einfluss der erworbenen Englischkenntnisse auf den schriftlichen Einfluss in der deutschen Sprache bestätigen.

Der theoretische Teil beschrieb die historische Entwicklung der beiden Sprachen vom gemeinsamen Ursprung bis zu ihrem heutigen Stand. Die Arbeit konzentrierte sich vor allem auf historische Ereignisse, die die unterschiedlichen Entwicklungswege der beiden Sprachen determinierten. Beide Sprachen wurden von verschiedenen Gesichtspunkten verglichen, nicht nur aus genealogischen Hinblick, sondern auch vom lexikalischen, syntaktischen, morphologischen und phonetischen und es wurden die wichtigsten Phänomene hervorgehoben, durch die sich beiden Sprachen unterscheiden.. Dann beschäftigte sich die Arbeit mit Anglizismen im Deutschen, die solches Fehlermachen verursachen, dem sich die Arbeit widmete. Auf Grund der Beschreibung von Transferformen wurde der Kern des Problems erklärt, mit dem sich die Arbeit beschäftigt, nämlich dem Transfer von Informationen aus dem Englischen ins Deutsche. Das letzte Kapitel des theoretischen Teiles der Arbeit beschäftigte sich mit dem Fehler und dem Fehlermachen allgemein.

Die theoretischen Kenntnisse, die mit dem Studium der Fachliteratur erworben wurden, wurden dann mit der praktischen Forschung bewiesen, deren Analyse den Kern des empirischen Teiles bildet. Aufgrund der Korrektur von 460 deutschen Kurztexen, die die Schüler des Niveaus A1 und A2 in Jahren 2007 und 2010 schrieben, mit dem Ziel die Interferenzfehler aus dem Englischen zu fassen, bewies die Wirkung der Englischkenntnisse auf das Schreiben im Deutschen in 240 Kurzarbeiten, das heißt in 52 % von allen Texten. In diesen 240 Kurzarbeiten wurden 442 Fehler gefunden. Dann wurde bewiesen, dass die Schüler im lexikalischen Bereich (35 %) und Rechtsschreibung (32 %) die meisten Fehler machten. Andere Fehler wurden im Bereich der Morphologie (19 %) und Syntax (10 %) gemacht. Einige Fehler verursachte der Einfluss von der englischen Aussprache (4 %). Aufgrund der Tatsache, dass einige Fehler sich sehr oft wiederholten, entstand ein Paar Sprachbereichen, in deren die Schüler die meisten Fehler machten. Diese Bereiche wurden dann in dem empirischen Teil der Arbeit weiter kommentiert und zu den einzelnen Phänomenen wurden dann auch die ausgewählten authentischen Fehler beigelegt, um diese Problematik meistens treffend zu illustrieren.

Die Ergebnisse aus der Forschung wurden dann noch von anderen Gesichtspunkten ausgewertet. Wegen des Tipps der Arbeit wurden nur solche Gesichtspunkte ausgewählt, die am interessantesten zu sein scheinen.

In dem letzten Teil vermittelt die Arbeit verschiedene didaktische Materialien, die der Interferenz aus dem Englischen vorbeugen helfen können und die diese Interferenzfehler bei den Schülern in der zweiten Stufe der Grundschule eliminieren können. Diese Materialien kann jeder Deutschlehrer in seinen Stunden nutzen. Didaktische Materialien widmen sich vor allem dem Wortschatzbereich, und zwar jenem, in dem die deutschen Wörter den englischen am ähnlichsten sind.

11. Bibliografie:

BEHR, URSULA, 2005: Sprachenübergreifendes Lernen und Lehren in der Sekundarstufe I. Praxis Fremdsprachenunterricht, 05. Berlin: Cornelsen Verlag.

BOK, VÁCLAV, 1995: Úvod do studia germanistiky. České Budějovice: skripta PF JU.

ECKERSLEY, C.E., 1970: A Brief history of the English language. London: Longman group limited.

EISENBERG, PETER, 2009: Was ist ein Anglicismus? Fremdsprache Deutsch, roč. 2009, Heft 41. München: Hueber.

ELSNER, DANIELA, 2009: Englisch lernen als dritte Sprache. Praxis Fremdsprachenunterricht, 02. Berlin: Cornelsen Verlag.

ERNST, PETER, 2006: Deutsche Sprachgeschichte. Eine Einführung in die diachrone Sprachwissenschaft des Deutschen. Wien: UTB basics.

FISIAK, JACEK, 1995: An Outline history of English-volume one-External history. Poznań: Kantor wydawniczy saww.

HUFEISEN, BRITTA a GERHARD NEURER, 2003: Mehrsprachigkeitskonzept – Tertiärsprachen – Deutsch nach Englisch. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

KULIČ, VÁCLAV, 1970: Chyba a učení. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

KLEPPIN, KARIN, 1995: Fehler als Chance zum Weiterlernen. Fremdsprache Deutsch. München: Klett Edition Deutsch.

KLEPPIN, KARIN, 1998: Fehler und Fehlerkorrektur. Deutsch als Fremdsprache, Fernstudienheit 19. Berlin/München: Langenscheidt Verlag.

KURSIŠA, ANTA a GERHARD NEUNER, 2006: Deutsch ist easy!. Ismaning: Max Hueber Verlag.

MEURER, CHRISTOPH, 2008: Anglizismen im DaF – Unterricht?: Phänomen, Probleme und Möglichkeiten zur praktischen Erarbeitung, Deutsch als Fremdsprache, 45., Heft 4. München: Langenscheidt Verlag.

MÜLLER, NATASCHA a kol., 2006: Einführung in die Mehrsprachigkeitsforschung. Tübingen: Narr Francke Attempo Verlag.

SCHÄFER, WERNER, 2002: Von Hany und Erbe: Zur Diskussion um Anglizismen im heutigen Deutsch, Deutsch als Fremdsprache, 39., Heft 2. München: Langenscheidt Verlag.

SCHMIDT, WILHELM a kol., 1969: Geschichte der deutschen Sprache. Berlin: Volk und Wissen Volkseigener Verlag.

Internetové zdroje:

Anglicismus: online [cit. 18.3.2013]

<http://encyklopedie.vseved.cz/anglicismus>

Benrátská linie: online [cit. 5.3.2013]

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/19/Benrather_und_Speyerer_Linie.png

Biogeografie: online [cit. 16.4.2013]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Biogeografie>

Březina, Jaroslav a Lenka Kalousková : Anglicismy v němčině jako nástroj marketingu, 2010: online [cit. 23.3.2013]

www.vse.cz/polek/download.php?jnl=aop&pdf=296.pdf

Deutschland: online [cit. 5.3.2013]

<http://de.wikipedia.org/wiki/Deutschland>

Great vowel shift: online [cit. 3.3.2013]

http://en.wikipedia.org/wiki/Great_Vowel_Shift

History of the english language: online [cit. 3.3.2013]

http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_English_language

Humber: online [cit. 2.3.2013]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Humber>

Invaze Germánů: online [cit. 22.2.2013]

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Invasions_germaniques.png

Jmenný rod: online [cit. 3.3.2013]

http://cs.wikipedia.org/wiki/Jmenn%C3%BD_rod

Köbler, Bernard: Deutsches Etymologisches Wörterbuch, 2010: online [cit. 4.3.2013]

<http://www.koeblergerhard.de/der/DERK.pdf>

Martin Luther: online [cit. 24.2.2013]

http://cs.wikipedia.org/wiki/Martin_Luther

Mittelhochdeutsch: online [cit. 24.2.2013]

<http://de.wikipedia.org/wiki/Mittelhochdeutsch>

Praxis FSU: Didaktisches Lexikon, 1 – 2009: online [cit. 5.4.2013]

http://www.oldenbourg.de/osv/zeitschriften/fsu/didaktischeslexikon/pfu_09_01_didaktisch.pdf

rozšíření Germánů: online [cit. 22.2.2013]

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:GermanenAD50.png>

Street: online [cit. 15.4.2013]

http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=street&searchmode=none

Transfer: online [cit. 22.3.2013]

<http://www.slovník-cizích-slov.cz/transfer.html>

Vesnice: online [cit. 11.4.2013]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Vesnice>

12. Přílohy

12.1 Rozdělení indoevropských jazyků

12.2 Dotazník pro žáky

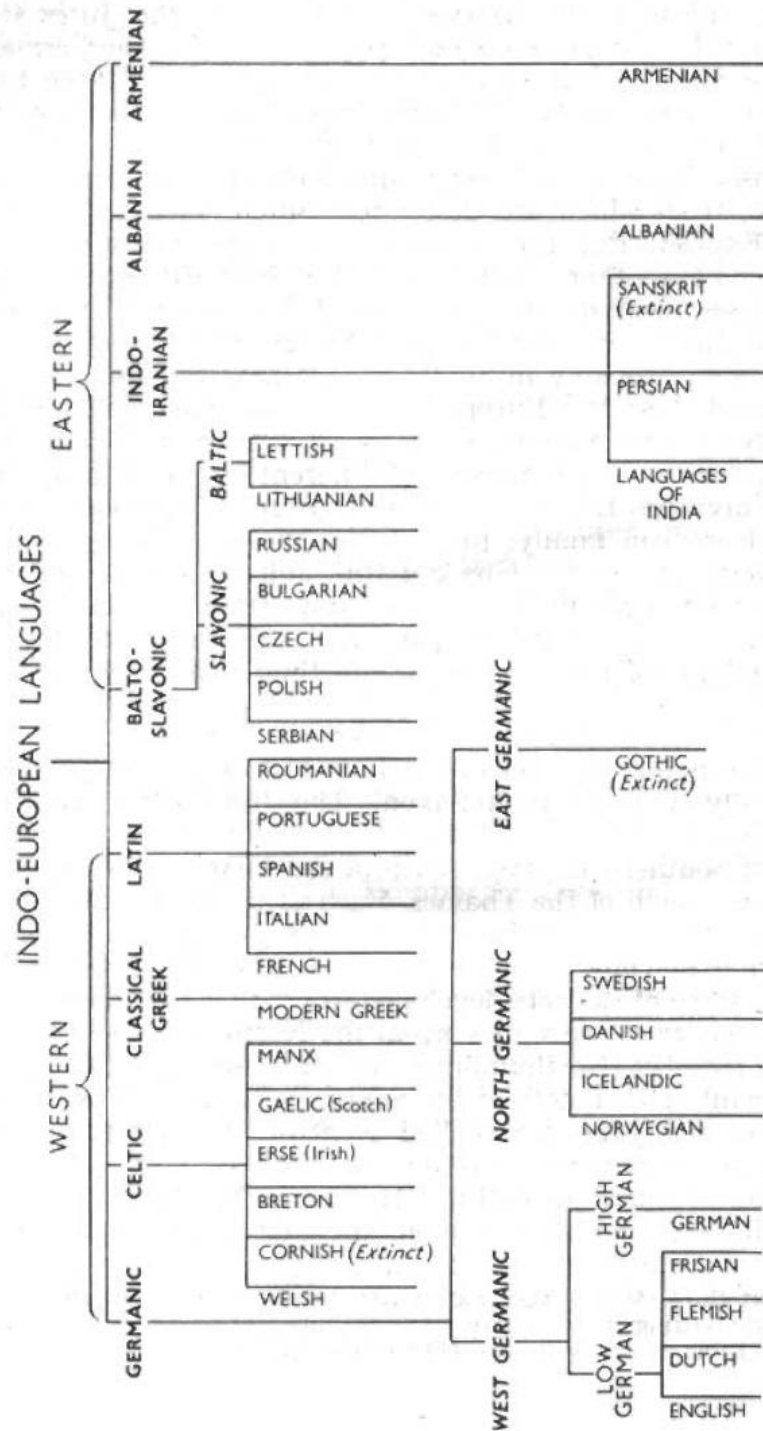
12.3 Zadání úkolu na úrovni A1

12.4 Zadání úkolu na úrovni A2

12.5 Tabulka testů s chybami - ukázka

12.6 Nejdůležitější okruhy slov podobných v angličtině a němčině

12.1 Rozdělení indoevropských jazyků

(Eckersley 1970, s.420)

12.2 Dotazník pro žáky

Hueber Verlag, Fit für Fit in Deutsch 1,2

Antwortbogen

Jméno a příjmení _____ Třída _____

Od které třídy se učíš německy? _____

Učíš se ještě další jazyk? Který? Od které třídy? _____

Podle jaké učebnice se právě učíš němčinu? _____

Proč tě baví nebo nebaví jazyky? _____

Který jazyk, kterému se učíš, tě baví nejvíc a proč? _____

Který jazyk bys chtěl/a ovládat nejlépe a proč? _____

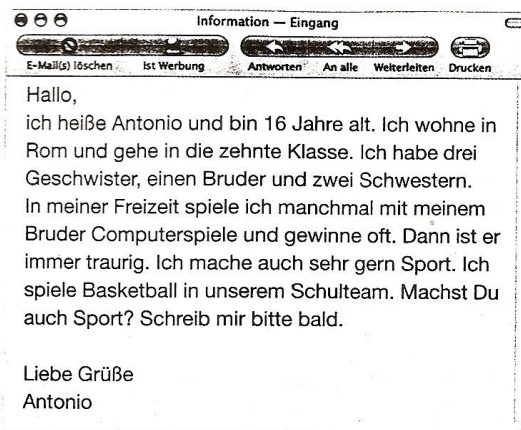
Myslíš, že se ti někdy v životě bude znalost němčiny hodit? _____

12.3 Zadání úkolu na úrovni A1

Hueber Verlag, Fit für Fit in Deutsch 1,2

Schreiben

Du hast diese E-Mail bekommen. Antworte darauf bitte mit mindestens 30 Wörtern.

12.4 Zadání úkolu na úrovni A2

Hueber Verlag, Fit für Fit in Deutsch 1,2

Schreiben

Du lernst in Deutschland an einer großen Sprachschule Deutsch und bekommst diese Information:

Wir wollen eine Fotoausstellung organisieren. Wer macht mit?

Wir, Jana und Maria, Tony und Charles, sind sehr gute Klassenkameraden. Unser gemeinsames Hobby ist das Fotografieren. Wir wollen für das Schulfest im Sommer eine Fotoausstellung mit dem Titel „Was ist interessant in unserer Stadt?“ organisieren. Für unser Fotoprojekt suchen wir auch ausländische Teilnehmer in unserer Stadt.

Habt ihr Spaß am Fotografieren?

Dann meldet euch bitte bei:

→ Tony Steins, Friedrich-Ebert-Straße 5, Kassel

Antworte bitte mit einem Brief (mindestens 50 Wörter). Schreibe zu jedem Punkt bitte ein bis zwei Sätze.

Tony Steins möchte einiges von dir wissen:

- 1 Stell dich bitte vor (z.B. Name, Alter, Schule)
- 2 Seit wann bist du in Deutschland?
- 3 Hast du Erfahrungen mit dem Fotografieren? Welche?
- 4 Wann und wo kannst du Tony Steins zum ersten Mal treffen?

12.5 Tabulka testů s chybami - ukázka

Číslo testu	Pohlaví	Němčina (učí se let)	Angličtina (učí se let)	NJ L2	NJ L3	Počet chyb				
						L	S	M	F	P
Úroveň A1										
1	F	2	1	X		0	0	0	0	2
2	F	2	-	X		0	0	0	1	1
3	M	2	-	X		0	0	1	0	3
5	F	2	-	X		0	0	0	1	0
6	M	2	-	X		0	0	1	0	4
10	M	4	-	X		0	0	1	0	1
12	F	4	2	X		1	0	1	0	0
13	M	4	-	X		1	0	0	0	0
14	F	4	4		X	2	0	0	0	0
15	F	4	2	X		1	1	0	0	0
16	M	4	-	X		0	0	1	0	3
17	M	4	-	X		0	0	2	0	1
18	F	4	-	X		0	1	0	0	0
19	F	5	1	X		0	0	2	1	0
20	F	4	-	X		0	1	1	0	1
20	F	4	-	X		0	1	1	0	1
21	M	4	1	X		1	0	0	0	3
22	F	4	2	X		1	0	1	0	3
23	M	4	-	X		0	0	1	0	0
24	F	4	7		X	1	0	1	0	0
27	F	4	-	X		0	0	1	0	0
29	M	5	-	X		1	0	0	0	4
31	M	5	-	X		1	0	0	0	0
33	M	5	-	X		1	0	0	0	2
37	F	3	1.rokem	X		0	0	0	1	0
39	M	3	1.rokem	X		2	0	0	1	0
40	M	3	1.rokem	X		1	0	1	0	0
41	M	3	1.rokem	X		1	0	0	0	0

12.6 Nejdůležitější okruhy slov podobných v angličtině a němčině

Die wichtigsten Bereiche und Wörter des gemeinsamen Wortschatzes Englisch–Deutsch

Einkaufen der Markt der Preis das Shopping der Supermarkt Sale die Ware das Warenhaus	Gesundheit / Krankheit / Hygiene das Bad der Doktor das Fieber die Hygiene das Hospital die Medizin die Pille die Wunde gehen kaputt laufen liegen sitzen waschen	das Ohr die Rippe die Zehe Medien <i>Radio / Fernsehen:</i> der Film das Interview das Programm das Radio der Satellit TV (Television) das Telefon <i>Lektüre / Presse:</i> der Artikel das Buch das Journal der Journalist das Magazin der Titel <i>Neue Medien:</i> die CD der Chip die DVD die E-Mail das Internet der Joystick die Maus der PC die Playstation das Web WWW (worldwide web) chatten downloaden mailen surfen	Sonntag der Morgen der Mittag die Mitternacht die Nacht der Tag Musik der Bass der Beat das Cello die Flöte die Gitarre der Hit das Intervall der Jazz der Komponist das Konzert die Melodie das Orchester das Piano der Rhythmus der Song der Soul die Violine improvisieren komponieren singen	die Spaghetti die Suppe die Tomate Sprache der Akzent die Artikulation das Buch das Copyright der Dialekt das Foto die Grammatik die Illustration die Information die Intonation das Komma die (Satz)Melodie die Orthografie der Text das Vokabular das Wort <i>(Bezeichnungen von Sprachen: Italienisch, Spanisch ...)</i> Stadt der Bus die Bank die Brücke das Café der EC der Eurocity das Haus das Hotel der ICE die Information der Intercity Express der Markt das Museum die Orientierung der Park der Plan der Platz die Post das Restaurant die Schule das Stadion das Shoppingcenter die Straße der Supermarkt das Taxi das Telefon das Zentrum der Zoo Tiere die Biene der Bär der Büffel der Elefant der Fisch die Flunder der Frosch der Fuchs die Giraffe der Gorilla der Hering die Hornisse die Hummel das Insekt	der Kanarienvogel das Känguru die Katze der Leopard der Tiger der Wolf Wohnung die Adresse das Bad der Balkon das Bett die Couch die Dekoration der Garten die Küche die Lampe das Licht der Lift das Sofa der Raum das Telefon die Terrasse die Toilette die Tür TV Zahlen / Mengen / Maße eins zwei vier fünf sechs sieben neun zehn elf zwölf dreizehn vierzehn fünfzehn sechzehn siebzehn achtzehn neunzehn zwanzig das Gramm das Kilogramm das Pfund die Quantität die Tonne alles halb voll Zeitangaben der Beginn das Ende das Jahr die Minute die Mitte der Monat die Sekunde der Tag die Woche das Wochenende
Familie / Person der Bruder der Cousin die Cousine die Großmutter der Großvater der Mann die Mutter der Onkel die Schwester der Vater alt – jung freundlich	Getränke das Bier die Cola der Drink der Espresso der Kaffee die Limonade das Mineralwasser der Tee das Wasser der Wein trinken Klima / Wetter / Natur der Donner der Frost der Hagel der Mond der Regen der Schauer der Schnee der Sommer die Sonne die Temperatur das Thermometer das Wetter der Wind der Winter frostig kalt kühl regnerisch sonnig stürmisch warm windig Körper der Arm das Auge die Brust der Ellenbogen der Finger der Fuß das Haar die Hand das Kinn das Knie der Mund die Nase	Medien <i>Radio / Fernsehen:</i> der Film das Interview das Programm das Radio der Satellit TV (Television) das Telefon <i>Lektüre / Presse:</i> der Artikel das Buch das Journal der Journalist das Magazin der Titel <i>Neue Medien:</i> die CD der Chip die DVD die E-Mail das Internet der Joystick die Maus der PC die Playstation das Web WWW (worldwide web) chatten downloaden mailen surfen Mode / Kleidung die Bluse das Jackett die Jeans das Kostüm das Parfüm die Perle der Pullover der Ring der Schuh die Socke das T-Shirt Tag / Woche / Monat der Januar der Februar der März der April der Mai der Juni der Juli der August der September der Oktober der November der Dezember Montag Donnerstag Freitag	der Bass der Beat das Cello die Flöte die Gitarre der Hit das Intervall der Jazz der Komponist das Konzert die Melodie das Orchester das Piano der Rhythmus der Song der Soul die Violine improvisieren komponieren singen Pflanzen das Gras die Pflanze die Rose der Wein Schule / Schulfächer die Arithmetik die Biologie die Chemie der Direktor das Englisch die Geographie die Klasse der Korridor die Mathematik die Physik das Spanisch der Sport die Musik Speisen der Apfel die Brezel die Butter der Cheeseburger die Chips die Cornflakes das Eis die Eiscreme der Fisch die Frankfurter die Fritten der Hamburger das Ketchup die Margarine die Nudel die Orange der Salat die Schokolade	die Spaghetti die Suppe die Tomate Sprache der Akzent die Artikulation das Buch das Copyright der Dialekt das Foto die Grammatik die Illustration die Information die Intonation das Komma die (Satz)Melodie die Orthografie der Text das Vokabular das Wort <i>(Bezeichnungen von Sprachen: Italienisch, Spanisch ...)</i> Stadt der Bus die Bank die Brücke das Café der EC der Eurocity das Haus das Hotel der ICE die Information der Intercity Express der Markt das Museum die Orientierung der Park der Plan der Platz die Post das Restaurant die Schule das Stadion das Shoppingcenter die Straße der Supermarkt das Taxi das Telefon das Zentrum der Zoo Tiere die Biene der Bär der Büffel der Elefant der Fisch die Flunder der Frosch der Fuchs die Giraffe der Gorilla der Hering die Hornisse die Hummel das Insekt	der Kanarienvogel das Känguru die Katze der Leopard der Tiger der Wolf Wohnung die Adresse das Bad der Balkon das Bett die Couch die Dekoration der Garten die Küche die Lampe das Licht der Lift das Sofa der Raum das Telefon die Terrasse die Toilette die Tür TV Zahlen / Mengen / Maße eins zwei vier fünf sechs sieben neun zehn elf zwölf dreizehn vierzehn fünfzehn sechzehn siebzehn achtzehn neunzehn zwanzig das Gramm das Kilogramm das Pfund die Quantität die Tonne alles halb voll Zeitangaben der Beginn das Ende das Jahr die Minute die Mitte der Monat die Sekunde der Tag die Woche das Wochenende
Freizeit / Sport / Unterhaltung der Ball der Basketball das Boot das Citybike der Film die Fitness das Foto der Fußball das Golf die Jacht der Hit die Inlineskates das Kanu das Mountainbike die Party der Pool der Schi / der Ski das Snowboard der Sport der Star der Tanz das Tennis das Theater der Trainer das Training das Trekkingbike der Tourist die Top Ten das Walking der Zirkus joggen schwimmen surfen	Körper der Arm das Auge die Brust der Ellenbogen der Finger der Fuß das Haar die Hand das Kinn das Knie der Mund die Nase	Medien <i>Radio / Fernsehen:</i> der Film das Interview das Programm das Radio der Satellit TV (Television) das Telefon <i>Lektüre / Presse:</i> der Artikel das Buch das Journal der Journalist das Magazin der Titel <i>Neue Medien:</i> die CD der Chip die DVD die E-Mail das Internet der Joystick die Maus der PC die Playstation das Web WWW (worldwide web) chatten downloaden mailen surfen Mode / Kleidung die Bluse das Jackett die Jeans das Kostüm das Parfüm die Perle der Pullover der Ring der Schuh die Socke das T-Shirt Tag / Woche / Monat der Januar der Februar der März der April der Mai der Juni der Juli der August der September der Oktober der November der Dezember Montag Donnerstag Freitag	Sonntag der Morgen der Mittag die Mitternacht die Nacht der Tag Musik der Bass der Beat das Cello die Flöte die Gitarre der Hit das Intervall der Jazz der Komponist das Konzert die Melodie das Orchester das Piano der Rhythmus der Song der Soul die Violine improvisieren komponieren singen Pflanzen das Gras die Pflanze die Rose der Wein Schule / Schulfächer die Arithmetik die Biologie die Chemie der Direktor das Englisch die Geographie die Klasse der Korridor die Mathematik die Physik das Spanisch der Sport die Musik Speisen der Apfel die Brezel die Butter der Cheeseburger die Chips die Cornflakes das Eis die Eiscreme der Fisch die Frankfurter die Fritten der Hamburger das Ketchup die Margarine die Nudel die Orange der Salat die Schokolade	die Spaghetti die Suppe die Tomate Sprache der Akzent die Artikulation das Buch das Copyright der Dialekt das Foto die Grammatik die Illustration die Information die Intonation das Komma die (Satz)Melodie die Orthografie der Text das Vokabular das Wort <i>(Bezeichnungen von Sprachen: Italienisch, Spanisch ...)</i> Stadt der Bus die Bank die Brücke das Café der EC der Eurocity das Haus das Hotel der ICE die Information der Intercity Express der Markt das Museum die Orientierung der Park der Plan der Platz die Post das Restaurant die Schule das Stadion das Shoppingcenter die Straße der Supermarkt das Taxi das Telefon das Zentrum der Zoo Tiere die Biene der Bär der Büffel der Elefant der Fisch die Flunder der Frosch der Fuchs die Giraffe der Gorilla der Hering die Hornisse die Hummel das Insekt	der Kanarienvogel das Känguru die Katze der Leopard der Tiger der Wolf Wohnung die Adresse das Bad der Balkon das Bett die Couch die Dekoration der Garten die Küche die Lampe das Licht der Lift das Sofa der Raum das Telefon die Terrasse die Toilette die Tür TV Zahlen / Mengen / Maße eins zwei vier fünf sechs sieben neun zehn elf zwölf dreizehn vierzehn fünfzehn sechzehn siebzehn achtzehn neunzehn zwanzig das Gramm das Kilogramm das Pfund die Quantität die Tonne alles halb voll Zeitangaben der Beginn das Ende das Jahr die Minute die Mitte der Monat die Sekunde der Tag die Woche das Wochenende